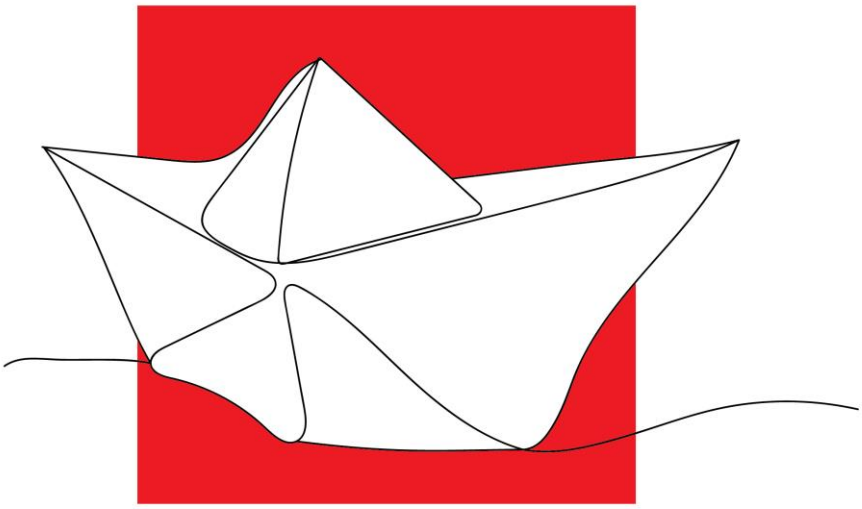

БАЛКАНСКИ **КЊИЖЕВНИ** ГЛАСНИК
ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ **ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ** ΚΗΡΥΚΑΣ
BALKANSKI **KNJIŽEVNI** GLASNIK
БАЛКАНСКИ **КНИЖЕВЕН** ГЛАСНИК
BALKAN **EDEBIYAT** DERGISI
HÃRÃBGIU BALCANICU DI **LITARATURÃ**

№ 52

Београд Солун Сремски Карловци Приштина Загреб Сарајево Никшић Крушево
Софија Сланкамен
Beograd Solun Sremski Karlovci Priština Zagreb Sarajevo Nikšić Kruševo
Sofija Slankamen

БАЛКАНСКИ
КЊИЖЕВНИ
ГЛАСНИК

Балканско књижевно друштво - Балкански књижевни гласник
БЕОГРАД СОЛУН СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ ПРИШТИНА ЗАГРЕБ САРАЈЕВО НИКШИЋ КРУШЕВО СОФИЈА СЛАНКАМЕН

Главни и одговорни уредник
Душан Гојков
Заменик главног и одговорног уредника
Синиша Матасовић

Управни и уређивачки одбор:
Марко Пантелић (председник), **Ана Златков** (генерални секретар БКГ)
Душан Баук, Едуард Прангер, Лила Кона, Клариса Јовановић, Зденко Јелчић, Петар Чухов, Миљенко Јерговић, Месут Шенол, Јоргос Гоцис, Нинослав Копач, Филип Гајић, Зоран Кардула, Петрос Голицис, Небојша Дракула

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
82
БАЛКАНСКИ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК
Број 52
Београд, јесен – зима 2022.
[Електронски извор] / Главни и одговорни уредник Душан Гојков. – Електронски часопис. – 2022. Бр 52 – Београд
(Маријане Грегоран 69): Балканско књижевно друштво, 2004 –
Интернет претраживач
Насл. са насл. екрана. – Опис извора дана 13. 06. 2006. – Нулти, пробни број изашао 24. новембра 2004. године
ISSN 1452-9254 = Балкански књижевни гласник (Online)
COBISS.SR-ID 141175564
PUBLIÉ DANS LES BALKANS

ЦИНЦАРСКИ ПЕН ЦЕНТАР
PEN TSENTRU ARMÂNESCU

pen
86th
INTERNATIONAL
CONGRESS
UPPSALA SWEDEN
27 SEP–1 OCT 2022

Dušan Gojkov **88. CONGRESU AL PEN INTERNATSIONAL 26. YIZMĂCIUNJI – 1. SUMEDURU 2022**. 11
Dušan Gojkov **88. KONGRES MEĐUNARODNOG PEN-A 26. SEPTEMBAR 2022. – 1. OKTOBAR 2022.** 17
Dušan Gojkov **88th PEN INTERNATIONAL CONGRESS SEPTEMBER 26, 2022 - OCTOBER 1, 2022** 25
Katitsa Kulavkova **PROPUNIRI TI APRUCHEARI AL PEN ARMĂNESCU LA ADUNAREA GHENERALĂ AL 88 CONGRESU AL PEN INTERNATSIONALU ALI ACADEMICIANA CATITSA CIULAVCOVA DGHIVĂSITIA DI AURELIA DONDO LA CASTELU VASILICHESCU UPPSALA, SVEDIA, 28 DI YIZMĂCIUNJI 2022**. 33
Катица Ћулавкова **ПРЕДЛОГ ЗА ПРИЈЕМ ЦИНЦАРСКОГ ПЕН ЦЕНТРА У МЕЂУНАРОДНИ ПЕН НА ГЕНЕРАЛНОЈ СКУПШТИНИ 88. КОНГРЕСА МЕЂУНАРОДНОГ ПЕН-А У КРАЉЕВСКОМ ЗАМКУ У УПСАЛИ, ШВЕДСКА, 29. СЕПТЕМБРА 2022. ГОДИНЕ УМЕСТО ГОСПОЂЕ ЋУЛАВКОВЕ ПРОЧИТАЛА АУРЕЛИА ДОНДО** 36
Katica Kulavkova **PROPOSAL FOR THE ACCEPTANCE OF THE ARMAN PEN CENTRE INTO THE PEN INTERNATIONAL AT THE GENERAL ASSEMBLY OF THE 88TH INTERNATIONAL PEN CONGRESS AT THE ROYAL CASTLE IN UPSALA, SWEDEN, SEPTEMBER 28, 2022, INSTEAD OF MRS KULAVKOVA READ BY AURELIA DONDO** 39
Катица Ќулавкова **ПРЕДЛОГ ЗА ПРИФАЌАЊЕ НА АРМАН ПЕН ЦЕНТАРОТ НА МЕЃУНАРОДНИОТ ПЕН НА ГЕНЕРАЛНО СОБРАНИЕ НА 88. МЕЃУНАРОДЕН ПЕН КОНГРЕС ВО КРАЛСКИОТ ЗАМОК ВО УПСАЛА, ШВЕДСКА, 28 СЕПТЕМВРИ 2022 ГОДИНА, НАМЕСТО АК. КУЛАВКОВА ПРОЧИТАЛА АУРЕЛИЈА ДОНДО** 42
Lila Cona **DORU TI LIMBA DI DADĂ ICA APĂRARI A LIMBĂLJEI ARMĂNEASCĂ** 47
Лила Кона **ЧЕЖЊА ЗА МАТЕРЊИМ ЈЕЗИКОМ ИЛИ ОДБРАНА ЦИНЦАРСКОГ ЈЕЗИКА** 50
Lila Cona **DESIRE AND PAIN FOR THE MOTHER TONGUE OR DEFENSE OF THE ARMAN LANGUAGE** 53
Lila Cona **DESIR ET DOULEUR POUR LA LANGUE MATERNELLE OU DÉFENSE DE LA LANGUE ARMÃNE** 56
Regula Venske, Romana Cacchioli **RECOGNITION LETTER** (Faximile) 59
Regula Venske **WELCOME LETTER** (English) 60
Regula Venske **CARTA DE BIENVENIDA** (Español) 61
Regula Venske **LETTRE DE BIENVENUE** (Français) 62
PROTA CONFERENTSIA DI BELIGRADI TI ARMĂNJLI - ПРВА БЕОГРАДСКА КОНФЕНЦИЈА О ЦИНЦАРИМА - THE FIRST BELGRADE CONFERENCE ON THE ARMANS 63
PRUYRAMA SHI PARTITSIPANTSA 67
PROGRAM I UČESNICI - PROGRAM AND PARTICIPANTS 71
Lila Cona **ZBORU DI GHINUIARI A PREZIDENTĂLJEI LILA CONA LA PROTA CONFERENTSA DI BELIGRADI TI ARMĂNJLI** 75
Lila Cona **POZDRAVNI GOVOR ZA PRVU BEOGRADSKU KONFERENCIJU O CINCARIMA** 77
Lila Cona **DISCOURS DE BIENVENUE POUR LA PREMIÈRE CONFÉRENCE DE BELGRADE SUR ARMANS** 79
Raoul Blindenbacher **TU NUMA A CONSILILUI DI ADMINISTRATSIE ALI FUNDATSIE CONVIVENZA** 82
Раул Блинденбахер **ДОБРОДОШЛИЦА НА ПРВОЈ БЕОГРАДСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ О ЦИНЦАРИМА** 85
Raoul Blindenbacher **WELCOME PRESENTATION ON THE FIRST BELGRADE CONFERENCE ON ARMĂNS** 88

Alma Rizvanović **CONSILJERA SPETSIALA LA MINISTERLU TI CULTURA ALI SĂRBII** 91
Алма Ризвановић **ПОСЕБНА САВЈЕТНИЦА У МИНИСТАРСТВУ КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ** 94
Alma Rizvanović **CONSEILLÈRE SPÉCIALE DU MINISTÈRE DE CULTURE DE LA RÉPUBLIQUE DE SERBIE** 96
Catitsa Ciulavkova **ZBORU LA DISCLJIDEAREA A PROTĂLJEI CONFERENTSĂ DI BELIGRADI TI ARMĂNJLI** 99
Катица Ћулавкова **ГОВОР НА ОТВАРАЊУ ПРВЕ БЕОГРАДСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ О АРМАНИМА** 103
Katica Kulavkova **DISCOURS À L'OUVERTURE DE LA PREMIÈRE CONFÉRENCE DE BELGRADE SUR ARMAN** 107
Kira Iorgoveanu-Mantsu **SHCURTĂ ISTURII A POEZILJEI ARMĂNESHTSĂ DI LA „TORNA, TORNA, FRATRE“ – PĂNĂ ADZĂ** 111
Кира Јорговеану-Мантсу **КРАТКА ИСТОРИЈА АРМАНСКЕ ПОЕЗИЈЕ ОД “TORNA, TORNA, FRATRE” ДО ДАНАС** 116
Kira Iorgoveanu-Mantsu **A SHORT HISTORY OF THE ARMÃN POETRY FROM “TORNA, TORNA, FRATRE” - UNTIL TODAY** 120
Elena Mantsu Lenz **ELEN** 124
Елена Манцу Ленц **ELEN** 125
Elena Mantsu Lenz **ELEN** 126
Lila Cona **LA LIMBA CA SEMNU AHORYA A IDENTITATILJEI** 127
Лила Кона **ЈЕЗИК КАО СПЕЦИФИЧНО ОБЕЛЕЖЈЕ ИДЕНТИТЕТА** 130
Lila Cona **LANGUAGE AS A SPECIFIC MARK OF IDENTITY** 133
Romedi Arquint **ZBORLU AL ROMEDI ARQUINT LA PROTA CONFERENTSA DI BELIGRADI TI ARMANJLI** 136
Ромеди Арквинт **ГОВОР НА ПРВОЈ БЕОГРАДСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ О ЦИНЦАРИМА** 140
Romedi Arquint **SPEECH AT THE FIRST BELGRADE CONFERENCE ON ARMANS** 144
Vladimir Pavlović **LIMBA ARMĂNEASCA SHI LIMBILI DI ARĂSPANDEREI LIMITATĂ TU AVIGLJEREA A IDENTITATILJEI ETNICĂ SHI NATSIONALĂ** 148
Vladimir Pavlović **ARMANSKI JEZIK I JEZICI OGRANIČENE DIFUZIJE U OČUVANJU ETNIČKOG I NACIONALNOG IDENTITETA** 154
Vladimir Pavlović **L’AROUMAIN ET LES LANGUES DE DIFFUSION RESTREINTE DANS L’IDENTITÉ ETHNIQUE ET NATIONALE** 160
Marija Nikolova 2021-2022 **RAPORTU** 166
Марија Николова 2021-2022. **ИЗВЕШТАЈ** 169
Marija Nikolova 2021–2022 **REPORT** 173
Maria Nicolova 2021-2022 **RAPPORT** 177
Steliana Duliu-Baidechi **RESUMÉE** 181
Стелиана Дулиу-Баздеки **РЕЗИМЕ** 188
Steliana Duliu-Bajdechi **SUMMARY** 195
Secretariat **RAPORTU TI LUCURLU AL TSENTRU ARMĂNESCU 2021-2022** 202
Sekretarijat **IZVEŠTAJ O RADU PEN TSENTRU ARMĂNESCU 2021-2022.** 212
Secretariat **REPORT ON THE WORK OF THE ARMAN PEN CENTRE 2021-2022** 222

Tinjisits coleghi, duruts oaspits,

Cu pirifanji vã hãbãrãsimu ca PEN tsentrul Armãnescu, fundatu anlu tricutu Beligradi (10 yizmãciunji 2021) fu apruchiatu ca membru regularu la Aduranea Gheneralã al 88 Congres al PEN Internatsionalu tsãnuta Uppsala la 30 di yizmãciunji 2022.

PEN Tsentrul Armãnescu la Adunarea Ghenerala al PEN internatsional lu prezentã academiciana Katitsa Ciulavkova, vitseprezidentã al PEN Internatsional.

Delegatsia al PEN Armãnescu luo parti la Conferentsa reghionalã ti Balcan. Ti catandisa a limbilor ditu Balcanu zburã Dušan Gojkov, secretarlu ghenerel al PEN Armãnescu shi chef redactor a revistaljei electronicã Hãbãrgiulu litararu balcanic. La measa rotonda: „PEN Tsentrurli shi njitsli limbi: cum s'discljidã locu ti tuti" organizata di Comitetlu ti ndreprurli a limbilioru shi tradutseari (TRLC) luo parti Lila Cona, prezidenta al PEN Armãnescu, iu discutã ti prublemili a njitslori limbi cu actsentul pi catandisa a limbãljei armãneascã.

Поштоване колеге и пријатељи,

Са поносом вам саопштавамо да је Цинцарски ПЕН центар, који је основан 2021. године у Београду, примљен у редовно чланство Међународног ПЕН-а, на 88. Конгресу у Упсали, 30. септембра 2022. године.

Цинцарски ПЕН центар представила је академик Катица Ћулавкова, потпредседница Међународног ПЕН-а.

Приступну беседу нашег ПЕН центра прочитала је Лила Кона, председница Цинцарског ПЕН-а.

Делегација Цинцарског ПЕН центра је у току Конгреса учествовала у раду Регионалне конференције за Балкан. О стању у књижевности Балкана говорио је генерални секретар ПЕН-а Душан Гојков, главни и одговорни уредник Балканског књижевног гласника, као и на округлом столу "ПЕН центри и мали језици: како направити места за све", где је проблеме малих балканских језика – а посебно цинцарског представила председница, Лила Кона.

Dear colleagues and friends,

We are proud to announce that the Armãn PEN Centre, founded last year in Belgrade, was accepted as a regular member of the PEN International, at the 88th Congress in Uppsala, on September 30, 2022.

The Armãn PEN Center was presented by academician Katica Kulavkova, vice president of the PEN International.

During the Congress, the delegation of the Armãn PEN Centre participated in the work of the Regional Conference for the Balkans. The Secretary General of PEN, Dušan Gojkov, editor-in-chief of the Balkan Literary Herald, spoke about the state of literature in the Balkans, as well as at the round table "PEN Centres and indigeneus languages: how to make a place for everyone", where the problems of small Balkan languages – and especially Armãn language, was presented by the president, Lila Cona.

Dušan Gojkov

88. CONGRESU AL PEN INTERNATSIONAL
26. YIZMÃCIUNJI – 1. SUMEDURU 2022.

PEN armãnescu, cu mari agiutoru al PEN Internatsionalu, shi nica ma multu ali Catitsa Ciulavkova, Tarık Günersel, Olha Mukha, Aurélia Dondo, Kätlin Kaldmaa, Antonio G. Della Rocca, Urtzi Urrutikoetxea, apucã ti ma ptsãnu di un anu (2021-2022) s-registreadzã ca organizatsii fãrã amintaticu a scritorloru tu Sãrbii.

Alantã jgloatsã eara pricunushterea ti membru mplinu al Pen anostru tu Pen Internatsional.

La 88. Congresu al PEN Internationalu cari s-dizvãrti Uppsala, Svedia, unã delegatsii al Pen anostru (Lila Cona, prezidentã, shi Dušan Gojkov, sekretaru gheneralu) la 27 di yizmãciuni noaptea agiumsi Uppsala. Alantã dzuãa di tahina ahurhirã activitatili anostri la Cogreslu al PEN Internatsionalu: registratsia, andamusi cu secretarilji a Comitetloru ti tribinili, discusii, adunãri...

Dzãlili di 26, 27 shi 28 di yizmãciunji a Congreslui s-dizvatirã la Univerzitatea di Upsala, tu Aula Magna, ashi cum shi tu alti sali univerzitari – ti adunari ahorya; dupu atsea, scamnul a Congreslui s-mutã tu Castelu Uppsala, tu Sala Statalã, ti furnjii a Adunariljei Gheneralã al PEN Internatsionalu.

La Congreslu 88 s-adunarã anvarligã di 300 membri al PEN (vãrã 60 online).

Cari loarã parti la Adunarea Ghenerala a Congreslui.

Ndreptu ti votari avea 77 di membri di cari votara 63.

Luni, la 27 di yizmãciunji earã dzuãa di andamusi a Comitetloru al PEN Internatsionlu cu prezidentsãlji a Conitetloru shi directorlji.

Martsã, 27 di yizmãciunji tu Aula Magna Uppsala s-dizvãrti tseremonia di dishcliderea a Congreslui cari putets su mutruts pi aestu link: (https://www.youtube.com/watch?v=V87kURJ1VLA.

Zboru tsãnura doamna Romana Cacchioli, prezidenta al PEN Suedia, Jesper Bengtsson, shi preezidentul al PEN Internatsional Burhan Sonmez.Nica unã oarã u prezentarã *Cartea di unã sutã di anji al PEN* shi s-tsãnu panel discusia

ti catandisa tu Ukraina, iu luo parti shi Andrej Kurkov. Delegatsia anostrã partitsipã la aestu panel online.

Cama amãnatu s-dizvãrtira shi aesti andamusi a Comitetloru al PEN Internatsionalu: Scritori tu ahapsi, ti Ndreturli ti tradutseari shi lingvistichi, Ndrepturi ti scritori muljeri shi Scritori ti irinjii.

Delegatsia al PEN Armãnescu agiumsi Uppsala atsea noapti.

Njercuri, 28 di yizmãciunji puteamu s-alidzemu la cari andamusi va s-luomu parti. Avea 20 di andamusi diversi.

Tahinima luomu parti la andamusea ali ICORN (Cãsãbadz internatsionali ti scritori refugiats Network). PEN Internatsionalu cu anji colaboradzã cu ICORN shi lji agiutã scritorlji tra s-aflã unu locu sigur iu potu s-bãneadzã scritorlji cari suntu avinats tra s-li alasã craturli aloru ti itsi cari furnjii. A noi cari bãnãmu tu daima piriculozlu Balcanu, easti di mari simasii sa shtimu ca ahtari soi di avigljeari a coleghiloru anoshtsã egzistã.

Dupu prãndzu s-dizvãrtira paneli ti catandisa pi Balcanlu, tu Ukraina shi panelu tu limbili di dadã “Pen tsentrurli shi njitsi limbi; cum s-adrãmu locu ti tuts”.

La Panelu ti Balcan sum cumanduserea a domnaljei Tanja Tuma, prezidenta al PEN Slovenia, zbuã secretarlu gheneralu, Dušan Gojkov. Parti loarãshi reprezentantsãlji ditu Slovenia, Montenegro, Croatsia shi BiH.

Tu panel-discusia ti limbili di dadã cari eara una soi di Conferentsã ti limbili a populiloru fãrã statu aloru, zburã shi Lila Cona, prezidenta al PEN anostru.

Discusia u cumandusea Urtzi Urrutikoetxea, prezidentul al Comitlui ti Ndrepturi di tradutseari shi lingvistichi al PEN Internatsionalu. Lila Cona zburã ti isturia a limbãljei anostra shi averea arhundã di culturã shi creatsii, ama adusi aminti shi problemili cu cari nã struvusimu, ma multu cãndu sta zboru di ma tinirli barnuri di populu anostru, maljudzã asimilats. Spusi shi ti cursurli di limbã, shi di alti formi ti avigljerea a limbãljei, ti cãrtsãli tsi sã-scotu tu miydani shi ti alti manifestatsii tsi li andridzemu tra cum su apãrãmu shi tsãnem tu banã cultura anostrã, avendul tru minti faptul ca noi ca popul fãrã stat a lui, him arãspãndits tu ma multi craturi pitu Balcanu. Nu avemu institutsii educativi ni njits ni cama mãri, nu avemu institut ti limba shi cultura anostrã...

Seara puteamu s-nã dutsemu la dishcderea di expozitsii, prezentatsii di cãrtsa, piesi di teatru. Noi alepsimu s-luomu parti la unã dicusii ti cãrtsã la cari luoarã parti Siri Hustvedt, Ola Larsmo shi Stina Bjorkelid tu English Bookshop.

Adunarea Ghenerala al PEN Internatsionalu ahurhi gioi, la 29. di yizmãciunji cu ghinuierea a prezidentul acuri zboarali “Pute nu va na trãdzemu nãpoi” deadira semnu tu ahurheari a adunarilje. Fu prezentata “Scamnu golu # 1” (Empty Chair # 1) dediacta a jurnalistul Brazilianu Dom Filips, membru al PEN, cari fu vãtãmatu ninti di ndoi meshi.

Prezidentul Burhan Sonmez deadi un raportu di anu, shi dupu elu shi Secretara internatsionala al PEN Katlin Kaldmaa (bitisindul mandatlu a ljei), vitse-prezidentul a Comitelui Regula Venske, cari zburã ti lucurlu shi planurli cari u ashtepta echipa di Cumanduseari.

Eric Lax, trezorierlu al PEN deadi un raportu finansial, shi tu soni, Romana Cacchioli featsi un raport ti acivitatili a Ufficiul Tsentral al PEN Internatsional.

Zvoru luoarã shi Job Degenaar ditu PEN Emergency Fund shi reprezentantsãlji al ICORN.

Dupu prãndzu s-prezentã “Scamnul golu # 2”. Fam Doan Trang (Vietnam, fu bãgatu tu ahapsi tu meslu sumeduru, anlu 2020).

Raportutli a prezidentsãloru a patruloru Comiteti al PEN Internatsional eara shcurti di furnjia ca tuti eara bãgati online. Aesta easti unã bunã metoda ti dari raporturi cari anostru PEN tsentru va li aproachi di furnjia s-nu chiremu multu chiro, tsi easti multu ghini, ahorya ca conferentsiili online suntu scumpi.

Protseslu online ti alidzeri shi prezentatsia a candidatsloru ahurhirã la trei sãhatea dupu prãndzu. Delegatsia anostrã putea mash s-hibã prezentã la prezentatsia, ca dupu Statutlu al PEN Internatsionalu nu avea nica ndreptu ti votari.

Dupu prezentatsia a candidatsloru sh’unã schcurtã pauza, avum ocazii, deadun cu coleghili di PEN Sri Lanka s-lu prezentãmu lucurlu anostru. Sri Lanka s-prezentã online, a Aurelia Dondo u dghivusi cartea ali Catitsa Ciulavkova cari deadi ricumãndari ti aprucherea al PEN Armãnescu cs

membtu la PEN Internatsionalu. Dupu atsea, Lila Cona lu dghivusi zborlu anostru di aprucheari.

Cumandusearea al PEN Internatsionalu fãrã hãbãriseari, caftã votari ti "andurnjeari" al PEN tsentrul ali Rusii ti furnjia a niscatsã membri, ama shi al PEN tsentrul ali Rusii, cari easti tu mari niachicaeari dupu Carta al PEN Internatsionalu. Alushtui Tsentru lji si da posibilitati tu anlu tsi yini s-poartã provã ti purtaticlu aloru cari va s-hibã uidisitã cu Carta al PEN Internatsionalu, ninti s-hibã avinatu anlu 2023.

Ashi ca cum aestã propuniri ti andurnjeari al PEN ali Rusii nu eara prividzutã di ma ninti, prezidentul caftã votari publica cu mutarea a mãniljei. Detsizia fu adoptatã di la partea di la tuts membrili al PEN Internatsionalu cari avea ndreptu ti votari.

Tu isturia al PEN internatsionalu ahtari situatsii avumu anlu 1933 la Congreslu cari s-tsãnu Dubrovnik (Vasilia Yugoslavia) candu fu "andurnjitu" PEN ali Girmanii.

Seara eramu la unã performansa di poezii la Katalin & All That Jazz. Ma multu di 20 poets di la tuti continenti dgivasirã poezia aloru, cunuscumu ndoi bunji poets cari spusirã vreari s-colaboreadzã cu revista anostrã.

Viniri, 30 di yizmãciunji ahurhi cu prezentarea a "Scamnului golu # 3" cari aestã oarã eara dedicatã al Julian Assange, Wikileaks.

S- deadi pripuniri ti tsintsi rezolutsii: Cubana; Ti limba shi cultura Curdã; Ti fuvirseari a libertatiljei di expresioni; Ti fuvirsearea al Julian Assanj; Ti polimlu tu Ukraina. [1]

[1] **Resolution on threats to freedom of expression:** https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-threats-to-freedom-of-expression-and-protection-of-civic-space
Resolution on Julian Assange: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-the-prosecution-of-julian-assange-and-certification-of-his-extradition-as-threats-to-freedom-of-expression
Resolution on Cuba: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-cuba
Resolution on the repression of Kurdish language: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-the-repression-of-kurdish-language-and-culture-in-turkiye

Catu achicãsimu, fu nihamu ti ciudii prezentsa al expertul di la Cliford Chance la Adunarea Ghenerala al PEN internatsionalu cari na hãbãrãsirã ti adaptatsia a Statului al PEN Internatsionalu, ashi cum shi Statutili a PEN tsentriloru natsionali, lipseashti s-uidiseascã dupu nauli nomuri angleashtsã shi europeani.

Cu haraãa vã spunemu ca mash anostru PEN nu va s-aibã ahtari pruvlemi, cãtse anostru Statut easti adratu anlu 2021, uidisitu cu nauli nomuri.

Pi scarli dininti a Castelu Uppsala cari dipunu cãtrã la Gãrdina Botanica scoasimu caduru di tuts partitsipantsalji. (Aca s-putets s-nã videds pi caduru, spunets-nã shi a noi iu himu: cadurlu easti ahantu minutu ca nitsi noi nu putumu s-nã videmu pi elu.)

Sesia di dupu prãndzu ahurhi cu “Scamnulu golu # 4”. Narges Mohammadi easti Iraniana condamnata la 11 di anji di ahapsi shi 154 aguderi cu kamshicu.

S-adavgã cu unã multu interesantã discusii al prezdentul Burhan Sonmez cu prezidentsãlji di tinjii al PEN Internatsionalu: oaspits a lui era: Per Vasteberg, Homero Aridjits shi prezidenta al PEN ninti di elu, Jenifer Clement. Tema a muabetiiljei era: “Turnari la yinitorlu”:

(https://www.youtube.com/watch?v=b-hHbwiogzQ&t=959s).

Dupu pauza ti cafe / ciai, sã spusira rezultatili di votarea ti alidzerli la Adunarea Ghenerala al PEN Internatsionalu.

Naulu seceratu internatsionalu easti Regula Venske, alepta cu voturli majoritari.

Gabriel Selsdedos, prezidentu al PEN Argentina fu aleptu nica unã oarã tu Cumandaserea; nali membri aleptsã suntu Tanja Tuma, prezidenta al PEN Slovenia shi Beatrice Lamwaka, prezidenta al PEN Uganda.

Arne Svingen, membru a Cumandusearilјei al PEN Norvegia fu aleptu tu Comitetlu ti investigari.

Resolution on Ukraine: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-the-war-in-ukraine

Ex-secretarlu internatsionalu, Terri Carlbom ditu PEN Suedia shi Elizabet Nordgren ditu Finlandia, ex-prezidenta al PEN Finlandia suntu naili secretari internatsionali.

Alidzearea al Germanu Rojas ditu Cile ti prezidentu a Comitetlu permanentu WPC (Scirori ti irinjii),aleptu la 11. di maiu 2022, Adunarea Ghenerala u confirma.

Tsintsili Rezolutsii fura adoptati.

Fu apruchetu Raportul finansial.

PEN ali Sri Lanca shi anostrul PEN fura aprucheats ca nai membri mplinji al PEN Internatsional.

88 Congresu al PEN internatsional s-bitisi cu tsinã andreaptã ti tuts la sala Statala al Castrul Upsala.

Dušan Gojkov

88. KONGRES MEĐUNARODNOG PEN-A
26. SEPTEMBAR 2022. – 1. OKTOBAR 2022.

Armãn PEN je uz nesebičnu pomoć PEN International, a posebno Katice Kulavkove, Tarıka Günersela, Olhe Mukha, Aurélije Dondo, Kätlin Kaldmaa, Antonio G. Della Rocca, Urtzi Urrutikoetxea za manje od godinu dana (2021-2022.) uspeo da se registruje kao nevladina i neprofitna organizacija književnika na teritoriji Republike Srbije.

Sledeći korak je bilo potpuno priznavanje i prihvatanje u članstvo našeg PEN centra u PEN International.

Na 88. Kongres PEN International u Uppsalu, Švedska, delegacija našeg PEN centra stigla je u toku noći 27. septembra 2022. Već sledećeg dana počele su aktivnosti na Kongresu: registracija, dogovor sa Sekretarima Odbora o rasporedu tribina i okruglih stolova...

Kongres je 26, 27. i 28. septembra održan u Uppsala Univerzitetu, u Aula Magna, kao i u raznim univerzitetskim slušaonicama – za posebne sastanke; nakon toga sedište je premešteno u Zamak Uppsala, u Državnu salu, zbog Generalne skupštine Međunarodnog PEN-a.

Oko tri stotine članova Međunarodnog PEN-a (šezdesetak online) je prisustvovalo Kongresu i Generalnoj skupštini.

Na izborima se takođe glasalo online.

Pravo glasa imalo je 77 centara, a glasalo je 63.

Ponedeljak, 26. septembar bio je rezervisan za sastanak Odbora Međunarodnog PEN-a sa predsednicima Komiteta i direktorima.

U utorak, 27. septembra u Auli Magna Univerziteta u Uppsali održana je ceremonija otvaranja Kongresa[2]. Na njoj su govorili Romana Cachiolli, predsednik domaćina, PEN-a Švedske, Jesper Bengtsson, kao i predsednik PEN International Burhan Sönmez. Ponovo je predstavljena *Stogodišnja knjiga PEN-a* i održan panel o situaciji u Ukrajini, kojem je prisustvovao

[2] https://www.youtube.com/watch?v=V87kURJ1VLA

Andrei Kurkov. Delegacija našeg PEN-a je otvaranju Kongresa prisustvovala online.

Docnije održani su sastanci sledećih komiteta Međunarodnog PEN-a: Writers in Prison, Translation & Linguistic Rights, Women Writers and Writers for Peace.

Delegacija našeg PEN centra stigla je u Uppsalu tek te noći.

U sredu, 28. septembra, imali smo izbor na kojim ćemo sastancima učestvovati. Bilo ih je dvadeset.

U toku prepodneva pratili smo sastanak ICORN-a (International Cities of Refuge Network). PEN International, u saradnji sa ICORN već godinama pomaže u pronalaženju bezbednih mesta koja bi mogla da pruže utočište piscima koji su prinuđeni da napuste svoje zemlje iz bilo kojih razloga. Nama, sa večito ugroženog i nestabilnog Balkana, veoma je značajno da znamo da takva mogućnost zaštite naših kolega uopšte postoji.

Nakon ručka su održani paneli o situaciji na Balkanu, o situaciji u Ukrajini i o maternjim jezicima „PEN centri i mali jezici: kako napraviti mesta za sve“.

Na balkanskom panelu koji je vodila predsednica Slovenačkog PEN centra Tanja Tuma, govorio je i **generalni sekretar našeg PEN-a Dušan Gojkov**. Na tom sastanku učestvovali su i predstavnici PEN centara Slovenije, Crne Gore, Hrvatske i PEN BiH.

Na panelu o maternjim jezicima – koji je zapravo bio konferencija o jezicima naroda koji nemaju sopstvene države govorila je i **predsednica našeg PEN-a, Lila Cona**. Panel je vodio Urtzi Urrutikoetxea, predsednik Komiteta Translation & Linguistic Rights Međunarodnog PEN-a. Lila Cona je učesnike upoznala sa istorijatom našeg jezika i bogatim kulturnim stvaralaštvom, ali im je i skrenula pažnju na probleme sa kojima se suočavamo sa mlađim, već skoro asimiliranim pripadnicima našeg naroda. Govorila je o kursevima jezika, o predavačkoj i izdavačkoj delatnosti, kao i o najrazličitijim manifestacijama koje priređujemo da bi očuvali našu kulturu, imajući u vidu da smo kao narod bez države rasejani u više balkanskih zemalja. Nemamo ni niže ni više obrazovne institucije, institute za jezik i kulturu...

U večernjim časovima imali smo mogućnost da prisustvujemo različitim predstavljanjima knjiiga, pozorišnim predstavama, otvaranju izložbe. Mi smo bili na razgovoru u kojem su učestvovali Siri Hustvedt, Ola Larsmo i Stina Björkelid u English Bookshop.

Generalna Skupština Međunarodnog PEN-a počela je u četvrtak, 29. septembra, uz pozdrav predsednika, čije reči "We will never stand back!" su obeležile početak zasedanja. Predstavljena je „Prazna stolica # 1“ – „Empty

Chair # 1“, posvećena brazilskom novinaru Dom Phillipsu, članu PEN-a, ubijenom pre par meseci.

Burhan Sönmez je podneo godišnji izveštaj, što je nakon njega učinila i Međunarodni sekretar Kätlin Kaldmaa, završavajući svoj mandat, potpredsednik Odbora Regula Venske, koja je govorila o radu Odbora i o zadacima koji očekuju Upravljački tim. Blagajnik Međunarodnog PEN-a, Eric Lax je podneo finansijski izveštaj, a Izvršni direktor Romana Cacchioli je izvestila o aktivnostima Glavne kancelarije Međunarodnog PEN-a.

Nakon toga, govorili su Job Degenaar iz PEN Emergency Fund, kao i predstavnici ICORN-a.

Nakon ručka, „Prazna stolica # 2“ je predstavljena. Pham Doan Trang (Vietnam, uhapšen u oktobru 2020.).

Izveštaji predsednika četiri stalna Komiteta međunarodnog PEN-a su bili veoma kratki, jer su unapred bili dostupni online. **Ovo je izvrstan metod podnošenja izveštaja koji će naš PEN centar usvojiti, zbog uštede vremena, što je beskrajno korisno, naročito u vreme prilično skupih online konferencija.**

Online izborni proces i prezentacija kanditata počeli su u tri popodne. Predstavnici našeg PEN centra su mogli da posmatraju prezentacije kandidata, ali još uvek, po Statutu Međunarodnog PEN-a, nisu bili u mogućnosti da glasaju na izborima.

Nakon završetka prezentacije kandidata i kratke pauze, imali smo prilike da, zajedno sa kolegama iz PEN Sri Lanka u osnivanju predstavimo svoj rad. Sri Lanka se predstavila online, a Aurelia Dondo je pročitala predlog Katice Ćulavkove za prijem našeg PEN centra u Međunarodni PEN. **Potom je Lila Cona pročitala naš pristupni govor.**

Odbor Međunarodnog PEN-a je nenajavljeno, nakon našeg predstavljanja ponudio na glasanje odluku da se Ruski PEN „uspava“, zbog ponašanja članova, a i samog PEN centra Rusije, koje je u potpunom nesaglasju sa Poveljom Međunarodnog PEN-a. Taj centar će imati mogućnost da u toku sledeće godine podnese dokaze o ponašanju koje je u skladu sa Poveljom Međunarodnog PEN-a, pre potpunog isključenja 2023. godine.

Kako ovaj predlog odluke o uspavljivanju Ruskog PEN-a nije bio planiran ranije, predsednik je zamolio za javno glasanje dizanjem ruku. Odluku su svi prisutni članovi Međunarodnog PEN-a koji su imali pravo glasa usvojili jednoglasno.

U istoriji Međunarodnog PEN-a ovakva situacija se već jednom desila, 1933. na Kongresu u Dubrovniku, kad je „uspavan“ PEN Nemačke.

Uveče smo prisustvovali pesničkom performansu u Katalin & All That Jazz. Nastupilo je dvadesetak pesnika sa svih kontinenata, upoznali smo nekoliko izvrsnih autora koji će u budućnosti sarađivati sa našim časopisom.

Petak, 30. septembar počeo je prestavljanjem „Prazne stolice # 3“, koja je ovog puta bila posvećena Julianu Assangeu, Wikileaks.

Najavljeno je i predloženo pet rezolucija: Kubanska; O kurdskom jeziku i kulturi; O pretnjama slobodi izražavanja; O progonu Juliana Assangea; O ratu u Ukrajini.[3]

[3] **Resolution on threats to freedom of expression:** https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-threats-to-freedom-of-expression-and-protection-of-civic-space
Resolution on Julian Assange: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-the-prosecution-of-julian-assange-and-certification-of-his-extradition-as-threats-to-freedom-of-expression
Resolution on Cuba: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-cuba

Koliko shvatamo, neobično je bilo prisustvo pravnika iz Clifford Chance na Generalnoj skupštini, koji su nas obavestili o neophodnim izmenama i adaptacijama Statuta Međunarodnog PEN-a, kao i svih nacionalnih centara koje će, zahvaljujući novom engleskom, kao i novim evropskim zakonima, morati da se uskoro sprovedu.

Sa zadovoljstvom možemo da saopštimo da **jedino naš PEN centar neće imati takvih problema, jer je naš Statut pisan 2021, u skladu sa svim novim zakonima**.

Na stepeništu pred Zamkom Uppsala koje vodi ka Botaničkoj bašti napravljena je grupna fotografija. (Ukoliko nas prepoznate na slici, skrenite nam pažnju gde smo: slika je toliko sićušna da ni sami sebe ne prepoznajemo.)

Popodne je počelo posvećivanjem „Prazne stolice # 4“. Narges Mohammadi je iranska žena koja je osuđena na jedanaest godina u zatvoru i 154 udaraca bičem.

Sledila je interesantna diskusija predsednika Burhana Sönmeza sa počasnim predsednicima Međunarodnog PEN-a: njegovi sagovornici bili su Per Wästberg, Homero Aridjis i prethodna predsednica PEN-a Jennifer Clement. Tema razgovora je bila „Povratak u budućnost“[4].

Nakon pauze za kafu / čaj, saopšteni su rezultati izbora Generalne skupštine Kongresa Međunarodnog PEN-a.

Novi međunarodni sekretar je Regula Venske, većinom glasova.

Gabriel Seisdedos, predsednik Argentinskog PEN-a je reizabran u Odbor, a nove članice su postale Tanja Tuma, predsednica PEN Slovenije i Beatrice Lamwaka, predsednica PEN Ugande.

Arne Svingen, član Odbora PEN Norveške je izabran u Istražni komitet.

Resolution on the repression of Kurdish language: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-the-repression-of-kurdish-language-and-culture-in-turkiye
Resolution on Ukraine: https://pen-international.org/who-we-are/annual-congress/pen-international-closes-its-88th-congress/resolution-on-the-war-in-ukraine

[4] https://www.youtube.com/watch?v=b-hHbwiogzQ

Nekadašnji međunarodni sekretar, Terry Carlbom iz Švedskog PEN-a i Elisabeth Nordgren iz Finske, bivša predsednica Finskog PEN-a su novi Međunarodni sekretari.

Izbor Germána Rojasa iz Čilea kao predsednika Stalnog komiteta WfPC (Pisci za mir), koji se desio 11. maja 2022, je Generalna skupština ratifikovala.

Svih pet rezolucija je prihvaćeno.

Prihvaćen je izveštaj blagajnika.

Šrilankanski i naš PEN centar su primljeni u punopravno članstvo Međunarodnog PEN-a.

88. Kongres Međunarodnog PEN-a završen je zajedničkom večerom u Državnoj sali Zamka Uppsala.

Dušan Gojkov

88th PEN INTERNATIONAL CONGRESS
SEPTEMBER 26, 2022 - OCTOBER 1, 2022

With the selfless help of PEN International, and especially Katica Kulavkova, Tarık Günersel, Olha Mukha, Aurélia Dondo, Kätlin Kaldmaa, Antonio G. Della Rocca, Urtzi Urrutikoetxea, in less than a year (2021-2022), Armãn PEN managed to register as non-governmental and non-profit organization of writers on the territory of the Republic of Serbia.

The next step was the full recognition and acceptance into membership of our PEN Centre in PEN International.

At the 88th Congress of PEN International in Uppsala, Sweden, the delegation of our PEN Centre arrived during the night of September 27, 2022. The very next day, the activities at the Congress began: registration, agreement with the Secretaries of the Committee on the schedule of tribunes and round tables...

On September 26, 27 and 28, the Congress was held at Uppsala University, in the Aula Magna, as well as in various university auditoriums - for special meetings; after that the seat was moved to Uppsala Castle, in the State Hall, for the General Assembly of the International PEN.

About three hundred members of the International PEN (about sixty online) attended the Congress and the General Assembly.

In the elections, voting was also done online.

77 centres had the right to vote, and 63 voted.

Monday, September 26 was reserved for a meeting of the International PEN Board with Committee Presidents and Directors.

On Tuesday, September 27, the opening ceremony of the Congress was held in the Aula Magna of Uppsala University. Romana Cachiolli, president of the host, PEN Sweden, Jesper Bengtsson, as well as the president of PEN International, Burhan Sönmez, spoke at it. The Centenary Book of PEN was presented again and a panel was held on the situation in Ukraine, attended

by Andrei Kurkov. The delegation of our PEN attended the opening of the Congress online.

Later, meetings of the following committees of International PEN were held: Writers in Prison, Translation & Linguistic Rights, Women Writers and Writers for Peace.

The delegation of our PEN centre arrived in Uppsala only that night.

On Wednesday, September 28, we had a choice of which meetings to participate in. There were twenty of them.

In the morning, we followed the meeting of ICORN (International Cities of Refuge Network). PEN International, in cooperation with ICORN, has been helping for years to find safe places that could provide refuge for writers who are forced to leave their countries for any reason. For us, from the eternally threatened and unstable Balkans, it is very important to know that such a possibility of protecting our colleagues exists at all.

After lunch, panels were held on the situation in the Balkans, on the situation in Ukraine and on native languages "PEN centres and small languages: how to make room for everyone".

The secretary general of our PEN, Dušan Gojkov, also spoke at the Balkan panel led by the president of the Slovenian PEN Centre, Tanja Tuma. Representatives of the PEN centres of Slovenia, Montenegro, Croatia and PEN BiH also took part in that meeting.

The president of our PEN, Lila Cona, also spoke at the panel on mother tongues - which was actually a conference on the languages of peoples who do not have their own states. The panel was moderated by Urtzi Urrutikoetxea, President of the Translation & Linguistic Rights Committee of International PEN. Lila Cona introduced the participants to the history of our language and rich cultural creativity, but also drew their attention to the problems we face with the younger, already almost assimilated members of our people. She spoke about language courses, teaching and publishing activities, as well as the various events that we organize to preserve our culture, bearing in mind that as a nation without a state, we are scattered in several Balkan countries. We have neither lower nor higher educational institutions, institutes for language and culture...

In the evenings, we had the opportunity to attend various book presentations, theatre performances, and exhibition openings. We were at the conversation in which Siri Hustvedt, Ola Larsmo and Stina Björkelid took part in the English Bookshop.

The General Assembly of the International PEN began on Thursday, September 29, with the greeting of the president, whose words "We will never stand back!" marked the beginning of the session. "Empty Chair # 1" - "Empty Chair # 1" was presented, dedicated to the Brazilian journalist Dom Phillips, a member of PEN, who was killed a few months ago.

Burhan Sönmez presented the annual report, which was followed by International Secretary Kätlin Kaldmaa, ending her mandate, Vice President of the Board Regula Venska, who spoke about the work of the Board and the tasks awaiting the Management Team. International PEN Treasurer Eric Lax presented the financial report, and Executive Director Romana Cacchioli reported on the activities of the International PEN Head Office.

Afterwards, Job Degenaar from the PEN Emergency Fund spoke, as well as representatives of ICORN.

After lunch, "Empty Chair #2" was introduced. Pham Doan Trang (Vietnam, arrested in October 2020).

The reports of the presidents of the four standing Committees of International PEN were very short, as they are available online. This is an excellent reporting method that our PEN Centre will adopt, as it saves time, which is extremely useful, especially in times of quite expensive online conferences.

The online election process and the presentation of the candidates started at three in the afternoon. Representatives of our PEN Centre were able to observe the presentations of the candidates, but still, according to the International PEN Statute, they were not able to vote in the elections.

After the presentation of the candidates and a short break, we had the opportunity to present our work together with colleagues from PEN Sri Lanka in the establishment. Sri Lanka presented itself online, and Aurelia Dondo read Katica Ćulavkova's proposal for the admission of our PEN centre to the International PEN. Then Lila Cona read our introductory speech.

Unannounced, after our presentation, the Board of the International PEN put to a vote the decision to "sleep" the Russian PEN, due to the behaviour of the members and the PEN Centre of Russia itself, which is in complete disagreement with the Charter of the International PEN. That centre will have the opportunity to submit evidence of conduct in compliance with the Charter of International PEN over the next year, before complete exclusion in 2023.

A group photo was taken on the stairs in front of Uppsala Castle leading to the Botanical Garden. (If you recognize us in the picture, draw our attention to where we are: the picture is so tiny that we don't even recognize ourselves.)

The afternoon began with the dedication of "Empty Chair #4". Narges Mohammadi is an Iranian woman who was sentenced to eleven years in prison and 154 lashes.

This was followed by an interesting discussion by the president Burhan Sönmez with the honorary presidents of International PEN: his interlocutors were Per Wästberg, Homero Aridjis and the previous president of PEN Jennifer Clement. The topic of the conversation was "Back to the Future".

After the coffee / tea break, the results of the General Assembly of the Congress of International PEN were announced.

The new international secretary is Regula Venske, by majority vote.

Gabriel Seisdedos, president of PEN Argentina was re-elected to the Board, and Tanja Tuma, president of PEN Slovenia and Beatrice Lamwaka, president of PEN Uganda, became new members.

Arne Svingen, member of the Board of PEN Norway, was elected to the Investigative Committee.

Former International Secretary, Terry Carlbom from Swedish PEN and Elisabeth Nordgren from Finland, former President of Finnish PEN are the new International Secretaries.

The election of Germán Rojas from Chile as President of the Standing Committee of the WfPC (Writers for Peace), which took place on 11 May 2022, was ratified by the General Assembly.

All five resolutions were accepted.

The treasurer's report was accepted.

The Sri Lankan and our PEN Centre have been accepted into full membership of the International PEN.

The 88th International PEN Congress ended with a joint dinner in the State Hall of Uppsala Castle.

Катица Ќулавкова

Katitsa Kulavkova

PROPUNIRI TI APRUCHEARI AL PEN ARMÃNESCU LA ADUNAREA GHENERALÃ AL 88 CONGRESU AL PEN INTERNATSIONALU ALI ACADEMICIANA CATITSA CIULAVCOVA DGHIVÃSITIA DI AURELIA DONDO LA CASTELU VASILICHESCU UPPSALA, SVEDIA, 28 DI YIZMÃCIUNJI 2022.

Durutu Burhan Sonmez, prezidentu al PEN Internatsional
Duruts coleghi, delegats la Congreslu al PEN Internatsional
Vruts oaspits, reprezentantsã al PEN Armãnescu,

Di la fundarea, anlu 1921, PEN Internatsionalu dipriunã lu lãrdzeashti numirlu a membriloru. Tendentsia ti divilupari u spuni senzibilitatea a lui cãtrã realitatea a limbiloru shi a literaturãljei tu lumea di azã, mea shi u reflecteadzã diverzitatea alishtei realitati.

Lumea li aveaglji niansili a ljei shi tu era a globalizatsiiljei. Noi, scritorlji shtim ca nu ari stil fãrã niansi. Stilu easti niansa. Stilu easti libertatea a alidzeariljei. Limbili au silã s-aducã aminti, shi cati limbã sh-aflã calea shi moduslu a ljei ti adutseari aminiti. Ashi easti memoria a limbãljei tu lumea arhundã cu multi diversi adutseri aminti scriati tu zborlu yiu a mãrloru shi a njitsloru populi.

Nãinti 14 di anji, la 20 di yizmãciunji anlu 2008, Adunarea Gheneralã al PEN Internatsionalu, la Congreslu mundialu cari s-tsãnu Bogota, Columbia, cu aclamatsii u adoptã Rezolutsia ti avigljeari a ndrepturloru di limba a Armãnjloru, popul cari bãneadzã tu ma multi staturi tu Europa.

Rezolutsia era propusã di la partea a Comitetlui ti tradutseari shi ndrepturi di limbã al PEN Internatsionalu la andamusea di Ohãrda 2007 shi Dacar, Senegal, la 06. 07. 2007. Tu atselu chiro aestu Comitetu lu avea scamnul la PEN Tsentrul ali Machidunii, si io eramu presidentã a lui shasi anji. Cu aestu a meu zboru ditu soni s-ãncljidi atselu tserclu imaginaru, di la initsiativa pãnã la realizarea.

Dupu adoptarea alishtei Rezolutsii, Comitetlu deadun cu Colectsia multilngualã al PEN „Diversitati“ publicã unã rarã antologhii a scritorloru armãneshtsã ditu staturli balcanichi. Antologhia bilingvalã, pi armãneashti shi machiduneashti, u ãndreapsimu deadun cu coleghili - scritori shi

traducãtori ditu populu armãnescu, tu Machidunii cãnuscutu cu exonim Vlasi, tu Sãrbii ca Tsintsari, tu limba a lui, mash Armãnji.

Lu adrãmu aestu lucru deadunu, Liljana Nikolova Petrović alias Lila Cona, Dimo Dimčev alias Dina Cuvata shi mini. Ma multsã di scritorlji armãneshtsã cari u andruparã aestã initsiativa shi cari au aloru opus literaru shi pi alti limbi, machiduneashti, sãrbeashti, gãrtseashti, rumãneashti, vãrgãreashti, arbinisheashti, azã suntu membri al PEN Armãnescu registratu cu scamnul Beligradi, tu Sãrbii. Shi PEN tsentrul ali Sãrbii spusi unã solidaritati ti tinjii. Ashi, cum sã si facu lucãrli cu noi scritorlolji, tricum di pi zboarã pi fapti.

Tricurã doi anji iu sã si dizvartirã multi lucri initsiali, administrativi, di organizatsii shi cadri a nãulu PEN Armãnescu.Tuti aesti lucri, dupu minduirea a Cumandusearilji al PEN Internatsionalu, deadirã rezultati pozitivi, prividzuti cu Statutlu al PEN Internatsionalu.

Tu idghul chiro multi proecti a scritorloru armãneshtsã s-dizvartirã sum archili al PEN Armãnescu tu faza di fundari: nali antologhii, cãrtsã tradusi, hrestomatii isturicheschi, conferentsi, iventuri literari...

Duruts coleghi,

Mãrturisimu un protsesu tu cari unã grupã di dialecti (acuri existentsa lã sã misurã cu eti, trã s-nu dzãcu, cu njilji di anji,multi ori marginalizati di institutsiili) lu standardizeashti sistemlui a ljei di limbã ahorya di supradialectu.

Ashi cum creashti vizibilitatea a limbãljei armãneascã standardizatã, ashi va s-creascã shi valorea a limbãljei literarã shi artisticã shi va sã si pricunoascã forma a identitatiljei a litaretaurãljei armãneascã. Anvãrtusearea alisheti identitati literarã, va s-aducã nica un argumentu tu isturia, argumentu cari spuni ca continuitetlu isturichescu tu spatsiulu shi chirolu li ansarã tuti sinuri statali.Atseali fenomeni cari suntu ntribãri di cultura shi artã, tsi va s-dzãca clirunumia culturalã nimaterialã nu ari sinuri.

Nu amu shubei ca va u andrupats aestã initsiativa nobilã chibaricã shi ca azã Adunarea al PEN Internatsionalu va lu aproachi uffitsialu tu sinlu a lui naulu Pen tsentru reghional, PEN Tsentrul Armãnescu. Escu sigurã, shi nu amu shubei cãtse pistipsescu ca PEN Internatsionalu easti dishclisu cãtrã realitatili di limbi shi literaturã, di ispetea ca sinurli a lui suntu dishclisi ti nali vãloari umani.

Va hãristusescu ti andruparea alisheti nauã vãloari umanã, fundarea shi intrarea ca membru a naulu Pen tsentru reghionalu, PEN Tsentrul Armãnescu.

Academiciana Catitsa Ciulavkova,
vitse-prezidentã al PEN Internatsional,
Scopia / Uppsala, 28.09.2022

Катица Ћулавкова

ПРЕДЛОГ ЗА ПРИЈЕМ ЦИНЦАРСКОГ ПЕН ЦЕНТРА У МЕЂУНАРОДНИ ПЕН НА ГЕНЕРАЛНОЈ СКУПШТИНИ 88. КОНГРЕСА МЕЂУНАРОДНОГ ПЕН-А У КРАЉЕВСКОМ ЗАМКУ У УПСАЛИ, ШВЕДСКА, 29. СЕПТЕМБРА 2022. ГОДИНЕ УМЕСТО ГОСПОЂЕ ЋУЛАВКОВЕ ПРОЧИТАЛА АУРЕЛИА ДОНДО

Драги Бурхан Сонмез, председниче Међународног ПЕН
Драге колеге, делегати на Конгресу Међународног ПЕН
Драги пријатељи, представници Арманског ПЕН Центра,

Од свог оснивања 1921. године до данас, Међународни ПЕН стално повећава број својих чланова. Таква развојна тенденција показује његову сензитивност према језичкој и књижевној реалности у свету, али и рефлектује диверзитет те исте реалности.

Чак и у периоду глобализације, свет задржава своје нијансе. А ми, писци, знамо да не би било стила без ијанси. Стил, то је нијанса. Стил је слобода избора. Језици имају моћ да памте, а сваки језик памти на неки свој специфични начин. Таква је језичка меморија света, богата различитим сећањима уписаним у живу реч малих и велики народа.

Пре четрнаест година, 20. септембра 2008. Генерална Скупштина Међународног ПЕН-а, на Светском Конгресу ПЕН-а у Боготи, Колумбија, је једногласно усвојила Резолуцију о заштити језичких права Армана, народа који живи у више држава Европе.

Резолуцију је поднео Комитет за превод и језичка права Међународног ПЕН на састанку у Охриду, Македонија, 2007. и у Дакару, Сенегал, 6. 07. 2007. У то време Комитет је своје седиште имао у Македонском ПЕН центру, а ја сам била његов председавајући током шест година. Овим мојим обраћањем затвара се тај имагнарни круг од иницијативе до реализације.

Након усвајања Резолуције, Комитет и мултијезична колекција "Разноликост - Diversity" објавили су једну ретку антологију арманских писаца из балканских држава. Двојезичност антологије, арманска и македонска, припремили смо заједно са колегама- писцима и

преводиоцима из редова арманског народа, у Македонији познат као влашки, у Србији као цинцарски, а на њиховом језику као армански.

Урадили смо то заједно, Лиљана Николова Петровић, алијас Лила Кона и Димо Димчев, алијас Дина Кувата ја.

Већина арманских писаца који су подржали ову иницијативу, а који имају свој књижевни опус и на другим језицима, на македонском, српском, грчком, румунском, бугарском, албанском и др., данас су чланови Арманског ПЕН центра, који је регистрован са седиштем у Старом Сланкамену, Војводина, Србија. И Српски ПЕН ја показао своју солидарност достојну поштовања. Тако, како обично бива са писцима и члановима ПЕН-а, прешли смо с речи на дела.

Последње две године одвијале су се иницијалне, административнне, организационе и кадровске припреме новог Арманског ПЕН центра. Припреме су, према оцени Борда Међународног ПЕН-а, довеле до позитивних резултата, предвиђених Статутом Међународног ПЕН-а.

У међувремену, бројни пројекти арманских писаца, под окриљем Арманског ПЕН центра у оснивању спроведени су у дело: нове антологије, преводи, историјске хрестоматије, конференције, књижевни догађаји...

Драге колеге,

Сведоци смо једног процеса када група дијалеката (чије се постојање мери вековима, да не кажем хиљадама година, не ретко маргинализованих од институција) стандардизује свој особени наддијалекатски језички систем.

Као што се повећава видљивост арманског стандардног језика, тако се повећава и значај арманског књижевног и уметничког језика који доводи до формирања идентитета арманске књижевности. Стварањем тог књижевног идентитета, показаће се, још једном у историји, да историјски континуитет у простору и времену, надмашује актуелне државне границе. Феномени који су питање културе и уметности, у суштини нематеријално културно наслеђе, не познају границе.

Не сумњам да ћете подржати ову племениту иницијативу и да ће данас Скупштина Међународног ПЕН примити званично у своје чланство нови

регионални Арманси ПЕН центар. Не сумњам, зато што верујем да је Међународни ПЕН отворен према језичким и књижевним реалностима, јер су његове границе отворене за нове хумане вредности.

Захваљујем вам на подршци овој новој хуманој вредности, оснивању и чланству новог регионалног ПЕН центра, Арманског.

Академик Катица Ћулавкова,
Потпредседница Међународног ПЕН-а
Скопје / Упсала, 28. 09. 2022.

Katica Kulavkova

PROPOSAL FOR THE ACCEPTANCE OF THE ARMAN PEN CENTRE INTO THE PEN INTERNATIONAL AT THE GENERAL ASSEMBLY OF THE 88TH INTERNATIONAL PEN CONGRESS AT THE ROYAL CASTLE IN UPSALA, SWEDEN, SEPTEMBER 28, 2022, INSTEAD OF MRS KULAVKOVA READ BY AURELIA DONDO

Dear Burhan Sonmez, President of International PEN,
Dear colleagues, delegates at the International PEN Congress,
Dear friends, representatives of the Arman PEN Centre,

From its foundation in 1921 until today, the International PEN is constantly increasing the number of its members. Such a development tendency shows his sensitivity towards the linguistic and literary reality in the world, but also reflects the diversity of that same reality.

Even in the period of globalization, the world retains its nuances. And we, writers, know that there would be no style without nuances. Style, it's a nuance. Style is freedom of choice. Languages have the power to remember, and each language remembers in its own specific way. Such is the language memory of the world, rich in different memories written in the living words of small and large nations.

Fourteen years ago, on September 20, 2008, the General Assembly of International PEN, at the PEN World Congress in Bogotá, Colombia, unanimously adopted the Resolution on the protection of the language rights of the Arman people, a people living in several European countries.

The resolution was submitted by the Committee for Translation and Language Rights of the International PEN at a meeting in Ohrid, Macedonia, in 2007 and in Dakar, Senegal, on July 6, 2007. At that time, the Committee had its headquarters in the Macedonian PEN Centre, and I was its chairman for six years. This address of mine closes that imaginary circle from initiative to realization.

After the adoption of the Resolution, the Committee and the multilingual collection "Diversity" published a rare anthology of Arman writers from the Balkan countries. We prepared the bilingual anthology, Arman and Macedonian, together with fellow writers and translators from the Arman

nation, known in Macedonia as Vlach, in Serbia as Tsintsar, and in their language as Arman.

We did it together, Liljana Nikolova Petrović, alias Lila Cona and Dimo Dimčev, alias Dina Cuvata.

Most of the Arman writers who supported this initiative, and who have their literary works in other languages as well, in Macedonian, Serbian, Greek, Romanian, Bulgarian, Albanian, etc., are today members of the Arman PEN Centre, which is registered with its headquarters in Stari Slankamen, Voyvodina, Serbia. And the Serbian PEN showed its solidarity worthy of respect. So, as is usually the case with writers and PEN members, we moved from words to actions.

For the last two years, the initial, administrative, organizational and personnel preparations of the new Arman PEN Centre have been taking place. According to the assessment of the Board of the International PEN, the preparations led to positive results, foreseen by the Statute of the International PEN.

In the meantime, numerous projects of Arman writers, under the auspices of the newly established Arman PEN Centre, were implemented: new anthologies, translations, historical anthologies, conferences, literary events...

Dear colleagues,

We are witnessing a process when a group of dialects (whose existence is measured in centuries, not to say thousands of years, not infrequently marginalized by institutions) standardizes its peculiar supra-dialectal language system.

As the visibility of the Arman standard language increases, so does the importance of the Arman literary and artistic language, which leads to the formation of the identity of Arman literature. By creating that literary identity, it will be shown, once again in history, that historical continuity in space and time surpasses current state borders. Phenomena that are a matter of culture and art, essentially intangible cultural heritage, knows no borders.

I have no doubt that you will support this noble initiative and that today the International PEN Assembly will officially accept the new regional Arman PEN Centre as its member. I have no doubts, because I believe that the International PEN is open to linguistic and literary realities, because its borders are open to new humane values.

I thank you for supporting this new humane value, founding and membership of the new regional PEN centre, Arman.

Academician Katica Kulavkova,
Vice-president of the International PEN
Skopje / Uppsala 29. 09. 2022

Катица Ќулавкова

ПРЕДЛОГ ЗА ПРИФАЌАЊЕ НА АРМАН ПЕН ЦЕНТАРОТ НА МЕЃУНАРОДНИОТ ПЕН НА ГЕНЕРАЛНО СОБРАНИЕ НА 88. МЕЃУНАРОДЕН ПЕН КОНГРЕС ВО КРАЛСКИОТ ЗАМОК ВО УПСАЛА, ШВЕДСКА, 28 СЕПТЕМВРИ 2022 ГОДИНА, НАМЕСТО АК. КУЛАВКОВА ПРОЧИТАЛА АУРЕЛИЈА ДОНДО

Драг Бурхан Сонмез, претседател на Меѓународниот ПЕН
Драги колеги, делегати на Конгресот на Меѓународниот ПЕН
Драги пријатели, претставници на Арманескиот ПЕН центар

Од своето основање 1921-та до денес, Меѓународниот ПЕН постојано го зголемува бројот на своите членки. Таквата развојна тенденција ја покажува неговата сензитивност спрема јазичната и книжевната реалност во светот, но и го рефлектира диверзитетот на самата таа реалност.

Дури и во период на глобализација, светот ги задржува своите нијанси. А ние, како писатели, знаеме дека не би имало стил без нијанси. Стилот, тоа е нијансата. Стилот е слобода на изборот. Јазиците имаат моќ да памтат, а секој јазик си памти на некој свој специфичен начин. Таква е јазичната меморија на светот, богата со различните сеќавања впишани во живата реч на малите и големите народи.

Пред 14 години, на 20.09. 2008, Генералното Собрание на Меѓународниот ПЕН, на Светскиот Конгрес на ПЕН во Богота, Колумбија, едногласно ја усвои Резолуцијата за заштита на јазичните права на Арманците, народ кој живее во повеќе држави во Европа.

Резолуцијата беше поднесена од Комитетот за превод и јазични права на Меѓународниот ПЕН на состанокот во Охрид 2007 и во Дакар, Сенегал, на Дакар, 06.07.2007. Во тоа време Комитетот имаше свое седиште при Македонскиот ПЕН центар, а јас бев негов претседавач во тек на шест години. Со ова мое обраќање се затвора тој имагинарен круг од иницијатива до реализација.

По усвојувањето на Резолуцијата, Комитетот и мултијазичната ПЕН Колекција „Разноликост/Diversity", објавија една ретка антологија на арманските писатели од балканските држави. Двојазичната антологија,

арманска и македонска, ја подготвивме заедно со колегите – писатели и преведувачи од редот на арманскиот народ, познат во Македонија како влашки, во Србија како цинцарски, на самиот негов јазик како армански.

Тоа го направивме заедно, Лилјана Николова Петровиќ алијас Лила Кона и Димо Димчев алијас Дино Чувата, и јас. Повеќето армански писатели кои ја поддржаа таа иницијатива, а кои имаат свој книжевен опус и на други јазици, македонски, српски, грчки, романски, бугарски, албански, и др., денес се членови на Арманскиот ПЕН регистриран со седиште во Стари Сланкамен, Војводина, Србија. И Српскиот ПЕН покажа солидарност достојна за почит. Така, како што обично и бива со писателите и членовите на ПЕН, преминавме од реч на дело.

Последниве две години се одвиваа иницијалните, административни, организациски и кадровски подготовки на новиот Армански ПЕН центар. Подготовките, според оценката на Бордот на Меѓународниот ПЕН, доведоа до позитивни резултати, предвидени со Статутот на Меѓународниот ПЕН.

Во меѓувреме, бројни проекти на арманските писатели, под закрила на ПЕН центарот во основање, беа спроведени во дело: нови антологии, преводи, историски хрестоматии, конференции, книжевни настани...

Драги колеги,

Сведочиме на еден процес кога група дијалекти (чиешто постоење се мери со векови, да не речам илјади години, не ретко маргинализирани од институциите) го стандардизираат својот особен наддијалектен јазичен систем.

Како што ќе се зголемува видливоста на арманскиот стандарден јазик, така ќе се зголемува и значењето на арманскиот книжевен и уметнички јазик и ќе се оформува идентитетот на арманската книжевност. Со оформувањето на тој книжевен идентитет, ќе се покаже, уште еднаш во историјата, дека историскиот континуитет во простор и време ги надминува актуелните државни граници. Оние феномени кои се прашање на култура и уметност, всушност нематеријалното културно наследство, не познаваат граници.

Не се сомневам дека ќе ја поддржите оваа благородна иницијатива и дека денес, Собранието на Меѓународниот ПЕН, ќе го прими во своето членство и официјално новиот регионален Армански ПЕН центар. Не се сомневам затоа што верувам дека Меѓународниот ПЕН е отворен спрема јазичните и книжевните реалности, затоа што неговите граници се отворени за нови хумани вредности.

Ви благодарам за поддршката на оваа нова хумана вредност, формирањето и членството на новиот регионален ПЕН центар, Арманскиот.

Академик Катица Ќулавкова,
Потпретседател на Меѓународниот ПЕН
Скопје / Упсала 29. 09. 2022.

Лила Кона
Обраћање Генералној скупштини
88. Конгреса Међународног ПЕН-а

Lila Cona

DORU TI LIMBA DI DADÃ ICA APÃRARI A LIMBÃLJEI ARMÃNEASCÃ

Tinjisitu prezidentu al PEN Internatsionalu,
Tinjisits prezidentsã shi reprezentãntsa a PEN tsentrurli ditu lumea tutã,
Duruts oaspits,

Nji pricãdzu mari tinjii shi harauã trã s-potu s-lu prezentsescu PEN tsentreul Armãnescu diniti a lumiljei ntreagã, dupu lunga cali cari u tricum deadunu, di la Congreslu di Bogota cãndu fu adoptatã Rezolutsia ti ndrepturli di limbã shi cultura a Armãnjloru.

Noi, scritorlji armãneshtsã, eseishtsã, prozaishtsã, jurnalistsã, traducãtori... bãnãmu unu momentu istoricu. Un momentu di mari simasii ti tuts noi, ti populu anostru cari poati s-hãrseascã cu prota institutsia armãneascã pricunuscutã pi nivelu internatsionalu!

Alãsats-mi s-va ghinuiescu ditu inimã tu numa a mea shi tu numa a fundatorloru al PEN Armãnescu shi su - mpartu cu tuts voi marea harauã ca himu aua, anamisa shi deadun cu voi tu naima tinjisita shi naima marea familia a scritorloru ditu lumea tuta cari s-alumtã shi s-alumtã daima ti ndrepturli elementari a itsi unu omu, ndrepturlu s-exprimeadza pi limba a lui di dadã.

Va hãristusescu tsi u pricunuscut vrearea a scritorloru armãneshtsa shi lipsearea aloru ahãndoasã tra s-angrãpseascã shi publicheascã pi limba di dadã.

Armãnjli suntu un di naima vecljili populi ditu Balcanu. Numa anostra s-struvuseashti tru cronichili bizantini vichi tu ahurhitã a protlui milenium, ama lipsea s-ashtiptamu nica lungu chiro pãnã ca Sultanlu Abdul Hamid II, dzuã di 23 maiu s-nã privunoascã ca „mileti“ ahoryia. Putsanu chiro dupu Iradea, Imperia otomana s-asparsi shi Armãnjli pãtsãrã mãri cherduri shi asimilatsii ca populu.

Armãnjli suntu populu fãrã statu a loru. Dupu cãdearea a Amirãriiiljei Otomana, s-adrara staturli natsionali.

S-adãvgarã polimili pitu Balcanlu, Protlu shi Adoilu polimu balcanicu. Cu simnarea a Contractulu di irinjii di Bucareshti, anlu 1913 sortea a Armãnjloru fu vulusita shi ntribarea a lui fu bagata ad acta tu tuti nali staturi balcanichi cu achicasearea anamisa di tuts. Armãnjli furã mpãrtsats shi arãspãndits.

S-alumta ti unã federatsii Balcanicã iu tuti populi va s-avea idghi ndrepturi natsionali, federatsii moderna cari prota u spusi Riga Fereo Velistinlu pi basa multu aproapi a printsipiloru a li Europa unita di azã.

Epiloglu a tuti mintijerloru politichi fu ca Armãnjli (Tsintsari, Vlasi, Elinovlahi...) armasirã dispãrtsãts shi arãspãndits pitu Balcanlu shi ma largu shi fara patrida a loru. Tra s-na apuitusimu noi singuri u imaginamu sintagma ca „unica patridã anostra easti limba di dada“, lji bãgamu ashi atseli cari nu avurã tihi s-u anveatsã limba a strãpãpãnjloru tu catandisa inconfortabilã.

Ti jali, limba „ca unicã patridã anostrã“, fãrã institutsii a ljei, fãrã andrupari institutsionalã, s-dutsi cãtrã cheardiri, easti tu mari piriclju shi dupu constatatsia al UNESCO, PEN Internatsional, ELEN...

Armãnjli azã bãneadzã tu Gãrtsii, tu Arbinishii, Machidunia di Nordu, Vãrgãrii, Rumãnii, Sãrbii, Croatsia, Bosnia, Ungaria... Mash tu Machidunia di Nord Armãnjli suntu pricunuscuts ca popul constitutsionalu, shi tu Arbinishii ca minoritati culturala. Tu Gartsii himu „Elinovlahi“, tu Vargariii, mash Vargari, tu Rumanii „Armanji di dialectu“. Tu Sãrbii nu nã videmu iuva. Lipsã statisticã. Nu egzistamu.

Unicu modus s-u avigljemu tu banã limba – „patrida anostrã unicã“ di agãrshearea, di cheardira, easti s-u tritsemu la tinirli bãrnuri pritu zborlu yiuu,cu cãrtsãli pi limba di dadã, pi limba armãneascã. Pãnã ca scritorlji armãneshtsã, creatorlji literari angrãpsescu shi u tipusescu opera a loru pi limba armãneasca, sh limba va u tsãnemu tu banã.

Sh’ ia tsi ciudii: scritori armãneshtsã lji aflamu tu tuti staturli ditu Balcanu, angrãpsescu shi publichescu literaturã armãneascã, poezii, prozã, piesi di teatru, filmuri shi documentari, radio sh TV emisiuni shi seriali documentari armãneshtsã...

Ahurhimu cu cursuri ti limba ti njits shi mari, andridzemu iventuri culturali Constantsa, Bucureshti shi tu alti locuri tu Rumanii, (Dzalili a culturãljei armãneascã), Crushuva, tu Machidunia di Nordu, Scopia, tu Sãrbii… manifesttsii culturali cari agiumsirã taditsionali, suntu regulari azã shi adunã multsã tiniri creatori cari voru shi potu su adavgã limba shi cultura armãneascã.

Tu soni, anlu tricutu, la iubileiulu di 100 di anji di la fundarea al PEN Internatsionalu, la 10 di yizmãciunji, la Dzãlili a literaturãljei armãneascã Beligradi s-adunarã scritori, poets, prozaishtsã, jurnalishtsã, eseishtsã armãneshtsã ditu Balcanlu ntregu. Vinirã ditu Arbinishii, ditu Gãrtsii, ditu Vãrgãrii, ditu Machidunia di Nordu, ditu Rumãnii, ditu Sãrbii, Beligradi shi cu agiutorlu al PEN Internatsionalu s-amintã PEN Tsentrul Armãnescu ca unã lipseari esentsialã, vitalã trã apãrarea a limbãljei a unului di naima vecljii populi autochtoni ditu Balcanu.

Apruchearea ca membru la PEN Internatsionalu ti noi ari un sensu ahãndosu di identitati. Shi dats-nji izini s-diftursescu nica unã oara: PEN tsentrul armãnescu va s-hibã prota institutsia armãneascã pricunuscuta pi nivelu internatsionalu. Di aua shi manclo, alumta anostra ti avigljeari a ndrepturloru anostri minoritari, a limbãljei shi culturãljei armãneascã va s-hibã, avemu nadii, cama lishoarã.

Shi ia, n- aflãmu diniti a voi.

Amu nadii ca va s-potu sã lã lu pitrecu mushata hãbari di la 88 Congresu al PEN Internatsionalu di Upsala a membriloru al PEN Armãnescu shi a intelectualjloru armãneshtsã.

Va hãristusescu tsi mi ascultatu cu anghãtanu.

Lila Cona

Лила Кона

ЧЕЖЊА ЗА МАТЕРЊИМ ЈЕЗИКОМ ИЛИ ОДБРАНА ЦИНЦАРСКОГ ЈЕЗИКА

ГОВОР ОДРЖАН НА ГЕНЕРАЛНОЈ СКУПШТИНИ 88. КОНГРЕСА МЕЂУНАРОДНОГ ПЕН-А, ОДРЖАН У КРАЉЕВСКОМ ДВОРЦУ У УПСАЛИ, ШВЕДСКА, 29. СЕПТЕМБРА 2022. ГОДИНЕ

Поштовани председниче Међународног ПЕН-а,
Поштовани председници и представници ПЕН центара широм света
Драги пријатељи,

Велика ми је част што могу да представим Цинцарски ПЕН центар, након дугог пута који смо заједно прешли од Конгреса у Боготи, када је усвојена Резолуција о језичким правима и културама Цинцара.

Ми, цинцарски песници, есејисти, романописци, новинари, преводиоци... доживљавамо историјски тренутак. Веома важан тренутак за све наше људе који могу себи да честитају прву међународно признату цинцарску институцију!

Дозволите ми да вас срдачно поздравим у име свих оснивача Цинцарског ПЕН центра и да са вама поделим сву нашу велику радост што смо присутни овде у оквиру највеће и најплеменитије породице писаца на свету која се увек борила за основно право сваког човека, на право на изражавање на свом матерњем језику.

Хвала вам пуно што сте препознали тежње цинцарских писаца и њихову дубоку потребу да пишу и објављују на свом матерњем језику.

Цинцари су један од најстаријих народа на Балкану. Наше име се појављује у византијским хроникама почетком првог миленијума, али смо морали дуго чекати да нас 23. маја 1905. године декрет (ираде) султана Абдула Рашида препозна као специфичну етничку групу, „милет“. Убрзо након тога, падом Османског царства, Цинцари су као народ претрпели огромне губитке и асимилације.

Цинцари немају своју државу. Сломом Османског царства на Балкану су настале националне државе.

Уследили су Први и Други балкански рат. Потписивањем Букурештанског мира 1913. године судбина цинцарског народа је запечаћена и његово национално питање у свим новооснованим балканским државама постављено је ad acta договором. Цинцари су остали подељени и расути.

Залагали су се за федерацију Балкан равноправних народа Балкана, коју је први предложио Рига од Фере (Ρηγας Φεραιος), на основу принципа сличних данашњој Европској унији.

Епилог свих ових политичких превирања је да су се Цинцари – Армãни (Цинцари, Власи, Елино-Власи) нашли без државе, расути широм Балкана и шире. Да бисмо нас утешили, нашли смо синтагму „да нам је једина домовина армãнски језик“, стављајући тако потомке ових Цинцара који нису имали прилику да науче језик својих предака у неку непријатну ситуацију.

Нажалост, језик који је „једина наша домовина“, лишен институција, неумитно нестаје, констатују УНЕСКО, Међународни ПЕН, ЕЛЕН…

Балкански Цинцари данас живе највише у Грчкој, Северној Македонији, Албанији, Бугарској, Србији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Румунији, Мађарској. Само у Северној Македонији смо признати као конститутивни народ, у Албанији као мањина. У Грчкој смо „влахофони Грци“, у Бугарској „само Бугари“, у Румунији „дијалекатски Румуни“ а у Србији смо невидљиви. Статистичка грешка. Ми тамо једноставно не постојимо.

Једини начин да се некако сачува наш језик, наша "једина домовина" потпуног заборава, па и нестанка, јесте да га пренесемо будућим генерацијама кроз живу реч и књиге на цинцарском језику. Док књижевни ствараоци пишу и објављују своје књиге на цинцарском језику, језик ће се сачувати у животу. И гле чуда: цинцарски писци постоје у свим балканским земљама, пишу и објављују своје књиге: праве се збирке песама, прозе, драмски текстови, радио-серије, документарни и играни филмови...

Почели смо да организујемо курсеве цинцарског језика и културне догађаје (у Констанци, Румунија, у Београду, Србија, у Крушеву, Северна Македонија) који су постали редовни, а који су привукли младе цинцарске ствараоце да негују и чувају језик.

Коначно, прошле године, када је обележен стогодишњица Међународног ПЕН-а, 10. септембра 2021. године на Данима цинцарске књижевности састали су се цинцарски песници, есејисти, романописци, новинари... из Србије, Албаније, Грчке, Северне Македоније, Бугарске, Румуније. у Београду и, уз значајну помоћ Међународног ПЕН-а, конституисала Цинцарски ПЕН центар као основну потребу за спасавање језика старог староседеоца на Балкану.

Бити прихваћен као члан Међународног ПЕН-а за нас има дубоко идентитетско значење. Дозволите ми да поновим: цинцарски ПЕН ће постати прва међународно призната институција Цинцара. Од сада ће наша борба у одбрани наших мањинских језичких права бити, надамо се, мало лакша.

И ево нас, пред вама.

Надам се да ћу моћи да пошаљем цинцарским члановима нашег ПЕН-а и свим цинцарским интелектуалцима добре вести са 88. Конгреса ПЕН-а у Упсали.

Хвала вам што сте ме пажљиво слушали.
Лила Кона

Lila Cona

DESIRE AND PAIN FOR THE MOTHER TONGUE OR DEFENSE OF THE ARMAN LANGUAGE

Dear President of PEN International,
Dear Presidents and Representatives of PEN Centres around the world
Dear friends,

I have a great honour to be able to present the Arman PEN centre, after a long road that we have travelled together since the Congress in Bogota, when was adopted the Resolution concerning linguistic rights and cultures of the Armans.

We, Arman poets, essayists, novelists, journalists, translators... are experiencing a historic moment. A very important moment for all our people who can congratulate themselves the first internationally recognized Arman institution!

Allow me to greet you warmly on behalf of all founding members of the Arman PEN centre and to share with you all our great joy to be present here within the largest and noblest family of writers in the world which has always fought for the fundamental right of everyone: the right to express oneself in one's own maternal language.

Thank you very much for recognizing the aspirations of Arman writers and their profound needs to be able to write and publish in their mother tongue.

The Armans are one of the oldest peoples of the Balkans. Our name appears in the Byzantine chronicles at the beginning of the first millennium,

but we had to wait a long time to be recognized as specific ethnical group, a "milet", on the 23 of May 1905 by the Irade of Sultan Abdul Rashid. Shortly after, with the fall of the Ottoman Empire, the Armans as a people has suffered enormous losses and assimilations.

The Armans do not have their own state. With the collapse of the Ottoman Empire, national states were formed in the Balkans.

The First and Second Balkan Wars followed. With the signing of the Bucharest Peace in 1913, the fate of the Arman people was sealed and its

national question in all the Balkan states newly founded was posed ad acta by agreement. The Armans remained divided and dispersed.

They pleaded for a federation Balkan of the equal peoples of the Balkans, which was first proposed by Rigas Fereos (Ρήγας Φεραίος), based on the principles similar of the European Union of today.

The epilogue of all this political turmoil is that the Armans – Armãns (Tsintsars, Valaques, Elino-Valaques) found themselves without a State, scattered throughout the Balkans and beyond. To comfort us, we found the syntagm "that our only homeland is the Armãn language", thus placing the descendants of these Armans who have not had the opportunity to learn the language of their ancestors in some uncomfortable situation. Unfortunately, the language that is "our only homeland", deprived of institutions, is disappearing inexorably, as noted by UNESCO, PEN International, ELEN…

Today, Balkan Armans live mostly in Greece, Northern Macedonia, Albania, Bulgaria, Serbia, Bosnia-Herzegovina, Croatia, Romania, Hungary. Only in Northern Macedonia we are recognized as Constitutional people, in Albania as a minority. In Greece, we are "Vlachophonic Greeks", in Bulgaria "just Bulgarians", in Romania "dialectal Romanians" and in Serbia we are not visible at all. We simply do not exist there.

The only way to preserve somehow our language, our "only homeland" of complete oblivion, even of disappearance, is to transmit it to future generations through the living word and books in Arman language. While literary creators write and publish their books in the Arman language the language will be preserved in life. And look at the miracle: the Arman writers exist in all the Balkan countries, they write and publish their books: collections of poems, prose, dramatic texts, radio serials, documentaries and feature films are made...

We have started to organize Arman language courses and culture events (in Constanta, Romania, in Belgrade, Serbia, in Kruševo, North Macedonia) which became regular, and which have attracted young Arman creators to cultivate and save the language.

Finally, last year, which marked the centenary of International PEN, on the 10th of September 2021 Arman poets, essayists, novelists, journalists... from Serbia, Albania, Greece, Northern Macedonia, Bulgaria, Romania met

during the Days of Arman Literature in Belgrade and, with considerable help of PEN International, constituted Arman PEN as a basic need to save the language of an old indigenous people of the Balkans.

To be accepted as a member of International PEN for us has a deep identity meaning. Let me repeat this: Arman PEN will become the first internationally recognized institution of Armans. From now on, our struggle in defence of our minority language rights will be, we hope, a little easier.

And here we are, in front of you.

I hope I could send to Arman PEN members and to all Arman intellectuals the good news from the 88th PEN Congress in Uppsala.

Thank you for listening to me carefully.
Lila Cona

Lila Cona

DESIR ET DOULEUR POUR LA LANGUE MATERNELLE OU DÉFENSE DE LA LANGUE ARMÃNE

Cher Président de PEN International,
Chers Présidents et Représentants des Centres PEN du monde entier
Chers amis,

J'ai un grand honneur de pouvoir présenter le centre PEN Armãn, après un long chemin que nous avons parcouru ensemble depuis le Congrès de Bogota, lorsque la Résolution concernant les droits linguistiques et culturels des Armãns a été adoptée.

Nous, poètes, essayistes, romanciers, journalistes, traducteurs Armãns... vivons un moment historique. Un moment très important pour tout notre peuple qui peut se féliciter de la première institution Armãne internationalement reconnue !

Permettez-moi de vous saluer chaleureusement au nom de tous les membres fondateurs du centre Armãn PEN et de partager avec vous toute notre grande joie d'être ici présents au sein de la plus grande et la plus noble famille d'écrivains du monde qui s'est toujours battue pour le droit fondamental de chacun : le droit de s'exprimer dans sa propre langue maternelle.

Merci beaucoup d'avoir reconnu les aspirations des écrivains Armãns et leurs besoins profonds de pouvoir écrire et publier dans leur langue maternelle.

Les Armãns sont l'un des peuples les plus anciens des Balkans. Notre nom apparaît dans les chroniques byzantines au début du premier millénaire, mais il fallut attendre longtemps pour être reconnu comme ethnie spécifique, un "milet", le 23 mai 1905 par l'Irade du sultan Abdul Rashid. Peu de temps après, avec la chute de l'Empire ottoman, les Armãns en tant que peuple ont subi d'énormes pertes et assimilations.

Les Armãns n'ont pas leur propre État. Avec l'effondrement de l'Empire ottoman, des États nationaux se sont formés dans les Balkans.

Les première et deuxièmes guerres des Balkans ont suivi. Avec la signature de la paix de Bucarest en 1913, le sort du peuple Armãn était scellé et sa question nationale dans tous les États balkaniques nouvellement fondés était posée ad acta par accord. Les Armãns sont restés divisés et dispersés. Armãn Ils ont plaidé pour une fédération balkanique des peuples égaux des Balkans, qui a d'abord été proposée par Rigas Fereos (Ρήγας Φεραίος), basée sur les principes similaires de l'Union européenne d'aujourd'hui.

L'épilogue de toute cette agitation politique est que les Armãns (Tsintsars, Valaques, Elino-Valaques) se sont retrouvés sans État, dispersés dans les Balkans et au-delà. Pour nous réconforter, nous avons trouvé le syntagme "que notre seule patrie est la langue armãne", plaçant ainsi les descendants de ces Armãns qui n'ont pas eu l'occasion d'apprendre la langue de leurs ancêtres dans une situation inconfortable. Malheureusement, la langue qui est « notre seule patrie », privée d'institutions, est en train de disparaître inexorablement, comme le constatent l'UNESCO, PEN International, ELEN…

Aujourd'hui, les Armãns des Balkans vivent principalement en Grèce, Macédoine du Nord, Albanie, Bulgarie, Serbie, Bosnie-Herzégovine, Croatie, Roumanie, Hongrie. Ce n'est qu'en Macédoine du Nord que nous sommes reconnus comme peuple constitutionnel, en Albanie comme une minorité. En Grèce, nous sommes des "Grecs vlachophones", en Bulgarie "juste des Bulgares", en Roumanie des "Roumains dialectaux" et en Serbie nous ne sommes pas du tout visibles. Nous n'existons tout simplement pas là-bas.

La seule façon de préserver en quelque sorte notre langue, notre "seule patrie" d'oubli complet, voire de disparition, est de la transmettre aux générations futures à travers la parole vivante et les livres en langue Armãne. Pendant que les créateurs littéraires écrivent et publient leurs livres en langue Armãne, la langue sera préservée dans la vie. Et regardez le miracle : les écrivains Armãns existent dans tous les pays des Balkans, ils écrivent et publient leurs livres : recueils de poèmes, prose, textes dramatiques, feuilletons radio, documentaires et longs métrages sont réalisés...

Nous avons commencé à organiser des cours de langue Armãne et des événements culturels (à Constanta, Roumanie, à Belgrade, Serbie, à Kruševo, Macédoine du Nord) qui sont devenus réguliers, et qui ont attiré de jeunes créateurs Armãns pour cultiver et sauver la langue.

Enfin, l'année dernière, qui marquait le centenaire de PEN International, le 10 septembre 2021 des poètes, essayistes, romanciers, journalistes Armãns... de Serbie, Albanie, Grèce, Macédoine du Nord, Bulgarie, Roumanie se sont rencontrés lors des Journées de la littérature Armãne à Belgrade et, avec l'aide considérable de PEN International, a constitué le PEN Armãn comme un besoin fondamental pour sauver la langue d'un ancien peuple indigène des Balkans.

Être accepté comme membre de PEN International a pour nous un sens identitaire profond. Permettez-moi de répéter ceci : Arman PEN deviendra la première institution d'Armãns reconnue internationalement. Désormais, notre lutte pour la défense de nos droits linguistiques minoritaires sera, nous l'espérons, un peu plus facile.

Et nous voici, devant vous.

J'espère pouvoir envoyer aux membres Armãns du PEN et à tous les intellectuels Armãns la bonne nouvelle du 88e congrès du PEN à Uppsala.

Merci de m'avoir écouté attentivement.
Lila Cona

Koops Mill,
162-164 Abbey Street,
London SE1 2AN

Tel: +44 (0) 20 7405 0338
Fax: +44 (0) 20 7405 0339
Email: info@pen-international.org
Web: www.pen-international.org

19 October 2022

Re: PEN Arman Centre

Dear colleagues, dear friends,

We are delighted to confirm that PEN Arman is officially a full member of PEN International as of September 2022 when the Assembly of Delegates of the 88th International PEN Congress accepted PEN Arman as a full and official member of PEN International.

We wholeheartedly welcome PEN Arman into PEN International, the world's association of writers. PEN International has consultative status at UNESCO and the United Nations. There are currently at least 140 PEN Centres in over 100 countries: each promotes the organisation's aims and subscribes to the Charter of International PEN.

If you require any further confirmation regarding the Centre's status as a full member of PEN International or would like any further information on PEN International, please do not hesitate to contact us at the PEN International Secretariat.

We look forward to working with you.

Yours sincerely,

Regula Venske
International Secretary

Romana Cacchioli
Executive Director

President / Président / Presidente
Burhan Sönmez

International Secretary / Secrétaire International / Secretario Internacional
Regula Venske

Interim Treasurer / Intérimaire Trésorier Tesorero Interino
Eric Lax

Executive Director / Directrice Exécutive / Directora Ejecutiva
Romana Cacchioli

Presidents Emeritus / Présidents Emérites / Presidentes Eméritos
Jennifer Clement, Homero Aridjis, John Ralston Saul, Per Wästberg, Mario Vargas Llosa

Vice Presidents / Vice-présidents / Vicepresidentes
Svetlana Alexiévich, Margaret Atwood, Niels Barford, J.M. Coetzee, Terry Carlbom, Lucina Kathmann, Kata Kulavkova, Eric Lax, Joanne Leedom-Ackerman, Perumal Murugan, Boris A. Novak, Vida Ognjenović, Elizabeth Norgren, William Nygaard, Orhan Pamuk, Elena Poniatowska, Nayantara Sahgal, Michael Scammell, Eugene Schoulgin, Hori Takeaki, Franca Tiberto, Luisa Valenzuela, Ngugi Wa Thiong'o

The Board / Le Comité Exécutif / El Consejo
President / Président / Presidente
International Secretary / Secrétaire International / Secretario Internacional
Treasurer / Trésorier / Tesorero
David Francis, Iman Humaydan, Beatrice Lamwaka, Ola Larsmo, Gabriel Seisdedos, Salil Tripahi, Tanja Tuma.

International PEN is trading as PEN International.
International PEN is a company registered in England and Wales with registration number 05683997.
International PEN is a registered charity in England and Wales with registration number 1117088.
International PEN's registered office is Koops Mill, 162-164 Abbey Street, London SE1 2AN

Dear PEN Arman colleagues,

Please accept my heartfelt congratulations on becoming a full member of PEN International.

It has been a pleasure working with you during the period of preparation and I'm impressed by your dedication to the cause of PEN International.

PEN International is the biggest organisation in the world uniting writers and enthusiasts of the written word, a worldwide family of friends and colleagues, and we welcome you with open hearts.

With best regards,

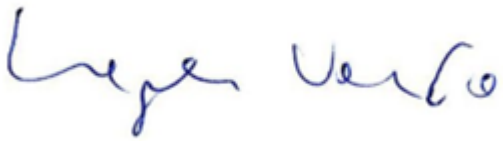

Regula Venske
International Secretary
PEN International

Estimado PEN Arman,

Acepte, por favor, mis más sinceras felicitaciones por convertirse en miembro de pleno derecho de PEN International.

Ha sido un placer trabajar con ustedes durante el período de preparación y estoy impresionada por su dedicación a la causa de PEN International.

PEN International es la organización más grande del mundo que une a escritores y amantes de la palabra escrita, una familia mundial de amigos y colegas, y les damos la bienvenida con el corazón abierto.

Con mis mejores deseos,

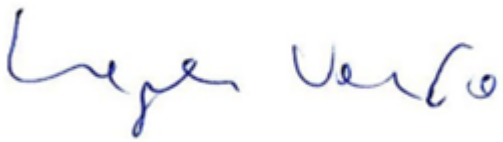

Regula Venske
Secretaria Internacional
PEN International

Cher PEN Arman,

Veuillez accepter mes chaleureuses félicitations pour devenir membre à part entière de PEN International.

Ce fut un plaisir de travailler avec vous pendant la période de préparation et je suis impressionnée par votre dévouement à la cause de PEN International.

PEN International est la plus grande organisation au monde qui réunit des écrivains et des passionnés de l'écrit, une famille mondiale d'amis et de collègues, et nous vous accueillons avec un cœur ouvert.

Bien cordialement,

Regula Venske
Secrétaire Internationale
PEN International

PROTA CONFERENTSIA DI BELIGRADI TI ARMÃNJLI
ПРВА БЕОГРАДСКА КОНФЕНЦИЈА О ЦИНЦАРИМА
PRVA BEOGRADSKA KONFERENCIJA O CINCARIMA
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΒΛΑΧΟ
ПЪРВАТА БЕЛГРАДСКА КОНФЕРЕНЦИЯ ЗА АРМАНЦИТЕ
KONFERENCA E PARË E BEOGRADIT MBI ARMANJET
ПРВА БЕЛГРАДСКА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ВЛАСИТЕ
PRIMA CONFERINȚA DE LA BELGRAD DESPRE ARMĂNI

A DOILU CONGRESU AL
PEN TSENTRUL ARMANESCU
- PROTA CONFERENTSIA DI BELIGRADI TI ARMANJLI
12-14 DI XUMEDURU 2022

ДРУГИ КОНГРЕС
ЦИНЦАРСКОГ ПЕН ЦЕНТРА
- ПРВА БЕОГРАДСКА КОНФЕРЕНЦИЈА О ЦИНЦАРИМА
12.-14. ОКТОБРА 2022.

ЦИНЦАРСКИ ПЕН ЦЕНТАР • PEN TSENTRU ARMÂNESCU •

convivenza

THE FIRST BELGRADE CONFERENCE ON THE ARMANS
LA PREMIÈRE CONFÉRENCE DE BELGRADE SUR LES ARMANS
LA PRIMERA CONFERENCIA DE BELGRADO SOBRE LOS ARMANS

12. – 14. X 2022.

REPORT CREATED BY GENERAL SECRETARIAT OF ARMÃN PEN

ИЗВЕШТАЈ САЧИНИО ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЦИНЦАРСКОГ ПЕН-А

armanescu.pen.tsentru@gmail.com

PUBLISHED BY BALKAN LITERARY HERALD № 52

ОБЈАВЉЕНО КАО СЕПАРАТ БАЛКАНСКОГ КЊИЖЕВНОГ ГЛАСНИКА № 52

balkanski.knjizevni.glasnik@gmail.com

CONFERENCE WAS HELD ON OCTOBER 12-14, 2022, IN A BELGRADE CITY LIBRARY

КОНФЕРЕНЦИЈА ЈЕ ОДРЖАНА 12. – 14. 2022. У БИБЛИОТЕЦИ ГРАДА БЕОГРАДА

PROTA CONFERENTSIA DI BELIGRADI
TI ARMÃNJLI
ПРВА БЕОГРАДСКА КОНФЕНЦИЈА О ЦИНЦАРИМА

• Dinãoarã dupu turnarea di la 88 Congreslu al PEN Internatsionalu, deadun cu Convivenza ditu Helvetsia, tsentrul internatsionalu ti minoritati europeani, s-dizvãrti Prota Conferentsia di Beligradi ti Armãnjli la cari luoarã parti:

1. Kira Mantsu, poeta, vitse-prezidenta al PEN armãnescu ti diaspora (Romãnia - Ghermania)
2. Yiani Mantsu (Ghermania, fundatoru al PEN armãnescu)
3. Elena Lenc-Mantsu, poeta shi activista (Ghermania)
4. Toma Enache, poetu, jurnalistu, regisor di film shi di theatru, actor, vitse-prezidentu ti Romãnia
5. Aurica Piha, jurnalista la Radio internatsionalu Romãnia (redactsia armãneascã).
6. Steliana Bajdechi Duilu, poeta shi jurnalista di Constantsa, Romãnia
7. Nicu Baturi, poetu, pictoru, dramaturgu shi ghinifãcãtoru di Constantsa, Romãnia
8. Oani Nicolae, activistu,membru la Sutsata culturalã, ghinifãcãtoru (Romãnia)
9. Elena Nicolae, activista, (Romãnia)
10. Zorica Milošević-Cincarka, scriitoarã (Sãrbia)
11. Sotiri Bletsa, vitse-prezidentu al PEN ti Gãrtsii
12. Irena Bletsa, activistã (Gãrtsia)
13. Sofia Doku, poetã (Arbinishia)
14. Mirela Musha, poetã (Arbinishia)
15. Miroslav Cera Mihailović, poet, vitse-prezidentu al PEN ti Sãrbii

16. Vladimir Pavlović, traducatoru di literaturã shi publitsistu (Sãrbia)
17. Maria Bara, traducatorã shi jurnalistã (Austria, Romania)
18. Thede Kahl, academician, balcanolog, prof. Univerzitaru la Universitatea di JENA (Austria, Ghermania)
19. Anca Vrana,poetã (Romãnia, Austria)
20. Corneila Golna,scritoara (Romania, Olanda)
21. Kristo Goci, vitse-prezidentu al PEN ditu Arbinishii
22. Mladena Prelić, Institut Etnograf a Academiiljei di shtintsã shi artã ali Sãrbii
23. Alma Rizvanović,consiljera spsetsialã al Ministrãljei ti cultura ali Sãrbii
24. Olena Papuga, secretarã di statu la Ministerlu ti ndreprutli di omu, minoritati shi dialogu sotsialu ali Sãrbii
25. Romedi Arquint , vitse-prezidentu ali Convivenza (Helvetsia)
26. Catsitsa Ciulavcova, vitse-prezidentã al PEN Internatsionalu shi membru ali Academiiljei ti shtintsã shi artã ali Machidunii.
27. Lila Cona, prezidenta al PEN-a Armãnescu (Sãrbia)

Oaspits, membri a sutsatãljei armãneascã-sãrbeascã di Beligradi „Lunjina“:

- Dimitrije Nikolajević, ex-prezidentu ali SCD „Lunjina“
- Ljiljana Nikolajević, membru ali SCD „Lunjina“
- Marin Bodrožić, ex-secreataru ali „Lunjina“
- Aleksandar Gerušević, membru a Comitetlui executiv ali SCD „Lunjina“
- Tomi Janakijević,membru ali „Lunjina“
- Lila Buza, membru a CE ali „Lunjina“
- Spomenka Bojanić, sekretar a li „Lunjina“
- Nadica Filipović, membru al CE ali „Lunjina“
- Anita Steria, ex-secretara ali„Lunjina“
- Biljana Gerušević, membru ali „Lunjina“

Medii

- TV Vojvodina (redactsia ti minoritats)
- Agentsia TANJUG
- TV nationala ali Machidunii (redactsia armaneasca)
- RTS – Serviciu public (TV statala) redactsia ti cultura
- Jurnalu „Politika”

• Tema a Protãljei Conferentsii di Beligradi ti Armãnjli era: Rola a scriitorloru tu apãrarea a libertatiiljei tra expresii pi limba di dadã

• La dischliderea, Zboru di ghinueara avura: Prezidentul ali Convivenza, Raoul Blindebacher (lu adghivusi domnul Romedi Arquint), Catitsa Ciulavcova tu numa al PEN Internatsionalu, Alma Rizvanović tu numa al Ministerlui ti Cultura, Olena Papuga, secretara di statu la Ministerlu ti ndrepturi di om, minoritati shi dialogu sotsial, Dragana Živančević, di la PEN tsentrul ditu Australia shi PEN ali Sãrbii, Slavitsa Mastikosa, ditu PEN ex-egzil ditu Ghirmanii shi membru di la Uniunea a scritorloru ditu Sãrbii, Elena Mantsu-Lenz di la ELEN, Lila Cona, prezidenta, Kira Mantsu, vitse-prezidenta ti diaspora. Zboru tsãnura shi Toma Enache, poetu, vitse-prezidentu al PEN ditu Romãnii, Sotiri Bletsa ditu Gãrtsii, Hrista Goci ditu Arbinishii.

• Ti limba ca semnu spetsificu a identitatiljei natsionalã a populiloru fãrã statu aloru zburãrã: Romedi Arquint di la Convivenza, Kira Mantsu, Elena Mantsu-Lenz, Katitsa Ciulavcova, Vladimir Pavlović shi Lila Cona (tuti texturli pi trei limbi).

• Ca un njicu simvul decorativ andreapsimu shi unã njicã expozitsii di caduri di poets cu cãrtsaloru aloru.

• La aeastã Conferentsii pãrãstasimu shi dauã cãrtsã: romanlu ali Cornelia Golna, armãnipsitu di Maria Bara „Iroi Lãspusits“ iu cu mari inspiratsii shi shteari zburãrã autora, Cornelia Golna, traducãtora Maria Bara shi acad. Thede Kahl.

• Sotiri Bletsa nã u prezentã cartea a lui „Zburãts armãneashti“ cari inshi tu Gãrtsii tora ayonja shi cari zburashti ti catandisa a Armãnjloru tu Gãrtsii shi nica ma multu ti experientsa a lui personalã, ca Armãnu tu Gãrtsii.

• Tu soni, la hotelu Palace pãrãstisimu unã mushatã searã di poezii, iu Kira Mantsu, Toma Enache shi Aurica Piha adghivusirã poezii armãneascã. Poezii dghivusirã shi Mirela Musha, Hrista Goci ditu poezia ali Sofii Docu Arapaj. Domnul Romedi Arquint nã prezentã ndauã cãntits shi giocuri retoromãni. Membrili ali Lunjina cãntarã ndauã cãntits armãneshtsã deadun cu tuts Armãnjli la tsina shi seara di poezii.

• Ashi cum shtits Adoilu Congres al PEN armãnescu cari eara prividzut s-tsãnã Beligradi tu idgiul chiro cu Prota Conferentsii di Beligradi ti Armãnjli, nu putumu s-lu tsãnem di furnjia ca nu avumu cvorum. Adusim apofasi s-lu tsãnemu online tu meslu andreu.

• Odmah nakon povratka sa 88. Kongresa Međunarodnog PEN-a, naš PEN je, zajedno sa švajcarskom organizacijom Convivenza koja se bavi malim jezicima otvorio već ranije pripremljenu Prvu beogradsku konferenciju o Cincarima, na kojoj su prisustvovali:

1. Kira Mancu, pesnikinja (Rumunija - Nemačka)
2. Jani Mancu, (Nemačka)
3. Elena Lenc-Mantsu, pesnikinja i aktivista (Nemačka)
4. Toma Enake, novinar, pesnik, pozorišni i filmski reditelj (Rumunija)
5. Aurika Piha, novinarka Međunarodnog radija Rumunije, armanska redakcija (Rumunija)
6. Steliana Baždeki Duiu, novinarka i pesnikinja, Konstanca (Rumunija)
7. Niku Baturi, pesnik, slikar, dramaturg i dobrotvor (Rumunija)
8. Oani Nikolae, aktivista, (Rumunija)
9. Elena Nikolae, aktivistkinja, (Rumunija)
10. Zorica Milošević-Cincarka, spisateljica (Srbija)
11. Sotiri Bleca, aktivista (Grčka)
12. Irena Bleca, aktivistkinja (Grčka)
13. Sofija Doku, pesnikinja (Albanija)
14. Mirela Muša, pesnikinja (Albanija)
15. Miroslav Cera Mihailović, pesnik (Srbija)
16. Vladimir Pavlović, prevodilac i publicista (Srbija)
17. Marija Bara, prevodilac i novinar, (Rumunija, Austrija)

18. Tede Kal, akademik, balkanolog,prof. Univerziteta u JENI (Austrija, Nemačka)
19. Anka Vrana, pesnikinja (Rumunija, Austrija)
20. Korneila Golna, književnica (Rumunija, Holandija)
21. Kristo Goči, aktivista (Albanija)
22. Mladena Prelić, Etnografski institut Akademije nauka i umetnosti Srbije (Srbija)
23. Alma Rizvanović,specijalna savetnica Ministarke za kulturu i informisanje Srbije (Srbija)
24. Olena Papuga, državna sekretarka Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog (Srbija)
25. Romedi Arkint, potpredsednik Convivenza (Švajcarska)
26. Katica Kulavkova, potpredsednica Međunarodnog PEN-a i redovni član Akademije nauka i umetnosti Republike Makedonije (Severna Makedonija)
27. Lila Kona, predsednica PEN-a Arman (Srbija)

Gosti, članovi Srpsko-armanskog društva Beograd „Lunjina“:
- Dimitrije Nikolajević, bivši predsednik SCD „Lunjina“
- Ljiljana Nikolajević, član SCD „Lunjina“
- Marin Bodrožić, bivši sekretar SCD „Lunjina“
- Aleksandar Gerušević, član UO SCD „Lunjina“
- Tomi Janakijević, član SCD „Lunjina“
- Lila Buza, član UO SCD „Lunjina“
- Spomenka Bojanić, sekretar SCD „Lunjina“
- Nadica Filipović, član UO scd „Lunjina“
- Anita Steria, bivši sekretar SCD „Lunjina“
- Biljana Gerušević, član SCD „Lunjina“

Mediji
- TV Vojvodina (rubrika za manjine)
- Agencija TANJUG
- Makedonska nacionalna TV (vlaška redakcija)

- RTS - Javni servis Srbije (redakcija za kulturu)
– Dnevni list „Politika”

• Tema Prve Konferencije o Armãnima je bila: Uloga književnika u odbrani slobode irzažavanja na maternjem jeziku.
• Na otvaranju Konferencije, pozdravne reči su uputili: Predsednik Convivenze, Raoul Bluindebacher (njegovo pozdravno pismo pročitao je potpredsednik, Romedi Arquint), akad. Katica Ćulavkova, u ime Međunarodnog PEN-a, Alma Rizvanović, u ime Ministarstva za kulturu Republike Srbije, Olena Papuga, državna sekretarka u ime Ministarstva za ljudska, manjinska prava i društveni dijalog, Dragana Živančević, PEN Australija i PEN Srbije, Slavica Mastikosa, Srpski PEN u egzilu - Nemačka i Udruženje književnika Srbije, Elena Mantsu-Lenz u ime ELEN, Kira Mantsu i Lila Cona. Skup su pozdravili i Toma Enache, potpredsednik Cincarskog PEN centra za Rumuniju, Sotiri Bletsa za Grčku, Hrista Goci za Albaniju.
• O jeziku kao specifičnom obeležju identiteta malih naroda, govorili su: Romedi Arquint iz Convivence, Kira Mantsu o armãnskoj književnosti, Toma Enache, Katica Ćulavkova, Sotiri Bletsa, Lila Cona, Vladimir Pavlović i dr. (Sva izlaganja u prilogu).
• Simbolični dekor Konferencije je bila mala izložba fotografija pisaca –naših članova sa njihovim knjigama.
• Tokom Konferencije su bile i dve promocije knjiga: Roman „Okaljani heroji“ Kornelije Golna i „Govorite armãnski“ Sotira Blece.
• O romanu „Okaljani heroji“ govorili su autorka, te Maria Bara – koja je prevela roman sa engeskog na armãnski jezik i Tede Kal; veoma nadahnuto i inspirativno o junacima romana koji su tipični Armãni sa obronaka Pinda i Gramosa.
• Sotiri Bleca je predstavio svoju knjigu „Govorite armãnski“ koja je nedavno izašla iz štampe na grčkom jeziku a u kojoj naširoko

govori o položaju Armãna u Grčkoj i o svom sopstvenom iskustvu kao pripadnika Armãna u ovoj zemlji.

• Poslednje večeri u hotelu Palace je organizovano javno čitanje poezije, uz večeru. Čitali su Kira Mantsu, Mirela Muša i Hrista Goci (iz zbirke Sofie Docu Arapaj), a Toma Enache je recitovao svoju, kao i poeziju drugih pesnika koji su bili odsutni. Romedi Arquint nam je izveo retoromanske pesme i folklorni ples, a članovi „Lunjine“ su zajedno sa svim prisutnima na večeri otpevali nekoliko armãnskih pesama.

• Pošto kvoruma nije bilo, odlučeno je da Generalna skupština Cincarskog PEN centra, koja je planirana u okviru Prve beogradske konferencije o Cincarima bude održana uskoro, online.

Lila Cona

ZBORU DI GHINUIARI A PREZIDENTÃLJEI LILA CONA LA PROTA CONFERENTSA DI BELIGRADI TI ARMÃNJLI

Tinjisits membri al PEN Armãnescu,
Tinjisits oaspits,
Duruts oaspits cãlisits,
Cu mari tinjii shi harauã personalã lu ghinuiescu vitse-prezidentul shi fundatorlu a Tsentrul ti minoritats Convivenza di Helvetsia, anostrul mari oaspi, domnul Romedi Arquint shi prezidentul ali Convivenza, domnul Raoul Blindebacher cari na pitricu un mesaju di ghinuiari caldu shi mplinu di emotsii shi na urã suctsesu tu lucurlu anostru cu tuta andruparea ti activitatsli anostri tu yinitorlu (Mesajlu a lui va nu lã dghivusească domnul Romedi Arquint.)
Cu mari harauã shi cu vreari ayorya u ghuinuiescu soatsa a mea ditu tiniramea, academiciana Catitsa Ciulavkova, vitse-prezidenta al PEN Internatsional, cari ditu prota ahurhita a creatsiiljei al PEN Armãnescu nã deadi unã andrupari enorma shi di multi ori shi singura li prumuvea shi li prezentea aspiratsiili anostri tu aesta organizatsii prestijioasã ca cum easti PEN INternatsional.
Vruta soata amea, zboarili a meali nu potu su zugrafeascã inima a ta chibarã shi largã.Ti atsea furnjii, voi s-tsã dzãcu mash un zboru : Haristo ditu inima tutã.
U ghunuiesci doamna Alma Rizvanović, conseljera spetsialã a Ministãljei ti cultura ali Sãrbii cari n-adutsi shi na da mari andrupari a programaljei shi activitatili anostri tu domenlu di cultura shi cari spuni mari senzibilitati ti tuti minoritatili natsionali ditu Sãrbii acuri Armãnjli furã daima loyali tsitãtsinji, cu nadii ca statlu iu bãnãmu va nã da un agiutoru cama viziblu shi cama concretu tu chirolu tsi yini.

Lli ghunuiescu shi raprezentantsãlji ali media cari cu anghãtanu li pitrecu activitatili anostri shi facu raporturi ti activitatea anostra pi mapa culturala tu ali Sãrbii.
Lji ghunuiescu cu harauã shi tuts membrili anoshtsã cari nu suntu azã deadunu cu noi ditu Arbinishii, Machidunii, Vãrgãrii, Rumãnii tra s-ljea parti tu lucurlu a Protãljei Conferentsa di Belgradii ti Armãnjli shi a Adoilui Congres al PEN Armãnescu.
Cu tuta vreari shi tinjii lji ghinuiescu shi sotslji anoshtsã : domnul Niculaki Caracota, prezidentul al Consiului A Armãnjloru shi membru fundatoru al PEN, domnul Costica Canacheu, Tanasi Severi shi a tutuloru cari deadirã mari contibut ti fundarea al PEN Armãnescu shit tra s-ducã unã jgljotsã ma ninti lumta anostra ti afirmarea shi lãrdzerea a limbãljei shi literaturãljei armãneascã.
Voi s-alj dau hãristuseari ahorya a Bibliotecãljei municipalã di Beligradi cari di multu chiro nã da unã ospitalitati di parti ti iventurli anostri.
Lã hãristusescu shi a tuti PEN Tsentri cari na pitricurã urãri ti intrarea la PEN Internatsional shi urãri ti suctses la Conferentsa.
Ghinivinitu shi lucru mbaru s-avemu aesti dzãli.
Mi duchescu multu hãrsita tsi n-aflãmu iara tu idghiul locu, Beligradi , aclo iu anlu tricut n-adunãmu s-lu fundãmu PEN Armãnescu. PEN anostru , duruts oaspits, sots vruts tu dzuãa di 29 di yizmãciuni la 88 Congres al PEN Internatsionalu s-amintã prota institutsii armãneascã pricunuscutã pi nivelu internatsionalu. Eastã harauã voi su-mpartu cu tuts voi cari v-alumtatu deadun ti fundarea shi crishterea a protãljei anostrã casã cari va lã da apanghui a scritorloru, jurnalistaloru, novelishtsaloru , eseishtsaloru,artistsaloru... a tutuloru cari u au ti inima aloru limba shi literatura armãneascã iutsido bãneadzã shi va u aveaglji libertatea ti exspesiuni pi limba di dadã.
Urãri ti aestã datã isturichescã.

Lila Cona

POZDRAVNI GOVOR ZA PRVU BEOGRADSKU KONFERENCIJU O CINCARIMA

Poštovani članovi Cincarskog PEN Centra,
Cenjeni gosti,
Dragi prijatelji,

Velika mi je čast i zadovoljstvo da pozdravim potpredsednika i utemeljivača Međunarodnog centra za manjine Convivenza iz Švajcarske, našeg velikog prijatelja, gospodina Romedija Arkinta i predsednika Convicence g. Raula Blindenbahera koji nam je uputio dirljivu pozdravnu poruku i poželeo uspeh u daljem radu i podršku našim budućim aktivnostima (njegovu poruku će nam preneti g. Romedi Arkvint).
S posebnom radošću i zahvalnošću pozdravljam akad. Katicu Ćukavkovu, potpredsednicu Međunarodnog PEN-a, koja je od samog početka davala neizmernu podršku za stvaranje Cincarskog PEN centra, a često puta nas je i lično promovisala i predstavljala naša stremljenja u toj prestižnoj organizaciji kakva je Međunarodni PEN.
Draga moja prijatelke, moite zborovi nemaat sila da ja izrazat tvojata blagrodna i široka duša. Zatoa ti upatuvam samo edno blagodaram od srce.
Pozdravljam gospođu Almu Rizvanović, posebnu savetnicu potpredsednice vlade i ministra za kulturu i informisanje, koja nam pruža veliku podršku u realizaciji naših kulturnih programa i pokazuje istančanu senzibilnost za sve nacionalne manjine u zemlji, ali i podršku naše države čiji smo lojalni građani oduvek bili. Izražavam uverenje i nadu da će ta podrška u budućnosti biti vidljivija i još konkretnija.
Pozdravljam predstavnike naših medija koji s pažnjom prate i izveštavaju o našim aktivnostima na mapi kulture naše zemlje..

Pozdrave upućujem i našim odsutnim članovima iz Grčke, Albanije, Makedonije, Bugarske i Rumunije koji nisu bili u mogućnosti da nam se pridruže na Prvoj Konferenciji o Cincarima.
Posebno želim da se zahvalim Biblioteci grada Beograda koja nam pruža svoje nesebično gostoprimstvo i gde se godinama osećamo kao kod svoje kuće.
Dobro nam došli svi i želim nam uspešan rad.
Osećam veliko uzbuđenje i silnu radost zbog ponovnog okupljanja, ovde, na istom mestu gde smo se okupili i prošle godine, i postavili temelje Cincarskog PEN centra. U prestonici Srbije gde su naši preci, sve sama slavna imena, ostavili do dana današnjeg spomenike svog prisustva u izgradnji moderne Srbije i neizbrisive tragove u svim segmentima društvenog, kulturnog, ekonomskog i političkog života: mi, njihovi potomci iz svih balkanskih zemalja, okupili smo se ovde da osnujemo naš, regionalni PEN centar, sa podružnicama u svim balkanskim zemljama gde pretežno živimo. Naš PEN centar je, dragi prijatelji, 29. septembra 2022. godine na 88. Kongresu PEN-a prerastao u prvu cincarsku instituciju priznatu na međunarodnom nivou. Želim da podelim svoju radost sa svima vama koji ste od početka učestvovali u stvaranju i izgradnji naše prve kuće koja će svim piscima, novinarima, kritičarima, umetničkim stvaraocima obezbediti punu slobodu izražavanja na maternjem jeziku i brinuti o daljem očuvanju i unapređivanju našeg maternjeg jezika.
Čestitam ovaj istorijski događaj svim Cincarima, ma gde oni živeli.

Lila Cona

DISCOURS DE BIENVENUE POUR LA PREMIÈRE CONFÉRENCE DE BELGRADE SUR ARMANS

Chers membres du PEN Center Arman,
Chers invités,
Chers amis,
C'est pour moi un grand honneur et plaisir de saluer le vice-président et fondateur du Centre international pour les minorités Convivenza de Suisse, notre grand ami, M. Romedi Arquint et le président de Convivenza, M. Raoul Blindenbacher, qui nous a envoyé un touchant message de salutation et souhaité succès dans nos travaux futurs et soutien à nos activités futures (Son message nous sera transmis par M. Romedi Arquint.
C'est avec une joie et une admiration particulière que je salue mon amie de la jeunesse, l'Acad. Katica Ćukavkova, vice-présidente du PEN International, qui dès le début de la création du PEN Arman a apporté un immense soutien, et souvent personnellement promu et représenté nos aspirations dans cette organisation prestigieuse comme est Le PEN international.
Mo chère amie, mes paroles n'ont pas le pouvoir de décrire ton âme noble et généreuse. C'est pourquoi je t'envoie juste un merci du fond du cœur.
Je salue Mme Alma Rizvanovič, conseillère spéciale du vice-président du gouvernement et ministre de la culture et de l'information, qui nous apporte un grand soutien dans la mise en œuvre de nos programmes culturels et fait preuve d'une grande sensibilité pour toutes les minorités nationales du pays, mais aussi le soutien de notre État, dont nous avons toujours été les citoyens fidèles, croyant et espérant que ce soutien sera plus visible et encore plus concret dans l'avenir.

Je souhaite la bienvenue aux représentants de nos médias qui suivent attentivement et rendent compte de nos activités sur la mappe culturelle de notre pays.
J'envoie également mes salutations à nos membres absents de Grèce, d'Albanie, de Macédoine, de Bulgarie et de Roumanie qui n'ont pas pu nous joindre à la Première Conférence sur les Arman et participer aux travaux du II Congrès du PEN Arman.
Je tiens tout particulièrement à remercier la Bibliothèque de la ville de Belgrade, qui nous offre son hospitalité chaleureuse et où nous nous sentons chez nous depuis des années.
Je tiens à remercier également tous les PEN Centres du monde qui nous ont envoyé leurs meilleurs vœux.
Bienvenue à tous et je nous souhaite un travail fructueux.
Je ressens une grande excitation et une grande joie de nous retrouver ici au même endroit où nous nous sommes réunis l'année dernière et où nous avons posé les fondations du Arman PEN Center. Dans la nôtre PEN Center est chers amis, le 29 septembre. Lors du 88ème Congrès, le PEN est devenu la première institution nationale reconnue au niveau international, je veux partager ma joie avec vous tous qui avez participé depuis le début à la création et à la construction de notre première maison, qui fournira à tous les écrivains, journalistes, critiques, artistes avec pleine liberté d'expression sur la langue maternelle. Et de se soucier de la préservation et de l'amélioration de notre langue maternelle. Je félicite cet événement historique à tous les Armans, où qu'ils vivent.
Capitale de la Serbie, où nos ancêtres, tous des noms célèbres, ont laissé à ce jour des monuments de leur présence dans la construction de la Serbie moderne et des traces indélébiles dans tous les segments de la vie sociale, culturelle, économique et politique, et nous, leurs descendants de tous les pays des Balkans, réunis, nous sommes ici pour établir notre PEN Center,

un PEN régional avec des succursales dans tous les pays des Balkans où nous vivons principalement.

Raoul Blindenbacher,
Prezidentu a Fundatsiljei Convivenza, Elvetie

TU NUMA A CONSILILUI DI ADMINISTRATSIE ALI FUNDATSIE CONVIVENZA

Vruta Lila Cona, Prezidenta a Chentrului PEN Armanescu,vrute doamne shi domnji,
Tu numa a Consiliului di Administratsie ali Fundatsie Convivenza, Chentrul Internatsional a Minoritatslor, easti marea a mea tinjie s va or “ghini vinit” la prota Conferintsa ti Armanj, di Biligrad, tu Sarbie. Cu haraua, Fundatsia a noasta apruche s-lucreadza deadun aestu iventu di simasie cu Chentrul PEN Armanescu! Cu aesta itie, voi ta sa-lj dau haristuseari ahoryea a soatsaljei a meali Lila Cona, Prezidenta a PEN Armanescu, ti lucurlu ambar faptu deadun ti andridzearea aishtei conferintsa.
Cata cum minduits, multu va s-vream s-hiu deadun cu voi aza,shi aprucheats ca mi fac pishman sh-anj pari arau ca nu pot s-escu cu voi. Habarea buna easti ca vitseprezidentul shi afendicolu tsi baga thimeilu ali Fundatsie Convivenza, Romedi Arquint ljia parti la iventu shi va s- amparta cu voi dit avuta praxi shi experintsa di bana ti diversitati shi ti minoritats, an plan gheneral shi dit mindueara a fundatsiiljei, macsus.
Prota dats-nj cali s dau hiratimati a Chentrului PEN Armanescu, ca agiumsi membru cu andrepturi amplini a PEN-lui Internatdional, una organizatsie ti anami cu borgea ti aparari libira spuneari a minduitaljei, ti aparari a scriitorlor aflats tu piriclju shi ti scuteari tu migdani (promovari) a andrepturilor lingvistitsi, ta s-aduc aminti mash andoi di scupadzljii a Cartaljei a chentrilor PEN.Tuts aeshtsa scupadz suntu idyea cu atselji ali Convivenza, tu arada curi fundatsia shi spuni candasearea salami ta s-lucreadza activu, cu apreasa sila, ti andridzearea cama buna a andrepturilor a minoritatslor culturali, lingvistitsi shi di pisti, pi plan mondial (tu tuta dunjeaua).

Di tsisprazats di anj sh-pana tora, Fundatsia Convivenza easti una organizatsie internatsionala fara amintatic, pricunuscuta di nomlu di Elvetie,dandalui anvitsatura shi agiutor isa cata cum sh-una platforma ti dialog, zburari un alantu, ti crishteari shi aflari caljiuri ti andridzeari a provlemilor a minoritatslor shi ali diversitati, pana tora, macsus tu Europa.Fundatsia lucreadza pi thimeilu ali Spirala di anvitsari guvernamentala, una methoda,una cali cama buna ti aflari caljuiri di andrizeari ali diversitati shi-a candaserlor a minoritatslor, prit lucri nali shi praxi. Aesti lucuri li adara Fundatsia prit andridzearea di measi arucutoasi, atelieri, conferintsi pi thimeilu a isapiljei ali metoda filisita di organizatsie, cata cum shi tipusearea aiushtor rezultati, lucri anvitsati dupu aesti iventuri tu ma multi cartsa.

A ca andridzem tuti aesti lucri,noi luyursim ca adrarea cama buna a banaljei shi a institutsiilor a minoritatslor, poati sa s-faca, mash cara va s-aiba oaminji shi sutsati etimi sa zburasca dishclis, tu publica, shi s-anyrapseasca ti niandriptatsli fapti shi discriminari, prota sh-prota. Cata cum shitm tuts, easti ananghi di multu curayiu, catse nascanti ori, tu nascanti locuri, bana a atsiljei persoana easti bagata tu piricljiu. Ti aesta, noi ghinuim organizatsiili cata cum suntu Chentrili PEN Internatsional, cari sh-lja borgea s-andrupasca ahtari oaminj i parei tsi au cuveti ta sa spuna cu curayiu averlu.

Conferintsa di aza easti un iventu tsi s-tsani dupu un seminar ti ‘vigljearea a autohtonjlor, a andophilor, fara a lor vasilie”, andreptu di Fundatsia Convivenza, casabalu Mustair, tu Elvetie,aua sh-un an di dzali.Seminarlu fu organizatu deadun cu EURAC Research (Chentru di xitaseari EURAC) shi dizvartit sum areapta a Consiiului ali Evropa sh-a Congreslui a Autoritatslor (Chivernisilor) Locali sh-Reghionali. Atseali tsi fura apufasiti dupu Seminar fura adunati tu Declaratsia di Mustair, tsi va dau urnimie s-u dghivasits pi site-ul a fundatsiiljei. Tuti lucarli zburati va s-hiba tutnaoara tipusiti tu Tomlu 6, dit bairlu di cartsa a

fundatsiiljei, tipuseari tsi va s-him harioshi s-u ampartsam ma s-na u caftats.
Tu sonea a cuvendaljei a meali di ghinueari, voi sa scot tu migdani volea a fundatsiiljei Convivenza ta s-lucram deadun cu Chentrili PEN, cu pistusinea ca deadun va s-aguripsim andrepturli lingvistitsi, di pisti, culturali a comunitatslor njts, ti zburari,ti anyrapseari shi macsus, ti actsiuni. Ashi ca, tu soni, tu aesti 3 dzali di conferintsa,va or moabets cu njiedz tsi s-aduca yimishi, amplini di bana, shi va pitrec nai ma bunili auraciunj!

Cu chischina ducheari,
Raoul Blindenbacher.

Раул Блинденбахер

ДОБРОДОШЛИЦА НА ПРВОЈ БЕОГРАДСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ О ЦИНЦАРИМА

Поштована Лила Кона, председнице Арман ПЕН центра,
Поштоване даме и господо,

У име Управног одбора Фондације Convivenza, Међународног центра за мањине, велика ми је част да свима пожелим добродошлицу на Прву београдску конференцију о Цинцарима у Београду, Србија. Наша фондација је са задовољством пристала да заједно са Арман ПЕН центром организује овај значајан догађај! Овом приликом желим да изразим посебну захвалност својој пријатељици Лили Кона, председници Арман ПЕН центра, на одличној сарадњи у организовању ове конференције.

Као што можете замислити, веома бих желео да будем са вама данас, и молим вас да прихватите моје најдубље жаљење и извињење што нисам присутан. Добра вест је, међутим, да потпредседник и оснивач Фондације Convivenza, Ромеди Арквинт, учествује на догађају и да ће са вама поделити своја богата и животна искуства о различитостима и мањинама уопште, као и погледима на фондације.

За почетак, дозволите ми да честитам Арман ПЕН центру, што је постао пуноправни члан Међународног ПЕН-а, невероватне организације посвећене одбрани слободног изражавања, заштити писаца у опасности и промовисању језичких права – да поменем само неколико циљева из Повеље ПЕН-а. Све су то циљеви, који се у великој мери преклапају са делима Convivenza, у којима наша фондација изјављује своју основну обавезу и вољу да се активно ангажује на унапређењу културних, језичких и верских права мањина широм света.

Већ петнаест година Фондација Convivenza је по швајцарском закону постала призната међународна непрофитна организација, која нуди нестраначку експертизу и платформу за дијалог за развој и имплементацију решења за питања мањина и различитости, до сада углавном у Европи. Фондација функционише на основу владине спирале учења, методе која унапређује проналажење решења за изазове различитости и мањина кроз иновације и учење. То чини организовањем округлих столова, радионица и конференција заснованих на резултатима заснованим на методи организације, као и објављивањем резултата ових догађаја у сопственој серији књига фондација.

Међутим, при томе смо потпуно свесни да је побољшање живота и институција мањина могуће само ако постоје људи и удружења који су спремни да јавно говоре и пре свега пишу о неправди и дискриминацији. Као што сви знамо, за то је потребна велика количина храбрости, а на неким местима чак и спремност да се угрози сопствени живот. Стога поздрављамо организације као што су Међународни ПЕН центри, који се ангажују и подржавају тако храбре особе и групе.

Данашња конференција је наставак семинара о „заштити аутохтоних људи без сопствене државе“ који је пре скоро годину дана организовала Фондација Convivenza у Müstair u у Швајцарској. Семинар је организован у сарадњи са EURAC Research-ом и спроведен под покровитељством Савета Европе и Конгреса локалних и регионалних власти. Резултати семинара су сажети у Müstair декларацији, коју топло препоручујем да прочитате на веб страници наше фондације. Ускоро ће бити објављена и у 6. тому серије Књига о основама, публикацији коју ћемо радо поделити са вама, када будете тражили.

Да закључим своју кратку добродошлицу, желео бих да подвучем спремност Фондације Convivenza да настави да сарађује са ПЕН центрима у нашем заједничком уверењу да обезбедимо језичка, верска и културна права малих заједница у говору, писању и пре свега у акцији.

Стога вам желим плодне и живахне дискусије у наредна три дана конференције и упућујем вам срдачне поздраве,

искрено ваш,
Раул Блинденбахер

Raoul Blindenbacher

WELCOME PRESENTATION ON THE FIRST BELGRADE CONFERENCE ON ARMÃNS

Dear Lila Cona, President of the Armãn PEN Centre,
Dear ladies, and gentlemen,

In the name of the Board of Directors of the Convivenza Foundation, the International Centre of Minorities, it is my great honour to welcome you to the First Belgrade Conference on ARMÃNS in Belgrade, Serbia. With pleasure the foundation agreed to jointly organize this important event with the Armãn PEN Centre! At this occasion I would like to give my special gratitude to my friend Lila Cona, President of the Armãn PEN Centre, for the excellent collaboration in the making of this conference.

As you can imagine, I would have greatly wished to be with you today, and please accept my deepest regrets and apology not to be present. The good news, however, is that the Vice President and founding father of the Convivenza Foundation, Romedi Arquint, is participating at the event and will share with you his rich and livelong experiences about diversity and minorities in general as well as the foundations views.

To begin with, let me felicitate the Armãn PEN Centre to become a full member of PEN International, an amazing organization dedicated to defending free expression, protecting writers at risks, and promoting linguistic rights – just to mention a few objectives of the PEN Charter. These are all objectives, which highly overlap with the Convivenza deeds, in which the foundation declares its fundamental conviction to actively engage to improve cultural, linguistic, and religious minority rights worldwide.

For fifteen years by now, the Convivenza Foundation became a recognized international non-profit organization by Swiss law, offering non-partisan expertise and a dialogue platform to develop and implement solutions for minority and diversity issues, so far mainly in Europe. The Foundation operates based on the Governmental Learning Spiral, a method that enhances solution finding for diversity and minority challenges through innovation and learning. It does this by organizing results-based roundtables, workshops and conferences grounded on the organizations method as well as by publishing the results of these events in the foundations very own book series.

However, by doing so, we are fully aware, that improving minorities lives and institutions is only possible, if there are people and associations who are ready to speak out publicly and to write about injustice and discrimination in the first place. As we all know, to do so, requires a high amount of courage and in some places even the readiness to put an individual's own life at risk. We therefore applaud organizations like the International PEN Centres, who engage themselves and support such brave persons and groups.

Today's conference is a follow-up event of a seminar about «the protection of autochthonous people without their own state« organized by the Convivenza Foundation, in Müstair, Switzerland, almost a year ago. The seminar was organized in collaboration with EURAC Research and conducted under the auspice of the Council of Europe and the Congress of Local and Regional Authorities. The results of the seminar were summarized in the Müstair Declaration, which I warmly recommend reading at the foundations website. They will be also published in Volume 6 of the foundations book series shortly, a publication we are happy to share with you when asked for.

To conclude my short welcome remarks, I would like to underline the Convivenza Foundations willingness to continue to collaborate with the PEN Centres in our joint conviction to secure the linguistic, religious, and cultural rights of small communities in speaking, writing and foremost action.

I therefore wish you fruitful and lively discussions in the upcoming three conference days and send you my very best regards,
sincerely yours,
Raoul Blindenbacher

Alma Rizvanović

CONSILJERA SPETSIALA LA MINISTERLU TI CULTURA ALI SÃRBII

Tinjisits organizatori, doamni sho domni, amu mari harauã s-ljeau parti la aestu iventu di mari simasii ti comunitatea natsionalã a Armãnjlor tu numa a Ministerlui ti cultura shi informatsii ali Sãrbii.

Cati societatã ari diversitati a ljei culturalã, shi aestã nã dutsi la noima a culturãljei ca noimã universalã. Traditsiili culturali ahorya, suntu di mari simasii tsi va s-cljieamã, diversi turlii di expresiuni, tra s-nu s-aflã mash una ninga alanta, ca tsiva rezervati nclisi, mea s-aibã ligaturã mutuala, s-intrã tu contactu, tu dialogu creativ cari poati s-da mari contributsii la diviluperea a cati unã di eali.

Ashi, pi timieilu a traditsiiljei ahi cu cultivarea alishtei traditsii , s-amintã una nauuã expresioni modernã cari s-uidiseashti cu chirolu anostru contemporan.Aestã easti, tu idghiul chiro shi apandisa a tutuloru cari minduescu ca diversitatea prezentã unã soi di periclju a culturãljei majoritarã.

Eastã turlii di polifonii a culturiloru diversi cari bãneadzã tu statlu anostru, potu s-da mash amintaticu.

Ministerlu di culturã da mari sustsaneri a acivitatili shi a proecturloru cari u scotu tu miydani multiculturitatea, multiligvitatea, multiconfesionalitatea, shi ninti di tutu, intercultura.

Sãrbia ari multi furnji s- mãreascã shi s-hãrseascã cãndu sta zboru ti cultura, nu mash ca ari mari shi arhundã clirunumii, ama shi cu creatsia contemporana, a curi opera ayonja va s-faca parti alishei clirunimii.Avigljearea a clirunimiiljei lipseashti s-hibã prioritarã shi rezultat a unãljei politica responsabilã cari u mãrturusimu, cãtse clirunimia anostrã easti parti nidispartsãta di cultura europeanã shi muldialã.Shi aoa, politica responsabilã s-

veadi cum la cultura majoritarã ashi la culturali minoritari cari bãneadzã tu statlu anostru.
Tuti populi cari au bãnatã shi bãnedzã tu republica Sãrbia suntu tsasuti tu clirunimia culturala alustui statu, adrandul ashi nica ma arhundã shi interesantã.
Voi Armãnjli tu aestu aspectu avets mari suctsesu. Contributlu avostru tu diviluperea a li Sãrbii, ama shi tu diviluperea alãntoru staturi balcanichi tu multu sferi a banãljei sotsialã, economicã, culturalã shi politichescã easti enormu shi nimisuratu.
Armãnjli suntu atsea sila a divilupereiljei shi tu multi alti aspecti, antititsipatsia a vãloriljei europeani di azã, cãtse suntu ver egzamplu grandiosu a tolerantsãljei shi diversitatiljei arhundã, marli lucru zilipsitu shi tinjiserea a vãloriljei vera uminichescã. Ti Bizantsãlji Armãnjli era babrbari di nãuntru, Otomanjli li mutrea ca oaminji ti tinjiseari shi dialogu. Tu competitsia ahurhitã tu mesea al seculu 19, Armãnjli era uniclu populu cari armasi fãrã statu alui, ama adicra di tutu, Armãnjli suntu popul cari nu cherei, mea dãnãseashti shi bãneadzã.
Iuva nu putets s-aflats ahãnti egzampluri di ghinifãcãtori, donatori shi lucru humanitaru ca cum struvusimu anamisa di persoani di la comunitatea avostrã etnicã.
Azã, aoa la aesta adunari zburamu ti rola a limbãljei di dadã, shi moto a poetsloru armãneshtsã easti: cara su avigljemu limba, va u avigljemu memoria, cara su avigljemu adutserea aminti, va s-aibã shi poezii, limba moari dipu tu soni, poetsli lji facu grãpnia a limbãljei.
Tu soni, esentsia shi cipita a crishteariljei a valoriljei-culturalã shi di tsivilizatsii easti s-nã pricunushtemu un cu alantu shi s-bãnãmu deadunu, nu un ninga alantu, s-nã adãvgãmu shi s-nã mintimu, s-alãximu vãloari shi experientsã bunã shi pozitivã, shi tu alushtui spiritu vã oru suctsesu la Prota Conferentsa di Beligradi ti Armãnjli shi vã spunu ca la Ministerlu di culturã ali Sãrbii avets

totna un oaspi veru cari va s-aibã achicaseari ti diviluperea a diversitatiljei alistei comunitati.

Алма Ризвановић

ПОСЕБНА САВЈЕТНИЦА У МИНИСТАРСТВУ КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Цијењени организатори, даме и господо, особна ми је част да испред Министарства културе и информисања присуствујем овом значајном догађају за цинцарску националну заједницу.

Свако друштво има своје културне посебности, а све нас то води универзалном појму културе. Важно је да различите културне традиције, што значи и различити начини изражавања, не постоје само једни крај других, резерватски затворени, већ да ступају у контакт, у креативни дијалог који доприноси развоју сваке од њих. Тако је и могуће да се, на основама традиције и уз његовање исте, ствара један нови, савремени израз, који кореспондира са нашим временом. Ово је, уједно, и одговор на примједбе оних који у овом многогласју виде угрожавање већинске културе. Оваквом полифонијом све културе које обитавају на тлу наше земље, могу бити само на добитку..

Министарство културе и информисања снажно подржава активности и пројекте који одражавају мултикултуралност, мултилингвалност, мултиконфесионалност, али прије свега интеркултуралност.

Србија има много разлога за понос и задовољство када је ријеч о културу, не само због своје богате баштине већ и због савременог стваралаштва, чија дјела ће врло брзо и сама постати културно насљеђе. Његово очување мора бити и јесте приоритет одговорне политике коју водимо, јер наше наслеђе је драгоцјени неодвојиви дио свјетске и европске културе. И ту се подједнако води рачуна када су у питању и већински народ, али и мањине наше републике.

Сви народи који су боравили или бораве на тлу Републике Србије уткали су нешто своје у културну баштину ове земље чинећи је још вреднијом и интересантнијом.

Ви Цинцари сте у томе посебно успјели, и Ваш допринос развоју Републике Србије али и свих осталих балканских земаља у бројним сферама друштвеног развоја од економије до културе и политике је огроман и немерљив

Цинцари су покретачка снага развоја и у многим аспектима антиципација данашњих европских вриједности јер су прави и величанствен примјер толеранције, богатства разноврсности, великог преданог рада и поштовања правих хуманих вриједности. У очима Византинаца Цинцари су били унутрашњи варвари, Отоманима поштовани саговорници, у националној утакмици започетој средином 19.вијека, Цинцари су једини народ који је остао без сопствене земље, али упркос свему томе Цинцари су народ који не нестаје, већ опстаје

Ријетко где се могу наћи толики примјери доброчинстава, донаторства, хуманитарног рада као што их је било међу припадницима ове етничке заједнице.

Данас овдје говоримо о значају матерњег језика, а гесло цинцарских пјесника јесте – ако сачувамо језик, сачуваћемо памћење, ако чувамо памћење, биће и поезије, језик умире посљедњи, јер пјесници бдију над језиком.

Заправо, суштина и врхунац достигнућа културно-цивилизацијских вриједности јесте у томе да препознајемо једни друге и живимо једни са другима, а не једни поред других да се културно надопуњујемо и размјењујемо добра и позитивна искуства, те у том духу вам желим успјешну Прву београдску конференцију о Цинцарима, и у Министарству културе и информисања ћете увијек имати искреног пријатеља и неког ко ће имати слуха за развој особености ове заједнице.

Alma Rizvanović
CONSEILLÈRE SPÉCIALE DU MINISTÈRE DE CULTURE DE LA RÉPUBLIQUE DE SERBIE

Chers organisateurs, Mesdames et Messieurs, c'est un honneur personnel pour moi d'assister à cet événement important pour la communauté nationale des Armans, au nom du Ministère de la Culture et de l'Information.

Chaque société a ses particularités culturelles, et tout cela nous amène au concept universel de culture. Il est important que différentes traditions culturelles, ce qui signifie aussi différentes manières d'expression, qui ne doivent pas exister seulement les unes à côté des autres, fermées, mais qu'elles entrent en contact, dans un dialogue créatif qui contribue au développement de chacune d'elles. Ainsi, il est possible de créer une nouvelle expression moderne, qui correspond à notre époque, sur la base de la tradition et en la nourrissant.

C'est en même temps une réponse aux propos de ceux qui voient dans cette pluralité une menace pour la culture majoritaire. Avec ce genre de polyphonie, toutes les cultures qui vivent sur le sol de notre pays ne peuvent qu'en profiter.

Le ministère de la Culture et de l'Information soutient fortement les activités et les projets qui reflètent le multiculturalisme, le multilinguisme, le multi confessionnalisme, mais surtout l'interculturalité.

La Serbie a de nombreuses raisons d'être fière et satisfaite en matière de culture, non seulement en raison de son riche patrimoine mais aussi en raison de la création contemporaine, dont les œuvres deviendront très bientôt elles-mêmes un patrimoine culturel.

Sa préservation doit être et elle est une des priorités de la politique responsable que nous menons, car notre patrimoine est une part précieuse et indissociable de la culture mondiale et

européenne. Et ici, la majorité du peuple, ainsi que les minorités de notre république, sont également prises en compte.
Tous les peuples qui ont vécu ou vivent sur le territoire de la République de Serbie ont tissé quelque chose qui leur est propre dans le patrimoine culturel de ce pays, le rendant encore plus précieux et intéressant.
Vous, les Arman, vous y avez particulièrement réussi, et votre contribution au développement de la République de Serbie et de tous les autres pays des Balkans dans de nombreux domaines du développement social, de l'économie à la culture et à la politique, est énorme et immesurable.

Les Armans sont la force motrice du développement et à bien des égards l'anticipation des valeurs européennes d'aujourd'hui car elles sont un véritable et magnifique exemple de tolérance, de richesse de diversité, de grand travail dévoué et de respect des vraies valeurs humaines. Aux yeux des Byzantins, les Armans étaient des barbares internes, et des interlocuteurs respectés des Ottomans. Dans la bataille nationale qui a commencé au milieu du 19eme siècle, les Armans sont la seule nation restée sans leur état, mais malgré tout cela, les Armans sont un peuple qui ne disparaît pas, mais qui survit.
Rarement trouvera-t-on autant d'exemples de charité, de don et d'action humanitaire qu'il y en eut parmi les membres de cette communauté ethnique.
Aujourd'hui, nous parlons ici de l'importance de la langue maternelle, et la devise des poètes Armans est que si nous préservons la langue, nous conserverons la mémoire, si nous préservons la mémoire, il y aura aussi de la poésie, la langue meurt en dernier, parce que les poètes veillent sur la langue.
En fait, l'essence et le sommet de la réalisation des valeurs culturelles et de civilisation est que nous nous reconnaissions et vivions les uns avec les autres, et non les uns à côté des autres,

que nous nous complétions culturellement et échangeons de biens et d’ expérience positive, et dans cet esprit, je vous souhaite une première conférence de Belgrade réussie sur Armans, et au Ministère de la Culture et de l'Information, vous aurez toujours un ami sincère et quelqu'un qui sera à l'écoute du développement des particularités de cette communauté.

Catitsa Ciulavkova

ZBORU LA DISCLJIDEAREA A PROTĂLJEI CONFERENTSĂ DI BELIGRADI TI ARMĂNJLI

Tinjisitã prezidentã al PEN Armãnescu, doamna Lila Kona Petrović,
Tinjisits coleghi, doami shi domnji,
Tsercljurli s-angrãpsescu tu chirolu shi spatsiulu tra s-creadzã conditsii ti angrãpseari nali tsercljuri, cari suntu cãtu cama mãri shi ma mãri. Shi ashi, fãrã mardzinã, ca vãrã spiralã. Isturia easti aestã spiralã.
Tsercljur cari tuts deadun, voi shi noi, lu ahurhimu s-lu angrãpsimu anlu 2007 Ohãrda, tu Machidunii, la andamusea a Comitetlui ti ndrepturi lingvistichi shi tradutseri, al PEN Internatsional, s-adavgã cu adoptarea a Rezolutiiljei ti ndrepturli di limbã shi culturã a popului armãnescu, la Congreslu di Bogota, anlu 2008.
Aestu tserclju s-lãrdzi pi ma multu di un anu, cu andridzerea shi tradutsearea a Antologhiiljei di pueziiljei armãneascã contemporanã a poetsloru armãnji autentichi pi limba machidunescã, antologhii cari u prumuvimu Scopia, la un multu mushatu iventu culturalu.
Tsercljul armãnescu s-adavgã cu tradutsearea a cãrtsãrtsãloru di mari simasii shi di documenti ti isturia a Armãnjloru tu Europa di Notu-Datã shi tu Balcan. Adavgã cu prumuvearea a praxãljei poetslji armãneshtsã su angrãpsescã opera aloru pi limba di dadã, pi limba armãneascã.
Initsiativa ti fundarea a PEN reghional armãnescu ahurhi ninti di doi anji. Shi aestã, nu multu lishoarã fazã a anghrãpseariljei a tsercljul, cari s-dizvarti Beligradi, ama shi tu alti locuri, ca cum fu shi Scopia iu s-tsãnu Conferentsa Reghionala a PEN tsentrurli ditu Balcanu, iu luo parti shi PEN Armãnescu, dinãoarã dupu fundarea, promotsia a nauli editsii di cãrtsã, s-bitisi dzuãa di 29

yizmãciunji Upsala, la 88 Congresu al PEN, acuri Adunarea Gheneralã nãulu PEN Armãnescu lu proclamã ti nãuu membru regularu.
Azã, cu aestã Conferentsii s-dishclidi un nãuu tserclju lãrdzitu. Energhia armãneascã vizionarã easti sãnãtosã shi agiutã viziunea s-facã realitati. Pi cari realitati minduescu tora?
Minduescu ti atsea realitati cari ari un caracter di limbã, di artã, di culturã. Minduescu ca egzisteazã unã posibilitati tuti scriitorlji di zãrtsinã armãneascã, cari angrãpsescu pi unã altã limbã, adoptatã cu educatsia shi cultura a statlu iu bãneadzã, potu s-adarã experimenti shi s-expresioneadzã shi pi limba di dadã. Cu zborlu armãnescu.Limba armãneascã, ca tuti alanti limbi, s-amintã pi baza di limba yiiã populartã, pi thimelju a dialecturloru cari suntu arhundeatsã a lui ca unã aveari di lungu chiro a banãljei a limbãljei.
Nu egzisteashti un sistemu lingvisticu codificat ca regula cãtse atsea caftã andrupari institutsionalã, statalã, prtseduralã, ama va s-hibã ghini s- aflã unã soi di evolutsii, evolutsii ashi dzãsã, limbã naturalã. Cu un zboru, buna opera literarã - poezia, narativa, drama – poati s-hibã angrãpsitã shi pi dialectu. Dialectul easti nica ma expresiv cãndu lipseashti s-lu spunã reljeflu shi s-veadã niansili a expesiunãljei. Dialectul easti nica ma bun cãndu vremu s- realizãmu unã ligaturã emotsionalã apropea shi familiarã cu dghivãsitorlu.
Tu chirolu a dominatsiiljei a mãrloru limbi mundiali pi nivelu globalu shi regionalu, mãrturisimu shi protsesuri shutsãti: ajurearea shi egzistentsa, avigljerea a dialecturloru.
Tu Machidunii, va vã dau un egzamplu, adicrã limba machedona literarã easti codificatã, ari oaminji, ama shi scriitori, cari li ufilisecu dialectili. Tri-atsea, dialectul dãnãseashti, bãneadzã, nu mash ca limbã yii populartã, ama shi ca unã soi di matritsã literarã. Mushatã poezii easti angrãpsitã pi dialectul di Cumanova (Sande Stojčevski), pi dialectul a zborlu machidunescu ditu

reghiuna di Egeelu di notu (Risto Jacev), pi dialectul di Gevgelija (Trajče Bjadov), avemu shi romanuri cu ufilisearea dominanta a dialectul di Dojran, la scritorlu Mitko Mandžukov...

Armãni pi voi, scriitorlji, s-li tinjisits daãuli optsiuni, s-u avigljeats diverzitatea armãneascã cari egzisteadzã, ama shi s-prubits s-adrats unã variantã di limbã armãneascã standardizatã. Nu easti contradictoarã, mea complementarã. Di alantã parti, prezenteadzã unã bunã, sãnãtoasã strateghii lingvisticã, culturalã shi literarã.

Noi adrãmu lumi imaghinarã, nu mash lumi reali. Atsea tsi eara vãrã chiro fictsii, shi s-featsi realitati, azã vichi prezenteadzã parti di locuri imaghinati a memoriiljei. Tsercljul s-lãrdzeashti shi s-dishcljidu nauãa posibilitati. Atsea easti apofasi a ta personalã di scriitoru.

Nu amu naeti s-vã dau unã programã ti lucru, mash voi s-vã dzãcu ca diniti a voi s-dishclidi un cãmpu di lucru fãrã mardzinã, literaru shi lingvisticu esentsial. S-eshtsã shutsãtu cãtrã tini, nu lipseashti s-simnedzã ca eshtsã ãnclisu ti altsã. Contra. Dialoglu interculturalu easti un amintaticu di tsivilizatsii cari meritã tinjiseari. Nu vã-ãncljidets tu voi singuri, mash armãnets tsi hits, di multi soi, di dialecti, arhundzã tu spiritlu avostru.Arhundeatsa lingvisticã easti semnu a averiljei spiritualã.

Ma limba s-hibã unã cadur a lumiljei, atumtsea cunushterea a ma multi limbi s-cljeamã ca avets ma multi imagini a lumiljei. S-cljeamã ca lumea avostrã easti arhundã.

Aestã aveari spiritualã easti tsiva cari vãrnu nu poati s-vã u ljea. Aestã averi nã u adutsi noima a banãljei anostrã, ama shi a creativitatiiljei anostrã.

Duruts oaspits shi coleghi,

Tu era a nãuliloru technnologhii shi comunicatsia NET, sh'noi u apruchemu lumea ca sirtu, ca NET, ca Internet. Shi atsea u lishureadzã misiunea avostrã s-scutets tu miydani a lumiljei texturi originali, isturicheschi shi literari ti populu armãnescu, ti

limba shi cultura. Tri-atsea nji pari ca unã di protili jgljoatsã a proecturloru strateghichi lipseashti s-hibã adrarea a unãljei casã armãneascã dighitalã, casã a limbãljei, literaturãljei shi culturãljei isturicheascã.
Adrats-u aestã casã.Internet s-leagã shi s-divilupeashti. Fãstset-vã vizibili a alãntoru ashi cum suntu elji vizibili ti voi.
Vã oru lucru mbaru la Conferentsa shi la Congreslu shi va hãristusescu ti calezmata s-ljeau parti la alushtui raru iventu.

Beligradi, 12. 10. 2022.

Катица Ћулавкова

ГОВОР НА ОТВАРАЊУ ПРВЕ БЕОГРАДСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ О АРМАНИМА

Поштована председнице Арманског ПЕН центра, госпођо Лила Кона Петровић
Поштоване колеге, даме и господо

Кругови се уписују у време и простор да би се створили услови за уписивање нових кругова, који су све већи и већи. И тако без краја, као спирала. Историја је ова спирала.
Круг који смо сви ми, ви и ми, почели да пишемо 2007. године у Охриду, у Македонији, на састанку Међународног ПЕН-овог комитета за преводилачка и језичка права, настављен је усвајањем предлога резолуције о језичким и културним правима. јерменског народа на конгресу ПЕН-а у Боготи, 2008.
Овај круг настаје више од годину дана припремом и превођењем Антологије савремене арманске поезије изворних аутентичних арманских песника на македонски језик, антологије коју смо свечано промовисали у Скопљу, током веома финог књижевног догађаја.
Армански круг наставља да се пише следећим преводима важних књига и докумената о историји арманског народа у Југоисточној Европи и на Балкану. Наставио је да промовише праксу да армански песници пишу своја дела на свом матерњем арманском језику.
Иницијатива за оснивање посебног регионалног Арман ПЕН-а почела је пре три године. И ова не тако лака фаза писања круга, која се одвијала у Београду, али и у неколико других градова, укључујући Скопље, где је у августу ове године одржано учешће на Регионалној конференцији 2020 и промоција најновијих издања, завршен 29. септембра 2022.

године у Упсали, током 88. Међународног конгреса ПЕН-а, чија је Генерална скупштина новог ПЕН-а Армана прогласила редовним чланом.
Данас се овом Конференцијом отвара нови проширени круг. Арманска енергија визије је јака и помаже да визија постане стварност. О којој реалности тренутно размишљам?
Мислим на ону стварност која има језички, уметнички и културни карактер. Мислим да постоји могућност да сви писци арманског порекла, који пишу на другом језику усвојеном из њиховог образовања, своје културе и своје земље, могу да експериментишу и изражавају се и на свом матерњем дијалекту. Својом живом арманском речју. Армански језик, као и сваки други језик, настао је на основу живог народног језика, на дијалектима који представљају његово богатство као дуговечног језика.
Не постоји нужно кодификовани лингвистички систем, јер то подразумева институционалну, државну и процедуралну подршку, али би било добро видети такву еволуцију такозваног природног језика. Буквално, добра књижевна дела – поетска, наративна, драмска – могу се писати и дијалектом. Дијалект је још изражајнији када је потребна рељефност и нијансирање израза. Дијалект је још бољи када се жели остварити непосредан емоционални и породични контакт са читаоцем.
У време доминације великих светских језика на глобалном и регионалном нивоу, сведоци смо и обрнутих токова: ажурирања и опстанка дијалеката. И данас у Македонији, на пример, упркос кодификованом македонском књижевном језику, људи, па и писци, користе дијалекте. Дијалекат стога опстаје не само као живи народни језик, већ и као књижевна матрица. Лепа поезија је писана на кумановском дијалекту (Санде Стојчевски), на јужноегејским македонским говорима (Ристо Јацев), на ђевђелијском (Трајче Бјадов), имамо и

романе са доминантном употребом дојранског дијалекта, код Митка Манџукова…
На вама је, као писцима, да поштујете обе опције, да заштитите постојећу арманску разноврсност, али и да покушате да понудите варијанту арманског језичког стандарда. Није контрадикторно, већ је комплементарно. С друге стране, представља добру језичку, културну и књижевну стратегију.
Ми стварамо имагинарне светове, а не само стварне светове. Оно што је некада била фикција, па постало стварност, данас је већ део имагинарних места сећања. Круг се шири и отварају се нове могућности. То је твоја одлука.
У том смислу, не желећи да вам понудим програм рада, рећи ћу само да се пред вама отвара огромно поље рада, суштински књижевно и лингвистичко. Бити окренут себи не би требало да значи бити затворен за друге. Напротив. Интеркултурални дијалог је цивилизацијска корист која заслужује поштовање. Не затварајте се у себе, само будите оно што јесте, вишеструки, дијалошки, богати духом. Језичко богатство је одраз духовног богатства. Ако је језик слика света, онда познавање више језика значи имати више слика света. То значи да је ваш свет богат.
Ово духовно богатство је неотуђиво. Ово богатство даје смисао нашим животима, али и нашој креативности.
Драги пријатељи и колеге,
У ери нових технологија и НЕТ комуникације, ми такође примамо свет као мрежу, као НЕТ, као Интернет. Такође олакшава вашу мисију да пружите свету изворне текстове, историјске и књижевне, о арманском народу, језику и култури. Стога ми се чини да би један од ваших првих великих стратешких пројеката требало да буде стварање дигиталног дома арманског језика, књижевности и културне историје. Уради то. Интернет се уједињује и развија. Будите

доступни другима као што сте доступни себи и као што су други доступни вама.
Желим вам успешан рад на конференцији и конгресу и хвала вам на позиву да будем део овог ретког догађаја.

Београд, 12.10.2022.

Katica Kulavkova

DISCOURS À L'OUVERTURE DE LA PREMIÈRE CONFÉRENCE DE BELGRADE SUR ARMAN

Cher Président du Centre PEN Arman, Mme Lila Kona Petrovic
Chers collègues, Mesdames et Messieurs
Les cercles s'inscrivent dans le temps et dans l'espace pour créer les conditions d'inscription des nouveaux cercles, de plus en plus larges. Et ainsi sans fin, comme une spirale. L'histoire est cette spirale.
Le cercle que nous tous, vous et nous, avons commencé à écrire en 2007 à Ohrid, en Macédoine, lors d'une réunion du Comité de la traduction et des droits linguistiques du PEN International, s'est poursuivi avec l'adoption d'une proposition de résolution sur les droits linguistiques et culturels du peuple arménien lors du congrès du PEN à Bogota, 2008.
Ce cercle a été écrit pendant plus d'un an avec la préparation et la traduction de l'Anthologie de la poésie arman contemporaine des originaux armans authentiques des poètes et en langue macédonienne, une anthologie que nous avons solennellement promue à Skopje, lors d'un très bel événement littéraire.
Le cercle arman continuité à être écrit avec les traductions suivantes de livres et de documents importants sur l'histoire du peuple arman en Europe du Sud-Est et dans les Balkans. Il a continué à promouvoir la pratique des poètes arman écrivant leurs œuvres dans leur langue arman maternelle.
L'initiative d'établir un PEN arman régional séparé a commencé il y a trois ans. Et cette phase pas si facile de l'écriture du cercle, qui s'est déroulée à Belgrade, mais aussi dans plusieurs autres villes, dont Skopje, où la participation à la Conférence régionale 2020 et la promotion des dernières éditions ont eu lieu en août de cette année, s'est terminée le 29 septembre 2022 à Uppsala,

lors du 88-ème Congrès international du PEN, dont l'Assemblée Générale a déclaré le nouveau PEN arman membre régulier
Aujourd'hui, avec cette Conférence, le nouveau cercle élargi s'ouvre. L'énergie de la vision arman est forte et aide la vision à devenir une réalité. A quelle réalité suis-je en train de penser en ce moment ?
Je veux dire cette réalité qui a un caractère linguistique, artistique et culturel. Je pense que la possibilité pour tous les écrivains d'origine arman, qui écrivent dans une autre langue adoptée de leur éducation, de leur culture et de leur pays, de pouvoir expérimenter et s'exprimer également dans leur dialecte d'origine. Dans sa parole arman vivante. La langue armane, comme toute autre langue, a été créée sur les bases du vernaculaire vivant, sur des dialectes qui représentent sa richesse de langue de longue vie.
Il n'y a pas forcément de système linguistique codifié, car cela implique un soutien institutionnel, étatique et procédural, mais il serait bon de voir une telle évolution du soi-disant langage naturel. Du point de vue littéraire, les bonnes œuvres littéraires - poétiques, narratives, dramatiques - peuvent aussi être écrites en dialecte. Le dialecte est encore plus expressif lorsque le relief et la nuance d'expression sont nécessaires. Le dialecte est encore meilleur lorsqu'un contact émotionnel et familial immédiat doit être établi avec le lecteur.
A l'heure de la domination des grandes langues mondiales au niveau mondial et régional, on assiste aussi à des flux inverses : actualisation et survie des dialectes. Et en Macédoine aujourd'hui, par exemple, malgré la langue littéraire macédonienne codifiée, les gens, et même les écrivains, utilisent des dialectes. Le dialecte survit donc non seulement comme langue vernaculaire vivante, mais aussi comme matrice littéraire. La belle poésie est écrite dans le dialecte de Kumanovo (Sande Stojcevski), dans les dialectes macédoniens du sud de la mer

Égée (Risto Jacev), dans le dialecte de Gevgelija (Trajce Bjadov), nous avons aussi des romans avec une utilisation dominante du dialecte Dojran, chez Mitko Majunkov...
C'est à vous, en tant qu'écrivains, de respecter les deux options, de protéger la diversité arman existante, mais aussi d'essayer d'offrir une variante du standard de la langue armane. Ce n'est pas contradictoire, c'est complémentaire. Cependant, cela représente une bonne stratégie linguistique culturelle et littéraire.
Nous créons des mondes imaginaires, pas seulement des mondes réels. Ce qui était autrefois fiction, puis devenu réalité, fait aujourd'hui déjà partie des lieux imaginaires de la mémoire. Le cercle s'élargit et de nouvelles opportunités s'ouvrent. C'est ta décision.
En ce sens, ne voulant pas vous proposer un programme de travail, je dirai seulement qu'un vaste champ de travail s'ouvre devant vous, essentiellement littéraire et linguistique. Être tourné vers soi ne doit pas signifier être fermé à l'autre. Au contraire. Le dialogue interculturel est un bienfait civilisationnel qui mérite le respect. Ne vous enfermez pas, soyez juste qui vous êtes, multiple, dialogique, riche d'esprit. La richesse linguistique est le reflet de la richesse spirituelle. Si la langue est une image du monde, alors connaître plus de langues signifie avoir plus d'images du monde. Cela signifie que votre monde est riche. Cette richesse spirituelle est inaliénable. Cette richesse donne du sens à notre vie, mais aussi à notre créativité.
Chers amis et collègues,
A l'ère des nouvelles technologies et de la communication NET, nous recevons aussi le monde comme un réseau, comme un NET, comme Internet. Cela facilite également votre mission de fournir au monde des textes sources, historiques et littéraires, sur le peuple, la langue et la culture armane. Par conséquent, il me semble qu'un de vos premiers grands projets stratégiques

devrait être la création d'un foyer numérique de la langue, de la littérature et de l'histoire culturelle armane. Faites-le. Internet fédère et évolue. Soyez disponible pour les autres comme vous êtes disponible pour vous-même et comme les autres sont disponibles pour vous.
Je vous souhaite un travail fructueux à la conférence et au congrès et je vous remercie pour l'invitation à faire partie de cet événement rare.

Belgrade, 12.10.2022

Kira Iorgoveanu – Mantsu

SHCURTÃ ISTURII A POEZILJEI ARMÃNESHTSÃ DI LA „TORNA, TORNA, FRATRE“ – PÃNÃ ADZÃ

Avuta litiraturã di adzã, pi limba armãneascã, nu va s-exista fãrã una traditã di anyrãpseari.
Catandisea geo-politicã multu ahoryea, arãspãndirea shi bãnarea tu ma multi craturi balcanitsi furã ti armãnji unu mari cheadicu. Ama, va s-videmu cã puturã, mashi cu a loru vãrtuti, fãrã nitsi unu andrupumintu institutsiunalu icã statalu, s-developeazã unã litiraturã shi culturã tsi cu pirifanji poati sã sta aradha cu a atsiloru a craturiloru tu cari bãneadzã.
Litiratura anyrãpsitã fu shi easti ti poetslji armãnji „patridha“, „Ithaka” simbolicã.
Ashi cumu dzãtsi poetlu Gica Godi: *“Patridha tsi n-ari armasã/Mashi a nostu dultsi graiu”!*
I cumu dzãtsi poetlu Yioryi Vrana: *“Limba a noastrã, tu lunjina a poemlui a meu: dhoxã/anami, cinushi, nostalyii, jearu, apãryiseari, ayonii, murmintu shi icoanã. Tu poema a mea, limba easti, tu idyiulu kiro, moarti shi-nyiari”.*

Protlu document tu limba armaneascã suntu zboarãli “*Torna, torna, fratre*”, ditu unã cronicã bizantinã di la 587 (Simokates shi Theofanes).
Ari shi-ndoauã nyrãpseri cata cumu: icoana di Ardenitsa (Arbinishii), cunuscuta ca “Inscriptsia/Epiyrafia alu NeKtarie Tãrpu”, 1731 shi epiyrafia di pi vaza/ghiumlu Simota (Gãrtsii)

MiNAREA CULTURALÃ DI MOSCOPOLI (Arbinishia di adzã): lexicoani, cãrtsã di-nvitsãturã, gramatits.
- ***Theodor Anastasie Kavalioti***: “Protopiria/Prota-nvitsãturã”, Venetie, 1770. Easti tu limba gãrtseascã, ari texti ditu “Biblii” shi tu bitisitã ari unu lexicon cu 1.170 di zboarã gãrtseshtsã tricuti tu

armãneshti/vlahika shi tu arbinisheashti. Scupolu eara ca armãnjilji emburi sã-nveatsã gãrtseashti.
- ***Daniil Moscopoleanlu*** – "Lexikon Tetraylosson" cu frazi tu limba gãrtseascã, armãneascã, varyãreascã shi arbinisheascã (romeika, vlahika, vuryarika, arvanitika).
Scupolu eara arãspãndirea a limbãljei gãrtseascã la miletsli balcanitsi.
- ***Constantin Ucuta*** – protopopu di Posen (Prusia), di arãzgã moscopoleanu, tipuseashti Viena, la 1797 atsea ma di simasii carti a kirolui ti limba armãneascã – "*Nea Pedayoyia*" icã "*Alfavitarion efcolon*…"(Abetseda lishoarã trã-nvitsarea a ficiuritsloru limba armãneascã") Easti prota carti cari ari scupo anvitsarea a limbãljei armãneascã.
- ***Constantin Roja*** – 1809 – ufiliseashti yramili latini trã limba armãneascã.
- ***Mihail G.Bojagi*** – unu di protslji yramaticianji tu Balcanu. La 1813, Viena, alãnceashti "*Gramatiki Romaniki ica Makedonovlahiki"/ ""Romanische oder Macedovalachische Sprachlehre*", tu limbili ghirmãneascã, gãrtseascã shi armãneascã. Easti prota yramaticã tu alfabetu latinu. Nafoarã di yramaticã, ari texti litirari, conversatsii/muabets, fabuli/mithos shi isturii… Suntu protili texti litirari anyrãpsiti pi limba armãneascã.
Adutsemu aminti cã alanti millets ditu Balcanu avurã gramatits ma amãnatu: Sãrbia (1814); Romãnia (1828), Vãryãria (1835).

LITIRATURA CLASICĂ SHI MODERNÃ: eta 19-21

Va s-dau ditu ndoauã cumãts ditu Protlu Zboru alu Leonidas Embirikos la antholoyia tu doauã limbi (armãnã-greacã), "AVIGLJITORI DI ZBOARÃ"/ " ΦΡΟΥΡΟΙ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΥ", Thessaloniki, 2019 – "*Anamisa di Deaspiru shi Elpidhã*" - unã sinthesis ti anami ti poezia armãneascã:

“Ari poezii armãneascã?
Retoricã ntribari.
Tsi easti poezia armãneascã?
Poetsli armãnji anyrãpsescu poemati tu tuti limbili ditu Balkanu, ama
anyrãpsescu, tu idyiulu kiro, sh tu limba di dadã – armãneashti.(…)
Tu tsi paradiymã intrãã literatura armãneascã?
Naca easti unã literaturã nyrãpsitã tu ma multi limbi?
Naca easti unã literaturã nyrãpsitã mashi tu limba di dadã?
Paraxinu lucru, anda anyrãpsirã tu alti limbi, armãnjlji nu fudzirã ditu
cultura a loru.(…)
Ari unu bairu ntregu di poezii di giunami anyrãpsitã di armãnji gãrtseashti.
Ari unu altu bairu di poezii nostalgicã anyrãpsitã tu arbinisheashti.(…)
Ama, aestã easti literatura a armãnjloru, sh nu literaturã armãneascã
– aestã easti mashi atsea nyrãpsitã armãneashti.
Ma s’mutrimu simbolicu, limba armãneascã easti ti armãnji Itaca.(…)
Poetsli armãnji ahurhirã s-nyrãpseascã poezii modernã tu limba armãneascã, tu idyiulu kiro cu alantsã poets ditu Balkanu, tu eta 19,
ama zãrtsinjli a loru suntu multu veclji sh dipunu pãn’ di Horatsiu, marli clasicu latinu.
Poezia modernã s-amintã tu kirolu a romantismului evropeanu, ca
tuti alanti ditu Balkanu, tsi tinjisescu folclorlu, arãdzli, soia di banã di
zãmani.(…)
Ari poets armãnj tsi suntu nostalghits, altsã modernji shi altsã

novatori.

Ti unu scupo didacticu, va lj ampãrtsãmu tu trei bãrnuri:

1. Bãrnulu clasicu – pãn' tu 1900.
2. Bãrnnul neo-traditsionalu sh modernu – pãn' di Doilu Mari Polimu.
3. Bãrnulu atsiloru amintats dupu Polimu. (…)

Poetsli di axii di adzã aspunu tsiva ma multu: drama istoricã shi di banã a armãnjloru, cari easti, tu idyiulu kiro, drama a Tutuloru oaminjloru.
Universulu a loru poeticu zuyrãpseashti nostalgia ti hãryiia a kirolui
patriarhalu, ti unã yeoyrafii spiritualã, easti mplinu di Deaspiru shi
aynãnyipseashti Apocalipsa.
Universulu a loru easti disicatu anamisa di Deaspiru sh di Elpidhã.

Tritsemu pi aradhã poetsljii:

- **Bãrnulu clasicu** (pãnã la 1900):
Mihail Nicolescu; Tashcu Bongu-Iliescu;Petru Vulcan; Iotta Naum; Constantin Belimace; George Murnu; Nushi Tulliu; Nicolea Batzaria; Marcu Beza; Zicu Araia; George Ceara; Nicolae Velo; Tache Caciona; Nida Boga; Ion Foti; Nacu D. Scrima; Nicolae Babu; Vasili Mushi.

- **Bãrnulu neo-traditsionalu pãnã la Doilu Polimu Mondialu**: George Perdichi; Constantin Colimitra; Ioan Cutova; Atanasie Nasta; Costa Guli; Virgil Vashoti; Ilie Ceara; Dumitru Bacu, Zahu Panã; Cola Caratanã; Ionel Zeanã; George Merca; Hristu

Cãndroveanu; Matilda Caragiu-Mariotseanu; Vanghiu Pãshe; Toma Babu.

- **Poets amintats dupu Doilu Polimu Mondialu**: Gica Godi; Cola Fudulea; Iljia Colonjea; Kira Iorgoveanu-Mantsu; Yioryi Exarhu; Lila Cona; Mihali Prefti; Vangheli Dzega; Santa Djika; Dina Cuvata; Vanghea Steryiu; Ghena Nakovska; Vasile Tode, Sirma Guci; Spiru Fuchi; Dimitri Fuchi; Constantin Stere; Toma Enache; Yioryi Vrana; Sorin Anagnoste; Mihaela Shutsu; Aura Pasha; Tsatse Tugear; Sorin Lupci; Mihai Sima shi altsã…

Кира Јорговеану-Мантсу

КРАТКА ИСТОРИЈА АРМАНСКЕ ПОЕЗИЈЕ ОД “TORNA, TORNA, FRATRE” ДО ДАНАС

Богата арманска књижевност не би била могућа без писане традиције.

Посебна геополитичка ситуација, распрострањеност становништва међу неколико балканских држава били су значајна препрека за Армане. Међутим, из сопствених извора, без државне и институционалне помоћи, успели су да створе богату књижевност и културу, на коју се поносе земље у којима живе.

Писана књижевност је била њихова симболична „домовина“, „Итака“.

Како песник Gica Godi каже „Једина отаџбина је наш слатки језик“.

Yioryi Vrana: „Наш језик, у светлу моје песме – слава, пепео, носталгија, напуштеност, агонија, гробље и икона. У мојој песми језик је и смрт и васкрсење.“

Први документ на арманском су речи „Torna, torna, fratre”, које се помињу у византијским документима, 587. године (Симокат и Теофан).

Неки други натписи: икона из Арденице (данас у Албанији), позната као Запис Nektarie Tărpu и натпис на вази Симота (Грчка).

Москопоље (данас у Албанији) културни покрет:

Речници, граматике, приручници за учење:

- Theodor Anastasie Kavalioti: “Protopiria/Prota-nvitsăturã”, Венеција, 1770. На грчком језику, са текстовима из Библије, укључујући прилог од 1170 речи преведених са грчког на

арманski и албански језик. Циљ овог прилога је био да арманski пословни људи науче грчки.
- Daniil Moscopoleanlu – "Lexikon Tetraylosson" са реченицама на грчком, арманском, бугарском и албанском језику. Циљ је био ширење грчког језика међу поменутим балканским народима.
- Constantin Ucuta пореклом из Москопоља, објављује у Бечу 1797. године најважнију књигу "Nea Pedayoyia" или "Alfavitarion efcolon…" („Лако А, Б, Ц за децу да уче арманski језик"). То је прва књига која има за циљ подучавање арманског језика.
- Constantin Roja – 1809 користи латинично писмо за наш језик.
- Mihail G.Bojagi – један од првих писаца граматике на Балкану. Беч, 1813: "Gramatiki Romaniki ica Makedonovlahiki" / "Romanische oder Macedovalachische Sprachlehre" на грчком, немачком и арманском.
То је прва књига арманске граматике, написана латиничним писмом. Садржи књижевне текстове, басне и приче. Ово су први арманski текстови.
Касније су изашле граматике осталих балканских земаља: Србије (1814); Румуније (1828), Бугарске (1835).

Класична књижевност и модерна: XIX - XX век

Од предговора Леонида Ембирикоса до двојезичне (арманско-грчке) антологије "AVIGLJITORI DI ZBOARÃ"/ "ΦΡΟΥΡΟΙ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΥ", Солун 2019, "Anamisa di Deaspiru shi Elpidhã" - синтеза арманске поезије:

„Има ли арманске поезије?
Реторичко питање.
Шта је арманска поезија?

Арманси песници пишу песме на свим језицима Балкана. Међутим, истовремено пишу на свом матерњем језику.
Како можемо дефинисати арманску књижевност? Да ли је то можда литература написана на више језика? Или је то, можда, само она, написана искључиво на матерњем језику?
Занимљиво је да, иако пишу на другим језицима, нису напустили сопствену културу.
Постоје бројне херојске песме које су на грчком написали арманси песници.
Постоји носталгична арманска поезија написана на албанском.
Међутим, ово је књижевност арманског народа, а не арманска књижевност. Арманска књижевност је литература писана само на арманском језику.
Симболично говорећи, арманси језик је за Армане народ њихова Итака.“

Арманси песници су почели да пишу модерну поезију на свом матерњем језику у исто време кад и други песници са Балкана, у 19. веку. Међутим, њихови корени су старији и сежу до Хорација - великог латинског класичног песника.
Модерна поезија, попут оне са Балкана, настала је у време европског романтизма. Хвали фолклор и традицију.
Има носталгичних арманских песника, као и модерних и иновативних.

Арманске песнике можемо поделити у три генерације:
1. класична генерација, до 1900. године
2. неотрадиционална и модерна генерација, до II светског рата
3. генерација после II светског рата

Универзум ових генерација осликава носталгију за патријархалним временом, за духовном географијом. Пун је очаја, размишљајући о Апокалипси. То је универзум између очаја и наде.

Песници класичне генерације, до 1900. године:
Mihail Nicolescu; Tashcu Bongu-Iliescu;Petru Vulcan; Iotta Naum; Constantin Belimace; George Murnu; Nushi Tulliu; Nicolea Batzaria; Marcu Beza; Zicu Araia; George Ceara; Nicolae Velo; Tache Caciona; Nida Boga; Ion Foti; Nacu D. Scrima; Nicolae Babu; Vasili Mushi.

Генерација до Другог светског рата:
George Perdichi; Constantin Colimitra; Ioan Cutova; Atanasie Nasta; Costa Guli; Virgil Vashoti; Ilie Ceara; Dumitru Bacu, Zahu Panã; Cola Caratanã; Ionel Zeanã; George Merca; Hristu Cãndroveanu; Matilda Caragiu-Mariotseanu; Vanghiu Pãshe; Toma Babu.

Генерација након Другог светског рата:
Gica Godi; Cola Fudulea; Iljia Colonjea; Kira Iorgoveanu-Mantsu; Yioryi Exarhu; Lila Cona; Mihali Prefti; Vangheli Dzega; Santa Djika; Dina Cuvata; Vanghea Steryiu; Ghena Nakovska; Sirma Guci; Spiru Fuchi; Dimitri Fuchi; Constantin Stere; Toma Enache; Yioryi Vrana; Vasile Tode; Sorin Anagnoste; Mihaela Shutsu; Aura Pasha; Tsatse Tugear; Sorin Lupci; Mihai Sima…

Kira Iorgoveanu-Mantsu

A SHORT HISTORY OF THE ARMÃN POETRY FROM "TORNA, TORNA, FRATRE" - UNTIL TODAY

The rich Armãn literature would not have been possible without a written tradition.

The geo-political situation, the spreading of the population among several Balkan states have been a considerable obstacle for the Armãn people. However, by means of their own sources, with no state or institutional help, they have succeeded in creating a rich literature and culture, of which the countries they live in are proud.

The written literature has been their symbolic „homeland", "Ithaka".

As the poet Gica Godi says „*The only left homeland is our sweet language ".*

George Vrana: „*Our language, in the light of my poem- glory, ashes, nostalgia, abandon, agony, graveyard and icon. In my poem the language is both death and resurrection. "*

The first document in Armãn are the words „Torna, torna, fratre", mentioned in Byzantine documents, in 587 (Simokates and Theofanes).

Some other inscriptions: the icon from Ardenitsa (today in Albania), known as The Inscription of Nektarie Tãrpu and the inscription on the vase Simota (Greece).

The Moscopole (in Albania today) cultural movement:

Dictionaries, grammars, learning manuals.

- ***Theodor Anastasie Kavalioti***: "*Protopiria/Prota-nvitsãturã*", Venice, 1770. In greek language, with texts from the Bible and including an attachment of 1,170 words translated from Greek in Armãn and Albanian. The aim was for the Armãn business people to learn Greek.

- ***Daniil Moscopoleanlu*** – "*Lexikon Tetraylosson*" with sentences in Greek, Armãn, Bulgarian and Albanian. The aim was to spread the Greek language among the mentioned Balkan people.
- ***Constantin Ucuta,*** originating from Moscopolis, publishes in Vienna in 1797 the most important book "*Nea Pedayoyia*" or "*Alfavitarion (*„ The easy A, B, C for children to learn the Armãn language "). It is the first book aiming at teaching the Armãn language.
- ***Constantin Roja*** – 1809 uses the Latin alphabet for our language.
- ***Mihail G.Bojagi*** - one of the first grammar book writers of the Balkans.

Vienna, 1813: "*Gramatiki Romaniki ica Makedonovlahiki"/ ""Romanische oder Macedovalachische Sprachlehre*", in Greek, German and Armãn.

It is the first Armãn grammar book written with Latin alphabet. It contains literary texts, fables and stories. These are the first Armãn texts.

The grammar books of the other Balkan countries were published later: Serbia (1814); Romania (1828), Bulgaria (1835).

Classic literature and modern: 19th-21st century

From the preface of Leonidas Embirikos to the bilingual (Armãn-Greek) anthology "AVIGLJITORI DI ZBOARÃ"/ "ΦΡΟΥΡΟΙ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΥ", Thessaloniki, 2019:

„Is there any Armãn poetry?
Rhetorical question.
What is Armãn poetry?
The Armãn poets write poems in every language of the Balkans. However, at the same time, they write in their mother tongue.

How can we define Armân literature? Is it maybe literature written in many languages? Or is it maybe only written in the mother tongue?
It is interesting that, although they write in other languages, they have not deserted their own culture.
There are numerous heroic poems written in Greek by Armãn poets.
There is a nostalgic poetry written in Albanian.
However, this is the literature of the Armãn people and not Armãn literature. This is the literature written only in the Armãn language.
Symbolically speaking, the Armãn language is for the Armãn people their Ithaca. "
The Armãn poets started writing modern poetry in their mother tongue at the same time with other poets from the Balkans in the 19th century. However, their roots are older and go back to Horace - the great Latin classic poet.
Modern poetry, like that from the Balkans, was born during the European Romanticism. It praises the folklore and the traditions.
There are nostalgic Armãn poets, as well as there are modern and innovative.
One can divide the Armãn poets in three generations:

1. *the classic generation, up to 1900*
2. *the neo-traditional and modern generation, up to the 2nd World War*
3. *the post-World War generation*

The universe of these generations depicts the nostalgia for the patriarchal time, for a spiritual geography. It is full of desperation, contemplating the Apocalypse. It is a universe between Desperation and Hope."

- The poets of generation until 1900:

Mihail Nicolescu; Tashcu Bongu-Iliescu; Petru Vulcan; Iotta Naum; Constantin Belimace; George Murnu; Nushi Tulliu; Nicolea Batzaria; Marcu Beza; Zicu Araia; George Ceara; Nicolae Velo; Tache Caciona; Nida Boga; Ion Foti; Nacu D. Scrima; Nicolae Babu; Vasili Mushi.

- The generation neo-traditional until the Second World War: George Perdichi; Constantin Colimitra; Ioan Cutova; Atanasie Nasta; Costa Guli; Virgil Vashoti; Ilie Ceara; Dumitru Bacu, Zahu Panã; Cola Caratanã; Ionel Zeanã; George Merca; Hristu Cãndroveanu; Matilda Caragiu-Mariotseanu; Vanghiu Pãshe; Toma Babu.

- Poets born after the second world war: Gica Godi; Cola Fudulea; Iljia Colonjea; Kira Iorgoveanu-Mantsu; Yioryi Exarhu; Lila Cona; Mihali Prefti; Vangheli Dzega; Santa Djika; Dina Cuvata; Vanghea Steryiu; Ghena Nakovska; Sirma Guci; Spiru Fuchi; Dimitri Fuchi; Constantin Stere; Toma Enache; Yioryi Vrana; Vasile Tode; Sorin Anagnoste; Mihaela Shutsu; Aura Pasha; Tsatse Tugear; Sorin Lupci; Mihai Sima…

Elena Mantsu Lenz

ELEN

ELEN easti unâ organizatsii non-guvernamentalâ tsi s‘andrupã 2011. Ari la thimelju EBLUL (European Bureau For Lesser Used Languages) shi ari ca scupo integrarea, promovarea sh‘tsânearea a limbiloru ma ptsânu zburâti tu Uniunea Evropeanã.

Experientsa mea cu ELEN ahurhi 2018, Dublin. Mi hârsiiu multu atumtsea s‘vedu cã tuts membrii avea tinjisitã sh‘aprukeatã limba armânã, aspunândalui mari sinferu.

Cu agiutorlu alu ELEN aflãmu strateghii ti tsânearea sh‘promovarea a limbâljei.

Concluzia easti cã limba easti unã apofasi individualã. Ea armâni identitati shi pritu ea s‘exprimã cultura. Limba ahurheashti tu fumealje. Maca easti ufilisitã cathi dzuuã, limba agiundzi s‘hibâ atsea tsi dominã, sh‘ashi nu mata easti tu periclu anamisa di alanti limbi.

Mini amu dauã feati sh’li azburãscu cathi dzuuã armâneashti, sh‘tsi cara bânamu tu Ghermãnii.

Ti atsea ca eali crescu tu unu mediu bilingvu, aestã li agiutã s‘anveatsã cama lishoru sh‘alti limbi (engleza icã franceza). Limba di dadã easti unu amintaticu, easti unã poartã dischljisã ti identitati, culturã shi mentalitati.

Елена Манцу Ленц

ELEN

ELEN је невладина организација основана 2011. године и заснована на некадашњем EBLUL-у (Европски биро за мање коришћене језике).

ELEN има за циљ интеграцију, промоцију и заштиту мање коришћених језика у Европској унији.

Моје искуство са ELEN-ом је почело у Даблину, 2018. Било ми је драго када сам видела да су сви чланови прихватили и поздравили армански језик у својој организацији, показујући интересовање и за арманski језик и за културу.

Научили смо стратегије за очување и промоцију језика.

Закључак до којег сам дошла је да је језик индивидуална одлука. Језик је идентитет и начин изражавања културе.

Језик почиње у породици. Његовом свакодневном употребом језик постаје доминантан, а самим тим није угрожен од стране државног језика.

Као мајка две ћерке, свакодневно говорим арманski, упркос чињеници да живимо у Немачкој. Чињеница да моје ћерке расту у двојезичном окружењу помаже им да уче и друге језике, као што су енглески и француски.

Матерњи језик је достигнуће, то је отварање врата јединственом идентитету, култури и менталитету. Ови се не могу заменити ничим другим.

Elena Mantsu Lenz

ELEN

ELEN is a non governmental organization established in 2011 and based on the former EBLUL (European Bureau For Lesser Used Languages).
ELEN has as target the integration, promovation and protection of lesser used languages in the European Union.
My experience with ELEN started in Dublin, 2018. I was pleased to see that all members accepted and welcomed the Armân language in their organization, showing interest for both the Armân language and culture.
We learned strategies for keeping and promoting the language.
The conclusion I came to is that language is an individual decision. The language is identity and a way to express the culture.
Language begins in the family. By using it on a daily basis the language becomes the dominant one, thus not being endangered by the state language.
As a mother of two daughters, I speak Armân on a daily basis, despite the fact that we live in Germany. The fact that my daughters grow in a bilingual environment helps them to learn other languages too, such as English and French.
The mother tongue is an achievement, it is the opening of a door to a unique identity, culture and mentality. These cannot be replaced by anything else.

Lila Cona

LA LIMBA CA SEMNU AHORYA A IDENTITATILJEI

Cãndu oaminlji suntu pimsi sã s-li alasã locurli di originã, casili a loru di daima, tserlu a loru, atumtsea oaminlji li agãrshsescu numili a erghiloru, sh-u agãrshescu buiaua a tserlui, boatsea a vinturloru, tãtsearea a neauljei grosa, sh-li agrãshescu numili s loru, locurli pisimi...

Ama limba, ca vãrã veclju pomu di etã cu zãrtsinlji arãvdoasi ngrupati ahãndosu, u anãchiseashti agãrshearea.

Dadili n-adapã cu limba, limba nã si fãrnãseashti tru yisu, nã u-adutsi vintul ditu muntsãlji tu acuri bratsã na minãmu (shi aumbliri a strãpãpãnjloru), nã la transmiteadzã clopatili a cupiilori di oi, u aveaglji frixea a nostra di daima s-nu nã chiremu... Limba nu easti mash atsea tsi u tritsemu tu zboarã tra s-na achicãsimu un cu alantu, s-comunicamu, limba easti tsiva multu ma ahãndosu di atsea tsi u dzãtsemu, tsi u angrãpsimu, limba easti vatrã, casa iu bãnãmu, iu na-agudearili ca fãrtuna pisti iatsã, identitea anostrã.

Ti noi Armãnjli, limba easti shi adutseari aminti shi borgi su dutsemu nainti la bãrnurli yinitori. Limba anostrã armãneascã easti unica patrida anostrã, locu pisim tu cari nã trãdzemu tra s-armãnemu tu banã, iu tsi s-nã hibã casa di azã, iu tsi s-bãnãmu.

Un poetu anostru dzãsi ca Dumidza cãndu li amintã limbili a lumiljei, a noi Armãnjloru na li luo zboarali atseali di simãsii shi la li deadi a mãrloru limbi, shi noi, mãratslji ufilisimu zboarã ditu alti limbi tra s-nã - achicãsimu anamisa di noi.

Da, noi Armãnjli himu arãspãndits di eti pitu lumea tutã, dispãrtsats un di alantu cu sinuri cari na li bãgarã altsã tu epohi diversi shi catandisi politicheshtsã complexi, zburamu multi limbi, limbili a vitsinjoru anoshtsã shi astiloru di ma largu. Bunãoara, limba anostrã, limba armãneascã n- armãnea ca vãrã relicvii, ca

dyata pisima cari u purtamu, ca unica aveagljiturã a identitatiljei a unlui di naima vecljili populi ditu Balcanu.
Noi nu avemu statu a nostru, instituttsii cari va u –aibã anghãtanu tra su -aveaglji shi divilupeascã limba, su standardizeascã limba, s-bagã arada sistematicã anamisa di limba zburatã shi expresia a limbãljei literarã.Limba armãneascã nu s-ãnvetsã la sculii. Multsã minduia ca pi limba anostrã nu s-poati se scriascã, chiola nu ari literaturã a ljei, easti mash ti zburari ãncasa, pi ascumtu.
Ama tsi ciudii, limba nu chiru. Canda s-trapsi tu unã dimensiuni nafoarã di chirolu.
Shi diapoia, peanarga-narga, ca nihiamu arshinosã, limba ahurhi s-asunã cu boatsi analtã, ciuciurarea sã -featsi vreavã, boatsea a mushatãljei limba cu tuti seamnili a vecljui popul armãnescu cari s-minã ditu Pindul analtu shi pãdãrosu, Epirlu shi Tesalia, Machidunia antica pãnã Npoli, Becili, Pesta, pitu Europa tutã.
Multsã eara ciudusits cãndu anlji 80 di seculu tricutu ahurhi, ninti tu diaspora, shi diapoia tu tuti craturli ditu Balcanu iu bãnaedzã Armãnjli, unã rinãshteari ahorya a limbãljei, culturãljei, identitatljei natsionalã u unu popul maljudzã agãrshitu. Ahurhirã s-easã revisti, s-tipuseascã cãrtsã, s-avdzã shi botsea a limbãljei armãneascã pritu radio, emisiuni la televiziunea. Proti piesi di teatru, filmuri documentari shi di artã, expozitii. Poetslji, scritorlji ahurhirã s-Sã si orgaizescu manifestatsii culturali cari azã au traditsia a loru, shi cari adunarã anvãrliga shi lã deadira curaju a tinirloru creatori tra sã si toarnã la limba a strãpãpãnjloru.
Poetslji, scritorlji armãneshtsã poartã unã rola istorichesacã tra su tornã tu banã shi su-aveaglji limba armãneascã. Giocã rola dublã: prota s-lu dishteptã continuitetlu agãrshitu shi rola s-bagã pi aradã unã nauãa relitati. Elji, scritorlji actsioneadzã tu idghiul chiro cãtrã tricutlu shi cãtrã yinitorlu. Poezia anostrã armãneaascã easti unã expresii simbolicã a ancrustariljei contra a agãrshariljei, ancrustari lingvisticã shi sufliteascã tu partea

creativã a unului popul cari cu eti sã si ngrapsea tu matritsili culturali a altiloru milets. Literatura sãrbeascã va s-eara alta turlii fãrã un Alkibijad Nusha, fãrã Molierlu sãrbescu Jovan Steria Popovic, fãrã Lãna di amalmã al Borislav Pekić...

Fãrã s-vremu s-lu mãrimu di pri mansus contributlu a naimãmarlor scritori cu zãrtsinã armãneascã tu literaturãljei balcanicã, vremu s-lu-adutsemu aminti modelu, urnechea a asimilatsiiljei voluntara shi atsea fãrã vrearea anostrã, shi di alta parti, evaluarea personalã shi colectivã desi va s-earã cama uidisitu sã si bagã di partea a cama marloru shi cama vãrtoshloru. Ama, atsea senzibilitati ahrya, spetsifica, ducherea fasinanta a creatorloru armaneshtsa contemporeanji catra agarshearea shi nica ma multu catra limba. Unu nivalju di adutseari aminti s-muta, sh-u adusi botsea apuitusita di eti a limbaljei a strapapanjloru. Catse, poetlji shtiu ca pana ari memorii, va s-aiba shi poezii.Limba danaseashti, baneadza.

Tu aesta ahantu ghini uidisita lumi globala, adicra lucrili nu suntu ahantu perfecti. Tuts him sumordinats a protsesurloru di nali interpretatsii, protsesuri di converzii mutuali shi asimilatsii a identitatsloru lingvistichi shi culturali, shi nica ma multu, a intentsiiloru sa si faca revizii a identitatsloru di clirunumii. Lumea di aza easti caracterizata cu ancrustarea a diferentiloru subuecti culturali catra proiectili cari voru s-adara una converzii totala shi degradatsii a identitatiljei.

Sh-nu fara furnjii lumea globalizata easti lumi a diversitatiljei culturala. Adicra, loialitatea, ambistiminia a limbaljei a nostra (patrida) nu poati sa si articuleadza ca vara averzii ica contra vara xseana limba (patrida).

Лила Кона

ЈЕЗИК КАО СПЕЦИФИЧНО ОБЕЛЕЖЈЕ ИДЕНТИТЕТА

Када су људи принуђени да напусте своја места порекла, своја станишта, своје небо, заборављају имена биљака, боју неба, звук ветра, тишину дебелог снега, сопствена имена, света места...

Али језик, попут дубоко укопаних корења неког столетног дрвета, одолева забораву. Преносе га мајке, преноси га сан, преноси га ветар са планина у чијим смо се недрима кретали (сенке наших предака), преносе нам га клопот стада, чувају га наше исконске зебње од потпуног нестајања... Језик није само оно што претварамо у речи како бисмо се споразумевали, комуницирали, језик је нешто много дубље од изговореног, исписаног, језик је дом у коме боравимо, где се склањамо од спољних опасности, од налета на наше сопство, на наш идентитет.

За нас Армане, језик је и сећање и обавеза да га преносимо даље, на млађе нараштаје. Арманси језик је наше једино уточиште, домовина, ма где нам била кућа.

Један наш песник је рекао да када је Бог стварао језике света, велике језике, нама Арманима је одузео оне најбитније речи, те уместо наших, користимо туђе, да бисмо се споразумели између себе.

Да, ми Армани, вековима расејани по целом свету, раздвојени једни од других границама које су нам биле одређене у разним временима и политичким околностима, говоримо много језика, језика наших суседа и оних даљих од нас. У међувремену, наш сопствени, арманси језик, матерњи језик је постао реликвија која се чува као амајлија, као аманет, као једина заштита идентитета једног од најстаријих аутохтоних народа на Балкану.

Ми немамо своју државу, немамо институте који ће бринути о развоју и унапређењу језика, о постављању стандарда између говорних облика и књижевног израза. Наш језик се не изучава у школама. И многи од нас су мислили да наш језик није језик којим се пише, да нема своју књижевност, да је то говор којим се служимо само под кровом наших домова. Али језик, упркос таквим околностима није нестао. Као да се примирио негде у некој ванвременској димензији.

Онда полако, можда мало стидљиво, језик је почео да оживљава, да се од румора претвара у све гласнији звук једног прекрасног старог језика који носи сва обележја старог народа који се кретао од Пинда, Епира и Тесалије, Македоније, до Константинопоља, Пеште, Беча, и даље по Европи. Многи су били изненађени када је осамдесетих година прошлог века, најпре у дијаспори, а потом све гласније и у балканским земљама где живе Армани, отпочела својеврсна ренесанса језика, културе, националног идентитета једног скоро заборављеног народа. Почели су да излазе часописи, да се штампају књиге, да се емитују радио, потом и телевизијске емисије. Театар, филм.

Песници и прозаисти су почели да пишу и објављују своја књижевна дела на матерњем језику. Културне манифестације су привлачиле и охрабривале младе ствараоце да се врате језику својих предака.

Песници су преузели историјску улогу да ревитализују и очувају од нестанка армански језик. Добили су двоструку улогу: да установе један заборављени континуитет и успоставе нову реалност. Они дејствују и у односу на прошлост и у односу на будућност. Наша, арманска поезија је симболички израз отпора против заборава, језички и духовни отпор и непристајање креативног дела једног народа који се вековима уписивао и утискивао у културне матрице других народа. Српска књижевност би била сасвим другачија без и

данас актуелног Бранислава Нушића или величанственог српског Молијера, Јована Стерије Поповића, без „Златног руна“ једног Пекића, итд. Без намере да преувеличавамо значај доприноса великана балканских књижевности арманског порекла, само подсећамо на модел добровољне или принудне асимилације и индивидуалне и колективне процене да је можда било боље приклонити се бројнијима и јачима.

Но, сачувала се та специфична осетљивост, фасцинантна сензибилност савремених арманских стваралаца према забораву и посебно према језику. Покренула се лавина сећања, негде давно запретаног звука предачког језика. Јер, песници знају, док постоји сећање, биће и поезије. Опстаје језик.

У овом, тако савршено уређеном глобалном друштву, ипак није све савршено. Сви смо подложни процесима нових тумачења, процесима узајамне конверзије и асимилације језичких и културних идентитета, па чак и покушајима да се изврши ревизија наслеђених идентитета. Али, управо, у ово време комуникацијске глобализације, на међународном нивоу јачају пројекти различитих језичких и културних различитости. Савремени свет је обележен отпорима различитих културних субјеката према пројектима и њиховим настојањима да изврше потпуну конверзију и деградацију идентитета. И није случајно што је свет глобализације постао свет културне различитости. Дакле, привржености сопственом језику (домовини) не мора нужно да се артикулише као аверзија или неприхватање туђег језика (домовине).

Lila Cona

LANGUAGE AS A SPECIFIC MARK OF IDENTITY

When people are forced to leave their places of origin, their habitats, their sky, they forget the names of plants, the colour of the sky, the sound of the wind, the silence of thick snow, their own names, sacred places...

But the language, like the deeply buried roots of a hundred-year-old tree, resists being forgotten. Mothers transmit it, sleep transmits it, the wind transmits it from the mountains in whose bosoms we moved (shadows of our ancestors), it is transmitted to us by the clatter of herds, our primordial anxieties keep it from completely disappearing... Language is not only what we turn into words in order to communicate, language is something much deeper than what is spoken, written, language is the home where we stay, where we hide from external dangers, from attacks on our self, on our identity.

For us Armans, language is both a memory and an obligation to pass it on to younger generations. The Arman language is our only refuge, our homeland, no matter where our house is.

One of our poets said that when God created the languages of the world, the great languages, he took away the most important words from us Armans, and instead of ours, we use other people's words to communicate with each other.

Yes, we Armans, scattered throughout the world for centuries, separated from each other by borders that were determined for us in various times and political circumstances, speak many languages, the languages of our neighbours and those further away from us. In the meantime, our own Arman language, our mother tongue, has become a relic that is kept as an amulet, as a bequest, as the only protection of the identity of one of the oldest indigenous peoples in the Balkans.

We don't have our own state, we don't have institutes that will take care of the development and improvement of the language, about setting standards between speech forms and literary expression. Our language is not studied in schools. And many of us thought that our language is not a written language, that it does not have its own literature, that it is a speech that we use only under the roof of our homes. But the language, despite such circumstances, did not disappear. It was as if he had reconciled somewhere in some timeless dimension.

Then slowly, perhaps a little shyly, the language began to revive, to turn from a rumour into an increasingly loud sound of a beautiful old language that bears all the characteristics of an ancient people that moved from Pindus, Epirus and Thessaly, Macedonia, to Constantinople, Pest, Vienna, and further across Europe. Many were surprised when in the eighties of the last century, first in the diaspora, and then increasingly in the Balkan countries where the Armans live, a kind of renaissance of the language, culture, and national identity of an almost forgotten people began. Magazines began to be published, books to be printed, radio and then television shows to be broadcast. Theatre, film.

Poets and prose writers began to write and publish their literary works in their native language. Cultural manifestations attracted and encouraged young creators to return to the language of their ancestors.

Poets took on a historic role to revitalize and preserve the Arman language from extinction. They were given a double role: to establish a forgotten continuity and establish a new reality. They act both in relation to the past and in relation to the future. Our Arman poetry is a symbolic expression of resistance against oblivion, linguistic and spiritual resistance, and non-conformity of the creative work of a nation that for centuries was inscribed and imprinted in the cultural matrices of other nations. Serbian

literature would be completely different without Branislav Nušić, who is still current today, or the magnificent Serbian Moliere, Jovan Sterija Popović, without the "Golden Fleece" of one Pekić, etc. Without the intention of exaggerating the importance of the contribution of the great men of Balkan literature of Arman origin, we are only reminding of the model of voluntary or forced assimilation and individual and collective assessment that it might have been better to side with the more numerous and stronger.

However, that specific sensitivity, the fascinating sensibility of contemporary Arman creators towards oblivion and especially towards language, has been preserved. An avalanche of memories started, somewhere long ago threatened by the sound of the ancestral language. Because, poets know, as long as there is memory, there will be poetry. The language survives.

In this perfectly arranged global society, however, not everything is perfect. We are all subject to processes of new interpretations, processes of mutual conversion and assimilation of linguistic and cultural identities, and even attempts to revise inherited identities. But, precisely, in this time of communication globalization, projects of various linguistic and cultural diversity are gaining strength at the international level. The contemporary world is marked by the resistance of various cultural subjects to projects and their efforts to carry out a complete conversion and degradation of identity. And it is no coincidence that the world of globalization has become a world of cultural diversity. Therefore, attachment to one's own language (homeland) does not necessarily have to be articulated as an aversion or non-acceptance of another's language (homeland).

Romedi Arquint

ZBORLU AL ROMEDI ARQUINT LA PROTA CONFERENTSA DI BELIGRADI TI ARMANJLI

Cu mari tinjii ljeau parti la aesta Conferentsa shi haraãa personalã ca avuiu multi andamusi shi experientsã niagarshitã cu populu armãnescu. Escu ciudusitu cu volea di la parti a statului, shi escu fastsinatu cu dansurli shi cãntitsli, clirunumi a unãljei isturii veaclji shi culturã. Ama, ari nica un lucru cari meritã sã si spunã.

Fãrã di altu, easti faptul ca aflãmu multi lucri elementari cari s-uidisecu anamisa di populu retoroman shi populu armãnescu.

1. Muntsãlji suntu protlu element. Populi ditu munti da daima avea ananghi s-alumtã ti bana aloru.Lucru pidimosu, vidzuta realã shi ptsãnu chiro ti cãnticu shi muzica. **2.** Tuti dauãli suntu rezultatu a strateghiiljei a Amirãriiljei Romanã acuri caljurli militari cãtrã asacapitata s-dutsea pãnã la retoromãnjli shi atseali cãtrã la datã pãnã la Armãnjli. **3.** Doilji populi divilupearã limba cari s-mintea cu limbili a populiloru autochtoni shi sum inflentsa di naima divilupata lumi latinã. **4.** Strateghia a asimilatsiiljei a staturloru natsionali adusi pãnã la minorizarea atsioloru cari u zburãscu limba: doilji populu suntu tu periclju di cheardiri. **5.** Elementul ditu soni di mari simasii easti traditsia istoricheascã, analta valorizari a culturãljei.

Ama ari shi diferentsi anamisa di doilji populi. Atsea tsi easti di naima mari importantsã easti faptul ca Retoromãnjli bãneadzã tu unã traditsii politicã di tolerantsã shi tinjiseari shi ca sistemlu federal prumuveshti ahtari, voi s-dzãcu, un tretman di luxu. Catandisa a vostrã easti ma nibuna shi voi tuts u cunushtets greutatea a ljei.

Va li mpartu cu voi impresiili comuni cari suntu dealihea, mbupsiti cu experientsa profesionlã shi personalã tu aesti 50 di

anji tricuts. Va s-ahurhescu cu Zboarali shi Notsiunili cari s-adrarã canuscuti tu aesti 150 di anji ditu soni.
Ninti di la Revolutsia frantsuzeascã sã fãtsea diafurau anamisa di "statu" ca organ di cumanduseari shi "natsionalitatea" cari li simnã populi tsi bãna tu un locu. Constructsia a notsiunaljei "statu natsionalu" azã s-ufiliseashti ca sinonim ti atsea tsi u cljimãmu "statu" shi cari fu ahurhita di unã alumta shi confrontatsii etnicã shi politicã catastrofalã di 200 di anji. Terminlu "minoritati" easti ficioru njicu leghitimu a ideologhiiljei a statlui natsionalu, ideologhiiljei cari li misurã caracteristichili a oaminloru dupu numir "pi suta", shi cari mutreashti mash cantitatea, a nu calitatea.
Notsiunea "natsionalu" lipseashti su actsentuazã apruchearea alishtoru comunitati a unlui statu analoghu tsi dishclidi ushea cãtrã periclju di instrumentalizari politicã di la partea a ma multiloru staturi natsionali.
Noi aoa prezenti nu vremu s-bãnãmu tu staturi natsionali shi nu himu minoritati natsionali! Noi himu comunitati cu clirunumi lingvisticã shi culturalã, unichi tu lumea ntreagã. Ti unã debata poati s-hibã ghini s-azburãmu di patru aspecti cari suntu elementi di bazã ti comunitatea anostrã. Protlu elementu di bazã easti prezentarea. Apãndãseashti a ntribariljei desi comunitatea anostra lu prezenteashti populu anostru? Experientsa a mea aoa easti njiheam provizoarã. Dupu cãdarea a comunizmolui, nauli staturi tu Europa Tsentralã shi di Datã ahurhirã s-deamocratizeascã. Raprezentantsa a minoritasloru natsionali eara un faptu ti cari s-minduiea ca ari contsenzus, ama prezidentul singur li alidzea raprezentantãslji a cumunitatiloru. Ashi, eara mash un ghestu simbolic. Tu staturli cu democratiii traditsionalã ditu Europa di ascapitatã, ma multili comunitati suntu organizatsii di sotsietata tsivilã; eastu modus di organizati easti cã una soi di degradari a comunitatljei cãtse li bagã tu unã aradã cu Jodlerceren, club di Jodl ica cu vãrã club di alumtari. Ma

multi ori ncapu di aesti organizatsii suntu personi individualistsã cu mari angajeari, di multi ori prezentescu unã functsii lingvisticã, culturalã ica folclorica, ama atsea tsi nu au easti – experientsa di prezentsã politicã shi economicã.Va mi ariseascã multu cara sutsatili armãneshtsã va s-organizeadzã unã recensii a bãnãtorloru cari va s-aspunã ca atseli oaminju sunutu aoa-ca dealihea bãneadzã.

Alantu punctu-cljei easti democratia, regulili a nomlui, structura democratica shi protsedura trasparentã. Democratia shi prezentarea dishclidu ushili ti lucru politicu. Pi un nivelu politicu analtu shi va lu actsentescu ayisitlu printsip di teritorii bãgatu tu sistemlu a regulativãljei a comunitatiloru minoritari. Minduescu ca alushtui printsipu lipseashti s-lu advgamu shi un di printsiplili personali.

Cãtu apsurdu poati s-hibã cara s-adrãmu gardu anvãrliga di vãrã rarã soi ca cum s-u avigljemu tu loclu iu bãneadzã? Aesti poati s-hibã dipu contra cu itsi cari printspu a biodiversitatiljei. Fãrã di altu, tu chiro di mari mobilitati, zburãtorlji s-mina nafoarã di teritoria aloru traditsionala, shi sta zboru ti ascãpari a limbiloru tu periclju, a nu ti teritorii. Escu sigur ca la seminarlu va s-azburascã shi di alti puncturi di negootsiari anamisa di comunitatili anostri shi guvernurli pi mivel di statu, reghional shi cumandusearea localã, ti sustaneari finansialã, pricunushterea uffitsialã shi ashi manclo.

Atreilu element di bazã easti activitatea. Mash activitatea va nã agiutã s-himu vidzuts. Chircitorli spunu egzempli interesanti shi creativi. Activitatea poati sã si realizeadzã pi dauãa turlii diferenti, ama complementari. Prota easti revitalizearea a traditsiiljei, a limbãljei shi a culturãljei. Eastu easti unlu di naima imporatatili iventuri, alantu easti prumuverea a tinirloru oaminji cu vizura aloru personalã- globalã- a lumiljei. Easti evident ca educatsia pi limba di dadã s-aflã tu protlu locu combinatu cu proecturi, sãrbatori, campuri, festivali di poezii shi literaturã,

largu campu ti alãcseari minduieri. Unã bunã hãlati, cari niscatsã di voi u ufilisescu, suntu shi mediili sotsiali.
Elementulu ditu soni easti Videarea. Treatsea aestu contribut va lu bitisescu cu un tsitatu ditu Roma: Fãtsets-vã vidzuts. La aestu seminaru noi nu va s-bãgãmu tu mesi ntribarea TSI S-ADARĂ ALANTSĂ TI NOI, ma TSI LIPSEASHTI NOI S-ADRĂMU TI NOI! Elementlu esentsialu ti populu armãnescu easti isturia aloru, limba shi multili lilici cacum easti muzica cari muta unã mari ducheari ti deadun shi easti multu ma mari di sacrificiu.
Azã mãrturisimu unã pricunushteari alushtui elementu di identitati a popului. Unã mari jgljoatsã s-featsi aesti dzãli Upsala. Eastu vini ca rezultatu dupu unã lungã angajeari a poetsloru armãneshtsã shi hãristuseari di parti s-dutsi la unã persoanã - Lila Cona!
Va oru tuti ghinetsli ti yinitorlu a popului armãnescu cu unã urari: Armãnets multiculturali – fãtsets –vã disponibili ti alantsã- shi alantsã s-hibã diponibili ti voi!

Ромеди Арквинт

ГОВОР НА ПРВОЈ БЕОГРАДСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ О ЦИНЦАРИМА

Част ми је и *лични плезир* што присуствујем овој конференцији који бележи многе посете и незаборавна искуства са цинцарским народом. Изненадила ме је воља од стране државе, а фасцинирала су ме и игре и песме, наслеђе старе историје и културе. Али постоји још нешто, вредно помена.

То без сумње има везе са елементарним сличностима између ретороманског и цинцарског народа.

1. Планине су први елемент. Народи у планинама морали су током стогодишњица да се боре за обезбеђивање егзистенције. Напоран рад, реалистичан поглед и мало времена за песму и музику. **2.** Оба су резултат стратегије Римског царства чији су војни путеви водили на запад до реторомана и на исток до армана, **3.** Оба народа су развила језик који се мешао са језицима аутохтоних народа и утицајима најнапреднијег латинског света. **4.** Стратегија асимилације националних држава имала је за последицу да се смањио број говорника: оба народа су у опасности од изумирања. **5.** Последњи веома важан заједнички елемент је историјска традиција, висока валоризација културе.

Али постоје и разлике. Оно што је пресудно је да Реторомани живе у политичкој традицији толеранције и поштовања и да федерални систем промовише такав, да кажем, луксузан третман. Ваша сопствена ситуација је гора и сви знате потешкоће.

Поделићу са вама опште утиске који су, наравно, обликовани личним и професионалним искуством стеченим у последњих 50 година. Почнимо са РЕЧИМА, ПОЈМОВИМА, који су постали познати последњих 150 година за нашу тему.

Пре Француске револуције правила се разлика између „државе“ као органа управе и „националности“ што је означавало народе који живе на одређеном подручју. Изградња појма „националне државе“ данас се користи као синоним за оно што називамо „држава“ и означио је почетак 200 година катастрофалне етничке и политичке борбе и конфронтација. Термин мањина је легитимно дете идеологије националне државе, идеологије која мери карактеристике људи у процентима и дефинише квантитет, а не квалитет.

Повезани придев национални треба да нагласи припадност ових заједница сродној држави, што широм отвара врата опасности политичке инструментализације од стране већих националних држава. Ми овде присутни не волимо да живимо у националној држави и нисмо националне мањине! Ми смо заједнице са језичким и културним наслеђем, јединствени смо у свету.

За дебате би могло бити корисно да се укажу на четири аспекта као основне елементе за наше заједнице. Први основни елемент је представљање. Он зависи од питања *да ли наша заједница представља наш народ*? Моја искуства у овој области су произвољна. Након слома комунизма, нове државе Централне и Источне Европе почеле су да уводе демократију. Заступљеност националних мањина је била нешто за шта се чинило да постоји консензус, али је председник сам бирао представнике заједница. Као такав, био је то чисто симболичан гест. У традиционалним демократским државама у западној Европи већина заједница су организације цивилног друштва; ово представља неку врсту деградације заједница јер их ставља у ранг са организацијама као што су Jodlerverein, јодлерски клуб или Schwingerverband, алпско рвачко удружење. Често их воде индивидуалисти са великим ангажовањем, често

представљају лингвистичку, културну или фолклористичку позадину, али оно што недостаје је политичко и економско присуство. Волео бих да арманске организације организују попис становништва, који би показао да ти људи постоје – у стварности.

Друга, кључна тачка је демократија, правила закона, демократске структуре и транспарентне процедуре. Демократија и представљање отварају врата политичком деловању. На високом политичком нивоу, нагласићу само свети принцип територијалности унет у систем правне регулативе мањинских заједница. Мислим да овом принципу морамо додати и један од личних принципа. Колико би било апсурдно изградити ограду око ретке врсте и заштитити само оне који живе у том простору?

Ово би било у потпуној супротности са било којим принципом биодиверзитета. Неизбежно, у временима мобилности, говорници се крећу изван своје традиционалне територије, и ради се о спасавању угрожених језика, а не о територијалности. Сигуран сам да ће се на семинару расправљати и о другим важним тачкама преговора између наших заједница и државних, регионалних и локалних власти, попут финансијске подршке, званичног признања и тако даље.

Трећи основни елемент је активност. Само активност ће нас учинити видљивим. Истраживање показује занимљиве и креативне примере. Активност се може реализовати на два различита начина, који су оба комплементарна. Први начин је оживљавање традиције, језика и културе. Ово је очигледно један од најважнијих догађаја, други је промовисање младих људи са сопственим – глобалним – погледом на свет. Очигледно је да је образовање матерњег језика на првом месту у комбинацији са пројектима, свечаностима и камповима, фестивалима књижевности и песме, широким

пољем за размену. Користан алат и нови начин за активности које неки од вас већ користе су друштвени медији.
Последњи основни елемент је Видљивост. Зато ћу свој прилог завршити цитатом из Рима: Постаните видљивији – а ми не стављамо у центар семинара питање ШТА ДА УЧИНЕ ДРУГИ ЗА НАС, него ШТА ЈЕ НА НАМА! Суштински елемент арманског народа је њихова историја, језик и мноштво културног цвећа као музике, која гради велико осећање заједништва и више је од жртве. Ми смо данас сведоци међународног признања овог елемента идентитета народа. Један велики корак догодио се у Упсали, пре неколико дана. Ово је резултат дугог ангажмана арманских песника и посебна захвалност иде једној особи, Лили Кона!
Честитаћу вам, желећи све најбоље за будућност румунског народа, закључујући са оним што већ имамо: Soyez multiculturels- soyez disponibles pour les autres - et les autres pour vous!

Romedi Arquint

SPEECH AT THE FIRST BELGRADE CONFERENCE ON ARMANS

It's an honour and it's a personal *plaisir* to attend this seminar which records me many visits and unforgotten remained experiences with the arumanian people. I was surprised of the will to obtain guaranties and recognition by the state, and I was fascinated also about the dances and songs, heritages of an old history and culture. But there is another reason to be mentioned.

It has without doubt to do with elementary similarities between the retoromansh and the arumanian people.

1. The mountains are the first element. The peoples in the mountains had during centenaries to fight for securing the existence. Hard work, realistic view and few time for song and music. **2.** Both are the result of the roman empire strategy where the military routes conducted westwards to the retoromansh and eastwards to the arumanian, **3.** Both peoples developed a language some a blending between the autochthonous peoples and the influence of the most advanced Latin world. **4.** The assimilation strategy of the nation states had the consequence that the number of speakers diminished, both peoples are in danger of extinction. **5.** The last very important common element is the historic tradition, the high valorisation of the culture.

But there are differences, too. The crucial one is, that the retoromansh lives in a political tradition of tolerance and respect and that the federal system promotes a such to say luxurious treatment. Your own situation I worse and you all know the difficulties.

I'll share with you general impressions which, of course, are shaped by personal and professional experience accumulated

over the last 50 years. Let's start with the WORDS, the TERMS, the NOTIONS, which became familiar the last 150 years for our topic.
Before the French Revolution a difference was made between the "state" as an administration body and "nationalities" which meant peoples living in a specific area. The construction of the notion of the "nation state"
Today used as a synonym for what we call a "state".
marked the beginning of 200 years of catastrophic ethnic and political struggle and confrontations. The term *minority* is the legitimate child of the nation-state ideology, an ideology which measures the characteristics of people in percentages and defines quantity, not quality.
The associated adjective *national* is meant to emphasise the affiliation of these communities to a kinstate, which opens the door wide to the danger of political instrumentalization by the bigger nation-states. We, those present here, we don't like to live in a nation-state, and we are not national minorities! We are communities with a linguistic and cultural heritage, we are unique in the world.
It may be useful for the debates to point out four aspects as basic elements for our communities. The first basic element is representation It hinges on the question Does our community represent our people? My experiences in this field are arbitrary. After the collapse of communism, the new states of Central and Eastern Europe started to introduce democracy. Representation of national minorities was something that seemed to find consensus, but it was the President himself who elected the representatives of the communities. As such, it was purely a token gesture. In the traditional democratic states in Western Europe most of the communities are civil society organisations; this represents a kind of degradation of the communities because it puts them on a par with organisations like the

Jodlerverein, a yodelling club or a Schwingerverband, an Alpine Wrestling Association. Often, they are run by individualists with great involvement, often they represent a linguistic, cultural, or folkloristic background, but what is lacking is a political and economic presence. I would wish that the arumanian organisations could organize a census, which would demonstrate that the people exist – in reality.

A second, crucial point is Democracy, the rules of law, democratic structures, and transparent procedures. Democracy and representation open the door to political activity. On the high political level, I'll only stress the holy principle of territoriality entered in the legal regulation system of the minority communities. I think we must add to this principle the one of the personal principles. How absurd would it be to build a fence around a rare species and protect only those living inside that space?

This would totally contradict any principle of biodiversity. Inevitably, in times of mobility, speakers move beyond their traditional territory, and it's about saving endangered languages and not about territoriality. I'm sure that other important points of the negotiations between our communities and the state, regional and local authorities will be debated in the seminar, like financial support, official recognition and so on.

The third basic element is Activity. Only activity will make us visible. The research shows interesting and creative examples. Activity can be realised in two different ways, which are both complementary. The first way is to revive the traditions, the language, and the culture. This is obviously one of the highlights, The second is to promote young people with their own – global – sight of the world. It's obvious that the education of the mother tongue is at the first place combined with projects, festivities and camps, literature and song festivals, a wide field for exchanges. A

helpful tool and a new way for activities which some of you are already using are the social media.
The last basic element is Visibility. That is why I'll end my contribution with a quotation from the ROMA Become more visible – and we don't put in the centre of the seminar the question WHAT SHALL THE OTHERS DO FOR US but WHAT IS UP TO US TO DO! The core element of the arumanian people is their history, language, and the many cultural flowers as music, which builds a great feeling of community and it's more than a casualty that we today can be witness of an international recognition of this element of identity of a people. One big step happened in Uppsala, few days ago. This is the result of a long engagement of the arumanian poets and a special thanks goes to one person, Lila Cona!
I'll congratulate you, wishing all the best for the future of the arumanian people, concluding with what we heart already: Soyez multiculturels- soyez disponibles pour les autoes - et les autres pour vous!

Vladimir Pavlović

LIMBA ARMÃNEASCA SHI LIMBILI DI ARÃSPANDEREI LIMITATÃ TU AVIGLJEREA A IDENTITATILJEI ETNICÃ SHI NATSIONALÃ

S-nã adutsemu aminti pi shcurtã rola a limbãljei ashi cum easti definitã tu shtintsa lingvisticã contemporanã:

1. Halati ti comunicari cu tuti functsiili: comunicativã, (comunicatsia anamisa di oaminji) shi magica (anamisa di oaminji shi Dumidzã ica cu silili a naturãljei):
2. Hãlati ti creari opera di artã verbalã:
3. Hãlati ti exprimari emotsii, ducheri di nãuntru ica volea di vãrã persoanã;
4. Hãlati ti anvitsari shi lãrdzeari a shiintsãljei:
5. Hãlati cari poati s-amintã nali unitati di subsistemi lingvistichi;
6. Hãlati ti adunari shi avigljeari experientsa shi shteari a unãljei sotsietati.

Ashi ca, cari zburashti ti limba,zburashti ninti di tuti ti comunicatsii, ca unã preconditsii ti fundari a cati unã comunitati, shi cari zburashti ti comunitati, zburashti ti bana sotsialã.

Ama tu idgiul chiro, cari zburashti ti limba, zbirashti ti identitatea individuala shi colectiva a comunitatiljei, elementul cari u fatsi diaforauã anamisa di unã comunitati shi alanta parti di lumea, un semnu di pricunushteari.

Identitatea colectiva easti un cadur iu s-dizvãrteashti bana sotsialã a unãljei comunitati, anamisa di altu shi cu limba cari easti comuna a tuts membriloru a comunitatiljei, mea atselu cadur functsioneadzã ma multu pi vãrã teritorii homogenã organizatã multi ori, ama nu shi totna, ca unu statu, ica ca un entitetu cari easti cadurlu a unãljei grupa sotsiala cari s-cljieamã

natsiuni.Natsiunea ca notsiunã, tu realitatea a banãljei politicã shi culturalã, prezentã baza a catandisiljei di conflicti di furnjia di dauãa tulmãciari alisheti notsiuni.

Aestu va s-dzãca ca notsiunea natsion lungu chiro sã si mutrea, shi nica s-veadi ashi tu niscanti pãrtsa a lumiljei, shi nica ma multu pi Balcanu, ca unã comunitati cari adunã persoani di unã originã etnica shi cu unã pisti, cari comunicheadzã pi unã limba, cu idghili adets shi cari mpartu idghili minduieri,ashi shi cum niscanti caracteristichi psihologhichi cari li cljimãmu mentalitati. Ahtari tulmãcierai a notsiunãljei „natsionalitati“ s-leagã ma multi ori di consideratsii antropologichi, ica biologichi...

Alanta mutrita a notsiunãljei fu promuvatã tu marea revolutsia frantsuzeascã.

Dupu aesta mutritã shi contseptu tsiitatsinal natsiuna s-definicheashti ca unã adunari di oaminji a unului statu anvarligã di un peoectu politicu cari tu Frãntsii eara – Republica. Shi atsea, fãrã nitsi unã diafurauã tu minduerli leghitimi, mea shi ashtiptatã diverzitati tu minduerli di politica di cati dzuãa, ca apandisã a catandisaljei economicã, sotsialã shi culturalã ditu atselu momentu, vidzutã di aspecti diferenti. Ama, esentsial easti statlu, tsitatsenlji cari nu suntu obligatoru ditu unã idghia originã etnica, unã pisti, nitsi au unã limbã di dadã ica prota limba. Aesta easti contseptsia a natsiunaljei valorizatã tu ma multili societati libiri shi democratichi.

Sh’ea iu n-aflãmu dininti a ndauã categorii cari easti obiectul di interes anostru tu contextul alishtei adunari di azã: limba, identitatea individualã, identitatea colectivã shi cadurlu a lui institutsional...

Cãti vãrã oarã s-avdi ca populu armãnescu easti populu „fãrã statu“ .Tu prota mutritã, aestã constatatsii easti corectã, ama

corectã mash tu unã noimã formalã, tu noima ca nu egzisteadzã un statu tu cari populu armãnescu cu limba a lui, cu pistipserli a lui, adetsli a lui, pi shcurtu, cu cultura a lui, va s-hibã majoritar ica dominantu.

Lipseashti s-jilimimu ti atsea? A njea nu nji si pari ashi. Ninti di tut, Armãnjli ca individui au statu aloru, statlu acuri suntu tsitãtseanji, statlu acuri ca persoani individuali shi niscanti ori ca colectivu lji da un contributu di mari simasii, statu cari easti cadur a banãljei aloru di cati dzuãa. Di aestã furnjii Armãnjli suntu ãn printsipal multu tinjisits ca tsitatseasnji loiali, di hãiri,shi bunãoarã s- nu sh'i alasã identitatea aloru colectivã, identitatea timiljusitã pi cultura aloru spetsificã, deadun cu limba aloru.

Sãrbia easti un di staturli tu cari Armãnjli alãsarã toari ahãndoasi tu tuti segmeturli a banãljei sotsialã, di la cultura pãnã la economia shi politica, shi Sãrbia lã hãristuseashti ti atsea.Ama, nafoarã di atsea verã hãristuseari, desi Armãnjli li ufilisescu idghili ndrepturi cari li ufilisescu alanti comunitati etnichi shi lingvistichi cari bãneadzã tu Sãrbii? Ca cum easti, ca egzemplu, prezentsa activa la locurli di detsizii, ica vãrã agiutoru esentsialu ti divilupearea shi crishterea a culturãljei aloru? Desi suntu organizats di soi tra s-poatã sã si asigureadzã cama mari vizibilitati tu spatsiulu publicu? Da, adunarea anostra di azã mãrturiseashti tre-atsea, ama aestu egzamplu easti mash unã protã jgljoatsã, lipseashti s-adarã nica multi tra s-poatã Armãnjli , cultura shi limba armãneasca s-agiungã tu soni un status cari alanti comuniti tu Sãrbii lu ufilisescu.

Un dechilibru evidentu shi frapantu s-veadi anamisa di catandisa, statuslu uffitsialu a Armãnjloru ãn comparatsii cu alantili comunitati minoritari. Cãtse? Statlu va nã spunã ca unã minoritati natsionalã (etnica, lingvistica) tu Sãrbii tra s-poati s-li uffiliseascã ndrepturli a ljei, lipseashti s-aibã un cratu di originã.

Poati ca lipseashti s-lã adutsemu aminti a instirutsiili tu Sãrbii ca ma multili comunitati cari azã bãneadzã tu Sãrbia actualã, tu tricutlu a loru bãna tu unu statu comun – Bizantia, Amirãria cari a comunitatiloru etnichi shi culturali lã deadi mari clirunumi culturalã, di pisti shi cama di simasii – avearea lingvisticã, a curi un di elementili easti shi limba armãneasca.

Avemu mari ananghi su mutãmu ducherea a organiloru statali tu Sãrbii ti importantsa a contrtibutlui a comunitatiljei armãneasca cari nu easti valorizatã cum lji pricadi.Nu putemu s-nã hãrsimu cu opera al Alkibijad Nusha (Branislav Nušić), Jovan Steria Popovici (Jovan Sterija Popović), cu poezia a unlui di naima mãrlji poets – Jovan Jovanović - Zmaj, a unlui om di shtintsã ca cum easti Mihailo Pupin, a unlui ministru di finansii ca cum era aleptul Lazar Paciu, a unui revolutsionaru, alumtatoru di alumta tsivila tu Spanii shi poeta, ca cum era Constantin – Kocia Popovici (Konstantin – Koča Popović) shi tu idyiul chiro s-li ignorizeascã ndrepturli a popului ditu cari tragu zãrtsina aeshtsã mãri oaminji.

Avendul tu minti ca alanti minoritati cari au aloru statu di origina, limba armãneascã armãni ca un sturu di bazã a identitatiljei individualã shi colectivã a Armãnjloru.

Bunãoarã, ashi easti catandisa shi cu multi alti minoritati tu Europa. Ca cum suntu Bretonjli shi Provansanlji tu Frãntsii, daãuli comunitati lingvistichi cari cãftarã agiutoru di la populiloru vitsinji cari zburãscu cu unã limbã di idya soi, di originã cheltã, tu cazul a Bretonjloru, shi amintarã unã limbã conventsionala, una compilatsii di limba bretonã tu Frãntsii, limbili galicheaschi shi Kornvola (Cornwall) tu Irlanda shi Amirãria unita tsi agiuta shi lishureadza comunicatsia anamisa di tuts atselji cari au una ducheari ti comunitati cu atselji cari u zburãscu aestã limbã, fãrã s-aibã nitsi unã aspiratsii politicã, cari tu aestu chiro nu suntu acruali. Ashi, limba bretona anyie shi bãneadzã ca limba zburatã

shi scriatã shi easti sturlu a identitatea aljei individualã shi colectivã, shi di alantã parti nu li adutsi ãn- ntribari nitsi natsionalitatea nitsi tsitatsinea a zburãtorloru alishtei limbã. Anyiearea a unãljei limbã cari earã traptã anamisa di limbili moarti ca cum suntu limba latinã shi greaca antica, limba ebraica fu un di elementili- cljei deadun cu pistea judaisticã ti fundari a statlui Izrael.

Provansala shi oksitana avurã unã idyi cali ca limba bretona, shi azã easti unã limbã conventsionalã cari lji- adunã anvãrliga di ea zburãtorlji di dialecti diferenti di la Notlu ali Frãntsia shi pi baza alishtei limbã s-amintã shi criscu unã nauãa literaturã ca unã ligaturã a unãljei nauãa identitati individualã shi colectivã cari nu suntu percilju ti unittea natsionalã ali Frãntsii.

Bunãoarã, la niscantsã raprezentantsã anamisa di populiloru majoritaru totna esti prezenta tendentsia limbili minoritari s-li mutreascã ca „dialecturi“, minduindul ca aestã termonologii va s-poatã s-li dãnãseascã zburãtorlji a alushtoru limbi s- ducã ninti cu cãftari cari potu s - hibã periclju ti unitatea natsionalã.

Ahtãrli tendentsii multu ghini li vidzu Umberto Eco cari tu un intervju dzãsi: „limba easti atselu dialectu cari ari armatã shi politsii“.Ashi ca statuslu di limbã easti asiguratu mash ti zburãtorlji a limbãljei majoritarã cari, ãn printsipu easti shi limba uffitsialã a statului, ica ti atseali minoritati cari au un statu di originã, cãti vãrã oarã , un statu vitsinu, mea a curi elji nu suntu tsitatseanji.

Cãndu zburãmu ti populiloru „fãrã statu aloru“, idantitatea aloru confrontatã cu asimilatsia intentsionatã ica spontana, atselu popul s-andrupã mash pi limba a lui, fãrã diafurauã, desi limba aloru u pãteadzã ca limba ica dialectu. Atsea limbã easti limba aloru di identitati culturalã, limba aloru di emotsii shi ducheri,

limba di minduieari, limba - ligaturã shi continuitatea cu strãpãpãnjli aloru, continuitatea a banãljei isturicheascã shi culturalã.

Prumuverea a unãljei limbã minoritarã, shi tu idyiul chiro, limba cu difuzioni limitatã ca cum easti limba armãneascã, lipseashti s-hibã organizatã; imishi a unlui efortu nidãnãsitu tu dialoglu cu staturli a curi suntu tsitateasnji.

Aca Republica Sãrbia tu aestu chiro ari nomuri ica pãrtsa di elita majoritarã contra pricunushterea a Armãnjloru statuslu cari la pricadi alantoru comunitati miroritari, cari aua s-cljieamã „minoritati natsionali“, elita armãneascã lipseashti s-organizeadzã pi nivelu tra s-poatã s-li ansarã atseali chedits, tu forma di Sutsatã ica alta soi di entitati posibilã, cu scupo tra s-li formalizescã cãftarli a loru ditu sfera culturalã shi di identitati.

Sutsata „Lunjina“, Tsentrul ti limba shi cultura a Armãnjoru ditu Balcanu „Moscopole“, PEN tsentrul Armãnescu vichi suntu unu amintaticu respectabilu. Cu aesti dimensiuni internatsionali, comunitatea armãneascã poati s-conteadzã shi pi andruparea shi sustsanerea moralã, materialã shi politicã internatsionalã cari va li ancurãjeadzã ti cama mari efortu shi lucrãri ti avigljeari a identitatiljei culturalã acuri contributlu tu cultura shi bana sotsiala a popului majoritaru easti vizibilã shi pricunuscutã.

Vladimir Pavlović

ARMANSKI JEZIK I JEZICI OGRANIČENE DIFUZIJE U OČUVANJU ETNIČKOG I NACIONALNOG IDENTITETA

Podsetimo se ukratko opšte uloge jezika kako je definiše savremena nauka o jeziku:

1. Sredstvo komunikacije koje podrazumeva dve funkcije: komunikativnu (komunikacija između ljudi) i magičnu (komunikacija s Bogom ili sa silama prirode);
2. Sredstvo stvaranja verbalnih umetničkih dela;
3. Sredstvo izražavanja emocija, unutrašnjih stanja odnosno volje neke osobe;
4. Sredstvo sticanja i širenja znanja;
5. Sredstvo koje omogućava generisanje novih jedinica jezičkih podsistema
6. Sredstvo prikupljanja i očuvanja iskustva i znanja jednog društva.

Dakle, ko govori o jeziku, govori pre svega o komunikaciji, kao preduslovu konstituisanja svake zajednice, a ko govori o zajednici, govori o društvenom životu. Ali isto tako, ko govori o jeziku, govori o pojedinačnom i kolektivnom identitetu zajednice, elementu koji čini razliku između jedne društvene zajednice i ostatka sveta, znak raspoznavanja.

Kolektivni identitet je okvir u kom se odvija društveni život neke određene zajednice, između ostalog i putem jezika koji je zajednički svim članovima zajednice, a taj okvir funkcioniše uglavnom na nekoj homogenoj teritoriji organizovanoj često, ali ne uvek niti nužno, kao država, odnosno kao politički entitet koji je okvir društvene grupe koja se uobičajeno naziva nacijom. Taj pojam, nacija, u realnosti političkog i kulturnog života, u osnovi je konfliktnih situacija zbog dva različita tumačenja tog pojma.

Naime, pojam nacije dugo je bio smatran, a i danas se još smatra u nekim delovima sveta, a posebno na Balkanu, kao zajednica koja okuplja lica istog etničkog porekla, uglavnom i iste veroispovesti, a koja međusobno komuniciraju na istom jeziku, koja praktikuju iste običaje i dele ista uverenja, kao i neka psihološka svojstva koja nazivamo mentalitetom. Dakle takvo tumačenje pojma nacije vezuje se prvenstveno za antropološke, čak biološke konsideracije..

Drugo tumačenje pojma nacije promovisala je velika Francuska revolucija.
To tumačenje i taj građanski koncept pojma nacije definiše se kao skup građana neke države okupljenih oko jednog nespornog političkog projekta, koji je, u slučaju Francuske, bila – Republika. I to nezavisno od legitimnih, čak poželjnih razlika u stavovima o dnevnoj politici, kao odgovor na trenutne ekonomske, socijalne i kulturne okolnosti, viđene s različitih stanovišta. Međutim ono što je suštinsko i nesporno, jeste država, jesu građani koji nemaju nužno isto etničko poreklo, istu veroispovest, čak ne nužno ni isti jezik kao maternji ili prvi jezik. To je važeća koncepcija nacije koja je na snazi u većini slobodnih i demokratskih društava..

I evo nas napokon pred nekoliko kategorija koje nas zanimaju u kontekstu našeg današnjeg skupa: jezik, individualni identitet, kolektivni identitet i njegov institucionalni okvir..

Povremeno se čuje kako se o armanskom narodu govori kao o narodu „bez države“. Na prvi pogled to je tačno, ali je tačno samo u jednom vrlo formalnom smislu, u smislu da ne postoji država gde bi armanski narod, sa svojim jezikom, svojim verovanjima, svojim običajima, ukratko, sa svojom kulturom, bio

većinski i/ili dominantan. Treba li žaliti za tim? Meni se ne čini tako. Pre svega, Armani, kao pojedinci imaju svaki svoju državu, onu čiji su građani, državu kojoj daju pojedinačno a ponekad i kolektivno vrlo značajan doprinos, državu koja je okvir njihovog svakodnevnog života. Iz tog razloga su Armani uglavnom veoma cenjeni kao lojalni i korisni građani, a da se pri tom ne odriču svog kolektivnog identiteta identiteta zasnovanog na njihovoj specifičnoj kulturi, uključujući i njihov jezik.

Srbija je jedna od onih država u kojima su Armani ostavili dubok trag u svim segmentima društvenog života, od kulture, preko privrede pa do politike, a Srbija im je na tome vrlo zahvalna. Međutim, izvan te iskrene zahvalnosti, da li Armani uživaju iste one prednosti koje uživaju ostale etničke i jezičke zajednice koje žive u Srbiji? Kao što je, na primer, aktivno prisustvo na mestima odlučivanja, ili suštinska pomoć razvoju i cvetanju njihove kulture? Jesu li organizovani tako da sebi obezbede veću vidljivost u javnom prostoru? Da, naš skup danas i ovde je dokaz za to, ali to je samo jedan od početnih koraka, mnogo toga još treba da se uradi kako bi Armani, armanska kultura i armanski jezik napokon stekli onaj status koji već uživaju druge zajednice u Srbiji. Očita je frapantna neravnoteža između položaja, zvaničnog statusa Armana u odnosu na ostale manjinske zajednice. Zašto? Srpski državni organi će nam reći da je to tako jer da bi neka takozvana nacionalna zajednica, a zapravo etnička ili jezička, uživala te prednosti, mora da ima neku državu porekla, ili kako se to rado kaže, matičnu državu. Možda bi trebalo podsetiti srpske državne organe da je većina zajednica koje sada žive na teritoriji aktuelne Republike Srbije imala u svojoj istoriji svoju zajedničku državu – Vizantiju, to carstvo koje je mnogim etničkim i kulturnim zajednicama ovog dela Evrope ostavilo značajno kulturno, versko i posebno jezičko nasleđe, čiji je jedan od elemenata i armanski jezik. Potrebno je, dakle, podizati svest

državnih organa o nespornom ali skrajnutom u drugi klan značaju armanske zajednice u Srbiji. Ne možemo se, naime, diviti delima Alkibijada Nuše, zvanog Branislav Nušić, Jovana Sterije Popovića, jednog pesnika kakav je Jovan Jovanović-Zmaj, jednog naučnika svetskog glasa kakav je Mihailo Pupin, jednog neprevaziđenog ministra finansija kakav je bio Lazar Paču, jednom revolucionaru i španskom borcu kakav je bio Konstantin-Koča Popović, a u isto vreme ignorisati prava naroda iz kog su te veličine potekle.

U odsustvu tih povoljnosti koje se inače odobravaju takozvanim nacionalnim manjinama, koje imaju svaka svoju matičnu državu, armanski jezik ostaje glavni oslonac individualnog i kolektivnog identiteta Armana. Takav je uostalom slučaj mnogih drugih manjinskih zajednica u Evropi. Kao što su Bretonci i Provansalci u Francuskoj, dve jezičke manjine koje su se obratile za pomoć susednim narodima koji su govornici srodnih jezika, keltskog porekla, u slučaju Bretonaca, da bi postigli kao rezultat jedan konvencionalan jezik, kompilaciju bretonskog jezika u Francuskoj, gelskog i kornvolskog (na engleskom *Cornwall*, na kornvolskom *Kernow*) u Irskoj i u Ujedinjenom Kraljevstvu koji olakšava komunikaciju među svima onima koji imaju osećanje zajedništva s govornicima tog jezika, izvan svih mogućih i postojećih političkih aspiracija, koje su inače u povlačenju. Bretonski jezik je, dakle, vaskrsnuo i nastavlja da živi kao govorni i pisani jezik i kao stub jednog individualnog i kolektivnog identiteta, a da ničim ne dovodi u pitanje nacionalnost, odnosno državljanstvo govornika tog jezika. Vaskrs jednog jezika koji je istorijski do nedavno kao klasičan mrtav jezik, kao latinski ili starogrčki, hebrejski jezik je bio čak jedan od ključnih elemenata, uz judaizam kao religiju, osnivanja savremene države Izraela. Provansalski ili oksitanski imali su sličan put kao i bretonski, a danas predstavlja jedan konvencionalan jezik koji okuplja govornike različite govore Juga Francuske, a na kome je već nastala jedna nova i rastuća

književnost kao vezivno tkivo jednog individualnog i kolektivnog identiteta koji ni na koji način ne ugrožavaju nacionalno jedinstvo Francuske.

Naravno, uvek će postojati tendencija kod nekih slojeva većinski naroda da da manjinske jezike smatraju «dijalektima», verujući da takva terminologija sprečava govornike tih manjinski jezika da posegnu za zahtevima koji bi doveli u pitanje nacionalno jedinstvo. Takve tendencije je dobro zapazio i ilustrovao Umberto Eco rekavši u jednom intervjuu: «jezik je onaj dijalekt koji poseduje vojsku i policiju ». Tako da je status jezika rezervisan samo za govornike jezika većine koji je po pravilu i zvanični i obavezan jezik države, odnosno za one manjine koje imaju svoju matičnu državu, često susednu, ali čiji on nisu državljani.

Kad je reč o narodima koji «nemaju svoju državu», njihov identitet, suočen s namernim ili spontanim asimilacijama, oslanja se pre svega na njihov jezik, bilo da se on smatra jezikom, bilo dijalektom. To je jezik njihovog kulturnog identiteta, jezik njihovih emocija, njihovog rezonovanja, njihove veze s precima, kontinuiteta njihovog istorijskog i kulturnog trajanja.

Promovisanje jednog manjinskog jezika, uz to i jezika ograničene difuzije, kakav je Armanski jezik, moralo bi biti organizovano, plod jednog neprekidnog napora u dijalogu s državama čiji su građani. Ako Republiku Srbiju u ovom trenutku sprečavaju njeni zakoni, ili uverenja izvesne većinske intelektualne elite, da Armanima da status koji imaju pripadnici onih zajednica koje se ovde zovu «nacionalne manjine», armanska elita bi mogla da se organizuje na način da prevaziđe tu prepreku, u obliku pokreta ili nekog drugog zakonom omogućenog entiteta, da bi formalizovala svoje zahteve iz oblasti kulture i identiteta. „Lunjina“, „Moskopolje“, Armanski PEN Centar, već su jedna

tekovina dostojna poštovanja. Uz takvu svoju međunarodnu dimenziju armanska zajednica može da računa i s međunarodnom moralnom i materijalnom, pa i političkom podrškom, koja će ih ohrabriti da još više angažuju u korist svog kulturnog identiteta, čiji je doprinos kulturi i društvenom životu većinske zajednice nesporan i prepoznat.

Vladimir Pavlović

L'AROUMAIN ET LES LANGUES DE DIFFUSION RESTREINTE DANS L'IDENTITÉ ETHNIQUE ET NATIONALE

Rappelons-nous brièvement le rôle général du langage tel que défini par la science du langage contemporain :

1. Moyen de communication comprenant deux fonctions : communicative (communication entre humains) et magique (communication avec Dieu ou avec les forces de la nature) ;
2. Moyen de création d'œuvres artistiques verbales ;
3. Moyen d'expression des émotions, des états internes ou de la volonté d'une personne ;
4. Moyen d'acquisition et de diffusion des connaissances ;
5. Moyen permettant de générer de nouvelles unités des sous-systèmes linguistiques ;
6. Moyen d'accumulation et de sauvegarde de l'expérience sociale et des connaissances.

Donc, qui dit langue, dit d'abord communication, la condition sine qua non de la constitution d'une communauté, et qui dit communauté, dit vie sociale Mais aussi, qui dit langue, dit identité individuelle et collective de la communauté, un élément qui fait la différence entre une communauté sociale et le reste du monde, une marque de distinction.

L'identité collective est le cadre dans lequel s'opère la vie sociale d'une communauté définie, entre autres par la langue commune à tous ses membres, ce cadre étant situé généralement sur un territoire homogène, souvent, mais pas toujours et pas nécessairement organisé sous forme d'un État, d'une entité politique qui qui est le cadre de ce qu'on appelle communément la nation. Ce terme, la nation, dans la réalité de la vie politique et

culturelle, est à l'origine des situations conflictuelles à cause de deux interprétations différentes de cette notion.

En effet, la notion de la nation a longtemps été, et est encore dans certaines régions du monde et notamment dans les Balkans, considérée comme rassemblant les personnes de la même origine ethnique, généralement de la même religion, communiquant entre elles dans la même langue, perpétuant les mêmes coutumes et convictions et certaines propriétés psychologiques qu'on appelle la mentalité. Donc cette interprétation de la notion de la nation relève avant tout de considérations anthropologiques, ou même biologiques.

L'autre interprétation de la notion de la nation a été promue par la grande Révolution française. Cette interprétation civile définit la nation comme le rassemblement des citoyens d'un État autour d'un projet politique incontesté, qui, dans le cas d la France, a été- la République Et cela indépendamment des différences légitimes, voire souhaitables, relevant de la politique du jour, répondant aux circonstances économiques, sociales et culturelles du moment, vues dans des optiques différentes. Mais l'essentiel et l'incontestable, c'est l'État, les citoyens qui n'ont pas forcément la même origine ethnique, la même religion, voire qui n'ont pas forcément la même langue pour langue maternelle ou première langue. C'est la conception actuelle de la nation dans la grande majorité des sociétés libres et démocratiques.

Et nous voici enfin devant les quelques catégories qui nous intéressent dans le contexte de notre réunion : la langue, l'identité individuelle, l'identité collective et le cadre institutionnel de celles-ci plus d'une fois on a entendu dire du peuple aroumain qu'il est « sans État ».

À première vue, c'est vrai, mais vrai dans l'optique très formelle, dans le sens qu'il n'existe pas un État où le peuple aroumain, avec sa langue, ses croyances, ses coutumes, bref, sa culture, serait majoritaire et/ou dominant. Est-ce à regretter ? Je ne crois pas D'abord, les Aroumains en tant qu'individus ont chacun un État, celui dont ils sont citoyens, l'État où ils apportent individuellement et parfois col activement une contribution très importante à cet État qui est le cadre de leur vie C'est la raison pour laquelle les Aroumains sont généralement très appréciés comme citoyens loyaux et utiles, sans pour autant renoncer à leur identité collective qui repose sur leur culture spécifique, leur langue comprise.

La Serbie est un de ses États où les Aroumains ont laissé une empreinte profonde dans tous les segments de la vie sociale, de la culture, par l'économie jusqu'à la politique, et la Serbie leur en est très reconnaissante Mais à part cette reconnaissance, les Aroumains bénéficient-ils des avantages qui sont accordés aux autres communautés ethniques et linguistiques vivant en Serbie ? D'une présence active dans les lieux de décision, une assistance substantielle accordée au développement et à l'épanouissement de leur culture. Se sont-ils organisés de manière à s'assurer une plus grande visibilité dans la sphère publique ? Oui, notre réunion aujourd'hui en est la preuve Mais ce n'est qu'un des pas initiaux, il reste encore beaucoup à faire pour que les Aroumains et la culture et la langue aroumaine finissent par bénéficier du statut accordé aux autres communautés en Serbie. Un déséquilibre est frappant entre la position, le statut officiel des Aroumains, par rapport aux autres communautés minoritaires Pourquoi ? Les autorités serbes nous diront que c'est parce que pour bénéficier de ces avantages, il faut qu'une communauté, dite nationale, mais en fait ethnique ou linguistique, doive avoir un État d'origine, ou comme on aime dire, un État mère. Peut-

être faudrait-il rappeler les autorités serbes que la majorité des communautés vivant actuellement sur le territoire de l'actuelle République de Serbie a eu dans l'histoire un État commun La Byzance, cet empire qui a laissé à plusieurs communautés ethniques et culturelles de cette région de l'Europe, un héritage culturel important, religieux et notamment linguistique, la langue aroumaine étant un des éléments de cet héritage Il s'agit, donc, de sensibiliser les autorités de l'État à l'importance incontestable mais refoulée au second plan de la communauté aroumaine en Serbie. On ne peut pas admirer les œuvres d'Alkibijad Nuša, dit Branislav Nušić, de Jovan Sterija Popović, d'un poète comme Jovan Jovanović-Zmaj, d'un scientifique de renommée mondiale comme Mihailo Pupin, d'un ministre des finances sans pareil que fut un Lazar Paču, d'un révolutionnaire et combattant d'Espagne comme Konstantin-Koča Porpovic, et en même temps ignorer les droits qui appartiennent au peuple dont ces grands personnages sont issus.

En absence des avantages accordés aux soi-disant minorités nationales, qui ont un État-mère, la langue aroumaine demeure le pilier principal de l'identité individuelle et collective des Aroumains Tel est le cas, du reste de bien d'autres communautés minoritaires en Europe Les Bretons, les Provençaux, par exemple, en France Ces deux minorités sont allées jusqu'à chercher une intervention chez les peuples voisins locuteurs de langues apparentées, d'origine celtique dans le cas du breton, pour obtenir comme résultat une langue conventionnelle, une compilation du breton de France, de la langue gaélique, du cornouaillais (en anglais *Cornwall*, du cornouaillais *Kernow*) assurant la facilité de communication entre tous ceux qui éprouvent un sentiment de communauté avec les locuteurs de cette langue, en dehors de toutes les aspirations politiques possibles, voire existantes, mais en recul. La langue bretonne a

donc ressuscité et continue de vivre comme langue parlée et écrite et comme le pilier d'une identité individuelle et collective, sans mettre en cause la nationalité de ses locuteurs. La résurrection d'une langue considérée naguère comme une langue classique, morte, au même titre que le latin ou l'ancien grec, l'hébreu a été même un des éléments majeurs, avec la religion juive, de la fondation de l'État d'Israël moderne. Le provençal, ou l'occitan a connu le même parcours que le breton et se présente désormais comme une langue conventionnelle rassemblant divers parlers du Midi de la France, qui a déjà donné naissance à une littérature provençale nouvelle et croissante, et cimentant une identité individuelle et collective qui ne porte aucune atteinte à l'unité nationale de la France.

Certes, il y aura toujours une tendance de certaines couches des peuples majoritaires à considérer les langues des minoritaires comme des « dialectes », croyant que cette terminologie empêcherait les locuteurs des langues minoritaires d'avoir des revendications pouvant mettre en cause l'unité nationale. Cette tendance a été très bien illustrée par Umberto Eco qui a dit dans une interview : une langue, c'est un dialecte qui possède une armée et une police ». De sorte que le statut de la langue serait réservé aux locuteurs de la langue majoritaire qui est selon la règle la langue officielle et obligatoire de l'État concerné, ou aux minorités qui ont qui ont pour origine un État existant, souvent voisin, mais dont ils ne sont pas citoyens.

S'agissant des peuples qui « n'ont pas un État », leur identité, face aux assimilations préméditées ou spontanées, s'appuie en premier lieu à leur langue, que celle-ci soit considérée comme langue ou comme dialecte. C'est la langue de leur identité culturelle, la langue de leurs émotions, de leur raisonnement, de leur lien avec leurs ancêtres, de leur continuité historique et culturelle.

La promotion d'une langue minoritaire et en plus de diffusion restreinte, comme l'aroumain, doit être une affaire organisée, le fruit d'un effort permanent auprès des autorités de l'État dont ils sont citoyens. Si la République de Serbie est pour le moment empêchée par sa législation, ou par les convictions d'une certaine élite intellectuelle majoritaire, d'accorder aux Aroumains le statut dont bénéficient les ressortissants de ce qu'on appelle ici « les minorités nationales », l'élite aroumaine pourrait s'organiser pour surmonter cet obstacle en s'organisant comme un mouvement, ou encore comme une autre entité prévue par la loi pour formaliser ses revendications culturelles. « Lunjina » « Moskopole », le Centre PEN aroumain, sont déjà un acquis digne du respect Avec sa dimension internationale, la communauté aroumaine de Serbie peut compter aussi avec un appui moral et matériel, voire politique, qui l'encouragera à s'engager encore davantage en faveur de son identité culturelle, dont les apports à la culture et à la vie sociale de la majorité sont indéniables et reconnus.

Marija Nikolova

RAPORTU

Duruts membri a Armãn PEN Tsentrul, tinjisits oaspits shi organizatori,

Dats nji izini, prota chi prota, sã spun marea haraua a mea ãn ligãturã cu formarea shi apruchearea al APT tu PEN Tsentrul Internatsional shi dinishunã sã exprim shi tinjia cãtrã initsiatorlji, realizatorlji shi tuts cari ãl apuitusirã protseslu.

Dupu aestã voi s-lã hãristusescu a atsilor cari u bãgarã pi cicioari APT ti tinjia tsi nj-u deadiri cu bãgarea a mea ti Vitse prezidentã pi APT ti Republica Machidunii di Nord.

Ca lumachi di APT tu statlu a nostrum, anlu tsi tricu adrãm un njic comitet national tu cari intrarã scriitori, traductori shi jurnalishtsã shi luom ligãturã cu PEN Tsentrul Machidunescu a curi ãlji him borgi mari pricunushteari ti sustsãnirea permanentã shi nica ma multu a academicianãljei, doamna Catitsa Chiulafcova a curi experientsã shi urnimili eara di mari simasii ti dishclidearea, promuvarea shi apruchearea a APT tu PEN taifa internatsionalã.

Tu aestu prot an dupu fundarea al APT , tu Yizmãciunj 2021 pãnã azã avum ãndau modesti activitãts ma ti noi di mari inpotrantsã:

- nai ma prota sã spun cã ca nauã formatã organizatsii earam cãlisits la adunarea reghionalã a PEN tsentrili dit aestu region, organizat di PEN Tsentrul Machidunescu la cari avum ucazi sã stãvãrsim reprezentsãlji di ma multi stati ca: Arbinishia, Romania, Sãrbia, Slovenia, Turchia shi di alti stati. Ca reprezententsã la aestã conferintsã eara d-na Lila Cona, prezidenta a Armãnescul PEN Tsentru, d-nul Santa al Gica, d-na Maria Nicolova, vitse prezidentã shi d-na Iana Mihailova, membru. Adunarea eara bunã ucazi sã-lji cunushtem reprezentsãlji a PEN Tsentrili di ma largu region shi putum s-ãmpãrtsãm viderli a rolãljei a PEN

tsentrili tu sotsietati shi sãnãtushearea a ljei ca sh-influentsa cari u au tu sotsietati.
Ãn cadurlu alishtei adunari partitsipãm shi la seara di poezii cu a noastri poezii pi limba armãneascã.
Ca lumachi a APT dit RMN avum shi un evenimentu cari ãl organizãm ãn colaborari cu Sutsata di dascalji Armãnji T. Capidan, a cu agitor finansial a comunitatiljei armãneascã. Defaptu, pi 25 Augustu anlu 2022, Scopia organizãm promotsii a patru editsii pi limba armãneascã:

- *Presa armãneascã tu Imperia Otomanã* di d-na Lila Cona, presidenta a PEN Tsentrul armãnescu di Beligrad, promuvatã di prof D-r Nicola Minov, professor La Facultatea di filozofii ãn cadurlu a Univerzitatiljei Sv. Chiril shi Metodi di Scopia;
- Sãrbãtori, cãntitsi shi dzãcãturi armãneshtsã di d-nul Vanghiu al Yuruc di Scopia, prezentatã di prof. d-r Ioana Hagi Lega Hristosca, profesoarã la Facultatea di filologhii ãn cadurlu a Univerzitatiljei Sv. Chiril shi Metodi di Scopia;
- Aledzir di poezii armãneshtsã ti ficiurits “Chicuti di harau” di d-na Maria Nicolova (Crangu-Shapanji), promuvat ãn d-na Maia Pirifan Shteriova, prezidenta a SDA T. Capidan;
- Tradutsiri a cartiljei ti ficiurits “Zochi Pochi” di d-na Ljubitsa Ghiorghieva di Scopia, promuvatã di d-na Maria Nicolova, vitse prezidenta al APT ti RMN.

Promotsia sã realizã tu un ambiet extraordinar dininti a reprezententsã di comunitatea armãneascã shi altã publicã, a evenimentul eara reghistrat shi di Mediumlu national.
Di altã parti, ca tsentru partitsipãm tu multi alti activitãts ligati di avigljearea shi revitalizarea a limbãljei armãneascã tu statlu a nostru, sh-ma multu focusatsi pi ma tinira publicã, realizãm ma multi adunãri cu reprezentsã a autoritãtslor tsentrali shi locali shi li spusim tuti cãftãri concreti a comunitatiljei armãneascã ti avigljeari a limbãljei shi tritseari la tinirlji. Di aesti activitãts shi cu proectul a SCA Pitu Guli di Scopia, an colaborari cu Directsia ti

developari shi nãintari a educatsiiljei pi limbili a minoritãtslor, finasial sustsãnut di Aghentsia ti realizari a ãndrepturli a minoritãtslor, avum mari sivodghi: tu gradinitsa di Crushuva bãgãm senzibilizari pi limba armãneascã cari ghini s-dutsi sh-aestu an. Tu aestu chiro lucrãm cu nica patru primarii (Scopia tu Chisela Voda shi Aerodrom, Shtip shi Bituli) s-bãgãm sh-aclo astari senzibilizari.

Ãn colaborari cu SAH INTEGRA NAU s-organizaã camp di veara ti cultura armãneascã ti vãrã 50 di fumei pãnã la ilichia di 15 di anji, proect di unã parti finansat di Aghentsia ti realizari a ãndrepturli a minoritãtslor. Ca parti di activitãtsli di campul avea shi unã searã di puizii armãneshtsã iu partitsipantsãlji asculta shi dghivãsea poezii armãneascã.

Ca metru ti motivari a scularlor cari u ãnveatsã distsiplina optsionalã Limba shi cultura a Armãnjlor, cu sustsãniri a comunitatiljei armãneascã, organizãm concurs ti limba armãneascã ti shapti clasi (di la clasa 3 pãnã la clasa 9).

Ãn colaborari cu Directsia ti developari shi nãintari a educatsiiljei pi limbili a comunitãtslor shi SDA T. Capidan, s-organizã shi un ateleu di dau dzãli ti dascalji pi Limba shi cultura a Armãnjlor la cari s-prezentarã metodi shi tehni creative ti pridari a limbãljei shi hãlãts interactivi ti mãreari a ntereslu la scularlji.

Tu chirolu tsi yini va s-continuãm cu colaborari cu institutsiili shi ONG cu activitãts ti revitalizari a limbãljei shi culturãljei armãneascã shi cu cãftãrli la institutsii ti un agitor concret ti sustsãneari eforturli a comunitatiljei armãneascã.

Марија Николова

ИЗВЕШТАЈ

Поштовани чланови Цинцарског ПЕН центра, поштовани пријатељи и организатори,

Дозволите ми да најпре изразим своју радост због пријема Цинцарског ПЕН центра у Међународни ПЕН и да одмах искажем поштовање према иницијаторима, реализаторима, као и свима који су учествовали у овом процесу.
Након тога желим да се захвалим онима који су основали Цинцарски ПЕН и указали ми поверење да будем изабрана за потпредседницу нашег ПЕН центра за Северну Македонију.
Као грана Арманског ПЕН у нашој држави, у протеклој години саставили смо мали национални поткомитет у који су ушли писци, преводиоци и новинари. Успоставили смо контакте са Македонским ПЕН центром, коме дугујемо велику захвалност што су нас признали и што пружају сталну подршку, а пре свега акад. Катици Ћулавковој, чије нам је искуство и помоћ у промовисању и пријему у Међународни ПЕН било драгоцено и од великог значаја.
У овој првој години након оснивања Арманског ПЕН центра, септембра 2021. године до данас, имали смо скромне активности, али за нас од великог значаја:
- Пре свега желим да истакнем да смо као нова организација, тек основана, били позвани да учествујемо у раду регионалног скупа који је организовао Македонски ПЕН где смо имали прилику да се сусретнемо с представниицма из Албаније, Румуније, Србије, Словеније, Турске, Бугарске. Представници Арманског ПЕН на овој Конференцији су били Лила Кона, председница, Санта ал Ђика и Марија Николова,

потпредседница ПЕН-а за С. Македонију, као и Јана Михајлова, чланица.
Конференција је била добра прилика да упознамо представнике ПЕН центре из ширег региона и да поделимо ставове о улози ПЕН центара у друштву и његовом јачању као и о утицају на друштво.
У оквиру овог скупа учествовали смо и на вечери поезије с арманском поезијом.
Као грана Арманског ПЕН-а у сарадњи са друштвом армаских учитеља "Теодор Капидан" и уз финансијску подршку арманске заједнице, организовали смо 25. августа 2022. један занимљив догађај: промовисали смо четири књиге на арманском језику:
- "Цинцарска штампа у доба Отоманске империје", аутора Лиле Кона, председнице Арманског ПЕН центра из Београда, о којој је говорио др Никола Минов, професор Филозофског факултета Универзитета "Ћирило и Методије" из Скопља;
- "Празници, песме и арманске поговорке" аутора Вангела Георгиева - ал Јуруку коју је представила Јоана Хаџи-Лега, професорка на Филолошком факултету из Скопља;
- Избор арманске поезије за децу "Капи радости" ауторке Марије Николове (Црангу-Шапкањ) у презентацији Маје Пирифан Штерјова, ппредседница Друштва арманских учитеља "Т. Капидан";
- Дечија књига "Зоки-Поки" у преводу Љубице Георгиеве са македонског на армански језик. О књизи је говорила Марија Николова, потпредседница Арманског ПЕН за С. Македонију.
Промоција се одвијала у изузетном амбијенту у присуству бројне арманске зајединице из Скопља, али и публике изван арманске заједнице. Догађај је био забележен и од националних медија.
С друге стране, као ПЕН центар учествовали смо у многим другим активностима везаним за очување и ревитализацију

арманског језика у нашој држави које су фокусирани на млађу генерацију, остварили смо више састанака и скупова са централним и локалним представницима власти у којима смо износили захтеве и конкретне потребе арманске заједнице за очување арманског језика и ширење на младу генерацију.

Ове активности и пројекат Друштва "Питу Гули" из Скопља, које смо реализовали у сарадњи са Дирекцијом за развој и унапређење едукације на језицима мањина, уз финансијску подршку Агенције за остваривање мањинских права, биле су од велике користи: у вртићу у Крушеву започели смо иницијативу за учење арманског језика која је примљена веома добро. У ово време, заједно са четири општине у Скопљу (општине Кисела Вода и Аеродром) и у Штипу и Битоли да и у њима покренемо ову иницијативу.

У сарадњи са удружењем Инегра Нау организовали смо летњи камп о арманској култури за око педесет учесника до 15 година. Овај пројекат је делимично суфинансиран од Агенције за остваривање мањинских права. У оквиру летњег кампа оргаизовано је и вече поезије на коме су учесници могли да читају и слушају поезију на арманском језику.

Као мера за мотивисање ученика који факултативно похађају часове језика и арманске културе, у сарадњи са арманском заједницом, организовали смо конкурс за седам разреда основне школе (од III до VII разреда).

У сарадњи са Дирекцијом за развој и унапређење образовања на језицима мањина и Друштва учитеља на арманском језику "Т. Капидан" организовали смо и дводневну радионицу на којој су учитељи арманског језика презентовали креативне методе и технике за предавање арманског језика као и интерактивне алатке у циљу повећања интересовања ученика.

Наставићемо и у следећем периоду да сарађујемо са институцијама и невладиним организацијама на пројектима везаним за ревитализацију арманског језика и културе и нећемо престати да тражимо конкретну помоћ и подршку арманске заједнице за реализацију тих пројеката.

Marija Nikolova

2021 – 2022 REPORT

Dear members of the Arman PEN Centre, respected guests, and organizers,

First of all, allow me to express my great joy for the establishment and reception of the Arman PEN Centre in the International PEN Centre and express great respect to the initiators, implementers, and supporters of the whole process.

At the same time, I thank the main actors of the establishment of the APC for the trust shown in my appointment as the deputy president of the Arman PEN Centre for the Republic of North Macedonia. This past year as a branch of the APC, we have established a national committee in which writers, translators and journalists are members and made contacts with the Macedonian PEN Centre to which we owe a great deal of gratitude for the permanent support and especially to academic Ms Katica Kulavkova whose experience and advice were priceless in the establishment, lobbying and acceptance of the APC into the international PEN family.

During the first year of the establishment of the APC, in September 2021 to date, we have had several modest but significant activities:

- I would like to express my sincere gratitude, as a newly formed organization, we were invited to the regional meeting of PEN centres, organized by the Macedonian PEN Centre in Skopje, where we met representatives from Albania, Romania, Serbia, Slovenia, Turkey, and other countries. Lila Kona, the president of the APC, Santa al-Jika, the secretary of the APC, Marija Nikolova, the deputy president of the APC for RSM and Jana Mihailova, member of the Macedonian national APC committee, were present at the conference. The meeting allowed us to get acquainted with representatives of the PEN centres from the

wider region and share the understanding of the role of the PEN centres in society and how to strengthen it and its influence in the society.
During that meeting, we also participated at the poetry evening with our poetry in Arman language.
As a branch of the APC for RNM, we also had our own event, which we organized with the Association of Arman Teachers T. Kapidan, with the support of the Arman /Vlach community. Namely, on August 25, 2022, in Skopje we organized the promotion of four new editions on the Arman /Vlach language, namely:
- "The Arman Press in the Ottoman Empire" by Lila Kona, president of the Arman PEN Centre which was promoted by Prof. D-r Nicola Minovschii, professor at the Faculty of Philosophy within the University of St. Cyril and Methodius from Skopje;
- "Arman holidays, songs and proverbs" by Vangel Georgiev, presented by Prof. D-r Joana Haji Lega, professor at the Faculty of Philology within the University of St. Cyril and Methodius from Skopje;
- A collection of children's Arman/Vlach songs "Drops of joy" by Maria Nicolova, promoted by Maja Pirifan Shteriova, president of the association of Arman Teachers T. Capidan;
- Translation of "Zoki Poki" in Arman/Vlach language by Ljubitsa Ghiorghieva, presented by Maria Nicolova, vice president of APC for RNM.
The promotion took place in an extremely pleasant setting in the presence of prominent representatives of the Arman/Vlach community and other audiences, and the event was covered by the National Media Service.
As a centre, we participate in a series of other activities related to the maintenance and revitalization of the Arman/Vlach language in our country, focusing especially on the younger population. We held a series of meetings with representatives of

the central and local government highlighting the special needs of the Arman /Vlach community for maintaining the language and passing it on to the young generations. As a result of such activities, in cooperation with the Administration for the Development and Promotion of Community Language Education and ACA Pitu Guli from Skopje, sensitization program of the Arman /Vlach language was introduced in a kindergarten in Krushevo. As our efforts are focused on trying to introduce such sensitization program in four other municipalities, where there is significant presence of the Arman /Vlach community (Aerodrom - Skopje, Bitola, Kisela Voda - Skopje and Shtip).

In cooperation with the Association for Rights and Humanity INTEGRA NAU, a summer camp of the Arman /Vlach culture was organized for about 50 children up to the age of 15, a project partially supported by the Agency for Realization of Community Rights. As part of the activities within the camp, we also had a poetry evening where the participants listened to and read poetry in the Arman /Vlach language.

As a measure to motivate the students studying the optional Language and culture of the Armans, with the support of the Arman community, we also organized an Arman language competition for all seven classes (from 3rd to 9th class).

In cooperation with the Directorat for the Development and Promotion of Education in Community Languages and the Association of Arman teachers T. Kapidan, we also organized a two-day workshop with the teachers of Language and Culture of the Armans, where creative methods and techniques for teaching and interactive tools for more adequate animation of the students were presented.

In the coming period, we will continue, in cooperation with institutions and NGOs, with the activities for the revitalization of Armans language and culture and by intensifying the requests to

the relevant institutions for more concrete support for the community's efforts.

Maria Nicolova

RAPPORT 2021 – 2022

Chers membres du Armans PEN Center, invités et organisateurs,
Tout d'abord, permettez-moi d'exprimer ma grande joie pour la création et l'admission du Arman PEN Center au sein du PEN Center International et en même temps d'exprimer un grand respect aux initiateurs, exécutants et partisans de l'ensemble du processus.
En même temps, je remercie les principaux acteurs de l'établissement du APC pour la confiance témoignée en ma nomination en tant que vice-présidente du Arman PEN Centre pour la République de Macédoine du Nord. Pendant l'année passée, en tant qu'antenne du APC, nous avons établi un comité national rassemblant, ainsi, auteurs, traducteurs et journalistes. On a profité de cette période pour nouer des contacts avec le PEN Center macédonien auquel nous devons beaucoup de gratitude pour le soutien permanent et en particulier à l'académicien Katica Kulavkova dont l'expérience et les conseils ont été d'une importance inestimable lors de l'établissement, le lobbying et l'admission de l'APC dans la famille de PEN internationale.
Au cours de la première année de la mise en place de l'APC, du septembre 2021 à ce jour, nous avons, également, eu plusieurs activités modestes mais très significatives pour nous :
- tout d'abord, en tant qu'organisation nouvellement formée, nous avons été invités à la réunion régionale des PEN centres, organisée par le Centre PEN macédonien à Skopje, où il y avait des représentants d'Albanie, de Roumanie, de Serbie, de Slovénie, de Turquie et d'autre pays. Lila Kona, la présidente du APC, Santa al-Jika, Marija Nikolova, la vice-présidente du APC pour RMN et Jana Mihailova, membre du comité national

macédonien, étaient présents à la conférence. La réunion nous a permis de faire connaissance avec des représentants des PEN centres de la region et de partager la compréhension du rôle des PEN centres dans la société et comment le renforcer et augmenter son influence dans les sociétés.
Lors de cette rencontre, nous avons aussi participé à la soirée poétique avec nos œuvres en langue Arman.
En tant que branche du APC pour RMN, nous avons également eu notre propre événement, que nous avons organisé avec l'Association des enseignants Armans T. Kapidan, avec le soutien de la communauté. A savoir, le 25 août 2022 à Skopje, nous avons organisé la promotion de quatre nouvelles éditions en Arman langue, à savoir :
- "La presse arman dans l'Empire ottoman" par Lila Kona, présidente du Arman PEN Centre promu par le Prof. D-r Nicola Minovschi, professeur titulaire à la Faculté de philosophie au sein de l'Université de St. Cyrille et Méthode de Skopie ;
- "Fêtes armans, chants et proverbes" de Vanghel Gheorghiev, présenté par le Prof. D-r Ioana Haji Lega, professeur à la Faculté de philologie au sein de l'Université de St. Cyrille et Méthode de Skopje ;
- Une collection de poésies armans pour enfants " Gouttes de joie " de Maria Nicolova, promue par Maia Pirifan Shteriova, présidente de l'association des enseignants Armans T. Capidane ;
- Traduction de "Zoki Poki" en langue arman par Ljubitsa Ghiorghieva, présentation par Maria Nicolova, vice-présidente de APC pour RMN.
La promotion s'est déroulée dans une ambiance extrêmement agréable, en présence d'éminents représentants de la communauté arman et d'autres publics, et l'événement a été couvert par le Service Media National.
Sinon, en tant que branche du APC, nous avons participé, également, à une série d'autres activités liées au maintien et à la

revitalisation de la langue arman dans notre pays, en nous concentrant particulièrement sur les jeunes et les enfants. Nous avons organisé une série de réunions avec des représentants du gouvernement central et local soulignant les besoins particuliers de la communauté arman pour maintenir la langue et la transmettre aux jeunes générations. À la suite de ces activités, en coopération avec la Direction pour le développement et la promotion de l'enseignement en langues communautaires et l'Association de culture et art Pitu Guli de Skopie, la sensibilisation à la langue arman a été introduite dans un jardin d'enfants à Krushevo, et pendant cette période, des travaux sont en cours pour introduire une telle sensibilisation dans quatre autres municipalités où il y a une présence significative de la communauté arman (Aéroport - Skopje, Bitola, Kisela Voda - Skopje et Shtip).

En coopération avec l'Association pour les droits et l'humanité INTEGRA NAU, un camp d'été de la culture arman a été organisé pour environ 50 enfants jusqu'à l'âge de 15 ans, un projet partiellement soutenu par l'Agence pour la réalisation des droits communautaires. Dans le cadre des activités au sein du camp, nous avons également organisé une soirée de poésie où les participants ont écouté et lu de la poésie en langue arman.

Afin de motiver les étudiants qui étudient la matière optionnelle Langue et culture des armans, avec le soutien de la communauté armane, nous avons également organisé un concours de langue armane pour les sept classes (de 3-ième à 9-ième classe).

En coopération avec l'Direction pour le développement et la promotion de l'éducation en langues communautaires et l'Association des enseignants arman T. Kapida a également organisé un atelier de deux jours avec les professeurs de langue et culture armane, où des méthodes et techniques créatives d'enseignement et des outils interactifs pour une animation plus adéquate des élèves ont été présentés.

Dans la période à venir, nous poursuivrons, en coopération avec les institutions et les ONG, les activités de revitalisation de la langue et de la culture arman et en intensifiant les demandes auprès des institutions concernées pour un soutien plus concret.

Steliana Duliu-Baidechi

RESUMÉE

Găzduit în Uppsala de către Centrul PEN Suedez, al 88-lea Congres PEN Internațional a avut ca temă ”Puterea cuvintelor-provocări viitoare pentru libertatea de expresie”. Un Congres care a adus pentru armânii din întreaga lume una dintre cele mai importante recunoașteri internaționale privind identitatea lor, aceea a existenței unei literaturi seculare, moderne dar și contemporane în limba maternă.

Așadar, cu un număr covârșitor de voturi a fost admis Armãn Pen, cu sediul la Belgrad, în marea familie PEN Internațional. De la primul club PEN al scriitorilor, creat la Londra în anul 1921, s-a ajuns la peste 140 de centre în întreaga lume, iar armânii sunt și ei prezenți prin creațiile lor literare. Un moment istoric, ce se datorează, firește, celor ce nu au dorit să-și uite limba maternă și au imortalizat-o prin scris, de secole, dar și abnegației, priceperii și determinării unor personalități, care de mai bine de 15 ani, s-au apropiat de cercurile literare internaționale, susținând necesitatea înființării Centrului PEN Armânesc; se cuvine să menționăm în mod deosebit trei dintre ele- scriitoarea Lila Cona, poeta Kira Mantsu și poetul, prozatorul, eseistul și jurnalistul Dusan Gojkov.

Prima întâlnire pentru crearea Armân PEN s-a petrecut în urmă cu un an, la Belgrad, iar de curând, între 12-14 octombrie, tot la Belgrad, a avut loc al Doilea Congres al Scriitorilor Armâni, de această dată, bucurându-se de recunoașterea oficială.

Evenimentul a fost unul de mare importanță, dovadă fiind prezența doamnei Alma Rizvanovic consilier in cadrul Ministerului Culturii, a doamnei Olena Papuga, Secretar de Stat în Ministerul pentru Drepturile Omului și Minorităților Naționale din Serbia, a doamnei academician Katica Kulavkova, vicepreședinte PEN Internațional și a domnului Romedi Arquint,

pastor, scriitor, politician elvețian, reprezentând romanșii, vicepreședinte al asociației Convivenza.
În cuvântul de deschidere, doamna Alma Rizvanovic preciza: ”Toate popoarele care au rămas și au locuit pe pământul Republicii Serbia au țesut ceva din moștenirea lor culturală pentru această țară, făcând-o și mai valoroasă și mai interesantă. Cincarii (armânii) au făcut acest lucru în mod special, cu succes (...) Cincarii sunt forța motrice a dezvoltării și în multe aspecte au anticipat valorile europene de astăzi”.
Membră a Academiei Europene a Științelor și Artelor , vicepreședintă a PEN Internațional, acad. KaticaKulavkova este profesor de Teoria literaturii, Scriere creativă și Hermeneutică literară la Universitatea ”Sfinții Cyril și Methodius” din Skopje și autoarea a numeroase volume de poezie, proză, eseuri, studii lingvistice. A susținut cu hotărâre și cu argumente academice înființarea Centrului PEN Armânesc. În cuvântul său a salutat această realizare și și-a exprimat convingerea că va fi un centru de succes.
Romedi Arquint a fost preocupat în întreaga sa activitate de minoritățile din Europa. Ca vicepreședinte al Convivenza (Centrul Internațional pentru Minorități) politician și scriitor cunoscut, s-a implicat în activitatea de promovare a minorităților puțin numeroase, care au importanța lor specială în mozaicul etnic european. ”Calitatea nu e cantitate”-a ținut să sublinieze în discursul său, îndemnând la dialog, disponibilitate și multiculturalism.
Un interesant discurs despre importanța păstrării limbii materne în familie, în condițiile apartenenței la o minoritate, a avut Elena Mantzu-Lenz din Germania, membră a ELEN, Rețeaua Europeană pentru Egalitate Lingvistică, o organizație internațională care protejează și promovează limbile europene mai puțin utilizate. ”Experienta mea cu ELEN a inceput in 2018, la Dublin. Am fost plăcut surprinsă să văd că toti membrii ELEN au arătat interes

pentru cultura și identitatea armână. Concluzia finală este că limba este o decizie individuală. Limba rămâne identitate și mod de exprimare a culturii. Limba începe în familie. Limba maternă este un câștig, este deschiderea unei porți spre identitate, cultură și mentalitate unice. Acestea nu pot fi înlocuite de nimic altceva."

În centrul misiunii PEN International stă puterea transformatoare a literaturii și a cuvântului scris, capabil să promoveze dezbaterea pașnică și dialogul. Acest al doilea congres a inclus în program lansări de carte, recitaluri de poezie, dezbateri pe marginea subiectelor abordate.

A fost prezentat volumul "Iroi Lăspusitsi", o traducere în armânește a romanului "Teinted Heroes", scris de Cornelia Golna, apărut în anul 2016 la Editura Go-Bos Press. Romanul a fost tradus și în limba română și publicat la Editura Eikon. În prezentarea acestei ediții se menționează: "Cornelia Golna, fiica unui tată aromân din Grecia și a unei mame române, a crescut și a studiat în Statele Unite, unde a obținut masteratul în limbile clasice. În anul 2004 a apărut romanul ei City of Man's Desire, a Novel of Constantinople, care a fost tradus în limbile greacă și turcă. Cornelia Golna trăiește în Olanda cu soțul ei, scriitorul și traducătorul Jan Willem Bos." Romanul este o saga de familie și spune povestea bunicului autoarei, un armân din provincia otomană Macedonia, trăitor în tumultoșii ani 1903-1908, când provincia era supusă unor sângeroase conflicte interetnice. Despre acest volum, profesorul Thede Kahl (Universitatea din Jena, autorul-printte multe alte studii- al lucrării Istoria aromânilor) spunea că este "una dintre cele mai interesante și reușite cărți pe care le-am citit".

Romanul, o cronică laborioasă desfășurată pe aproape 600 de pagini, este un punct de vedere despre evenimente complexe care au marcat dramatic și definitiv viața armânilor din Balcani. Așa cum specifică autoarea chiar pe coperta variantei în

armâneşte: ”Irou ti un iasti prudot ti altu-Eroul pentru unii este trădător pentru alții”. Traducerea în armâneşte aparține scriitoarei Maria Bara-Kahl și este o minunată epopee lingvistică, cu forță și expresivitate literară specială, o excelentă dovadă a complexității unei limbi atât de puțin cunoscute-limba armânească.

Un alt volum prezentat a fost cel al activistului politic - arhitectul Sotiris Bletsas. Amintirile din copilărie ale autorului, despre persecutarea școlarilor necunoscători ai limbii oficiale, vorbitori doar de armână în școlile grecești și izolați din acest motiv au fost emoționante. Cartea sa mi-a adus aminte de un roman celebru al scriitorului velș (galez) Richard Llewellyn ”How Green Was My Valley” și de un moment în care, o mică școlăriță, a fost obligată de învățătorul englez să poarte atârnată de gât o plachetă pe care scria: ”nu voi mai vorbi velșa”.

Dar, acestă ediție a fost dedicată în mod special poeziei. ”Cuvinte strălucitoare, cuvinte luminoase, cu un ritm şi o muzică – iată poezia!” spunea scriitorul romantic francez Theophile Gautier.

Poeta Kira Mantsu care s-a implicat cu toată energia în promovarea și construcția modernă a limbii armânești a făcut o amplă prezentare a scrierilor cunoscute și salvate de la distrugere în limba maternă: de la cel dintâi text cunoscut, datat și scris cu litere grecești, care a supraviețuit distrugerilor-inscripția lui Nectarie Tărpu din 1731, aflată pe o icoană de lemn descoperită în Albania și la Protopiria lui Cavallioti din 1770, tipărită la Veneția, până la antologiile de poezie de astăzi cu un număr impresionant de poeți raportat la mărimea acestei comunități răspândite în întreaga lume.

A fost prezentată una dintre cele mai importante antologii de poezie armânească, apărută de-a lungul timpului, intitulată sugestiv: ”Avigljitori di zboarâ” – Veghetorii de cuvinte, tipărită în anul 2019, la Salonic, în Grecia. Această extraordinară realizare i se datorează din nou eforturilor Kirei Mantsu și poetului și

traducătorului Ghiorghios Exarhos din Grecia. Cartea cuprinde creațiile a doisprezece poeți contemporani, care scriu în ”limba di dadâ”, în limba lor maternă, scriitori de diferite vârste și din diferite țări de pe mapamond, reuniți în acest volum bilingv - armână și greacă.
Un alt volum prezentat a fost cel cel bilingv armân-albanez, care cuprinde poeziile Kirei Mantsu, intitulat ”Pânea di Zboarâ”, traducerea în albaneză aparținându-i unui alt mare poet armân, Spiru Fuchi, de asemenea un efort special pentru promovarea culturii armânești în Albania.
O altă carte nou apărută și lansată la congres a fost volumul de poezii semnat de Toma Enache, regizor, jurnalist și poet armân din România. El este autorul primului film vorbit în armânește ”Nu hiu faimos ama hiu armân” și al documentarului ”Armânii, de la faimoșii Manakia la nu sunt faimos”, difuzat la întâlnirea de la Belgrad, care s-a bucurat de o largă apreciere.
În ultima zi a întâlnirii Kira Mantsu și Toma Enache au oferit un recital de poezie armânească din volumele prezentate.
Au participat la această întâlnire de la Belgrad și au avut scurte intervenții și alți armâni din Europa, persoane interesate de problematica armânească: Aurica Piha de la Radio România Internațional, Oani Nicola de la Sutsata Culturală Armânească din București, scriitorul Kristo Goci din Albania, Mirela Musha și Sofia Arapaj, poete de origine albaneză în prezent stabilite în Grecia, inginerul Nicu Baturi, economista Anca Pîrvuțoiu -Vrană, scriitoarea Zorica Milosevic Cincarka.

Concluzii

Un foarte interesant discurs în limba franceză a prezentat traducătorul sârb Vladimir Pavlovici, opinii care pot fi o parte a concluziilor asupra acestei întâlniri:

”De mai multe ori am auzit spunându-se că armânii nu au un stat propriu. La prima vedere este perfect adevărat, dar într-un sens formal (...) Este regretabil? Eu nu cred. În fiecare stat în care trăiesc ei aduc individual și uneori colectiv o contribuție foarte importantă în calitate de cetățeni ai acelui stat (...) Cu siguranță, va exista întotdeauna o tendință a anumitor popoare ca majoritatea să considere limbile minorităților drept „dialecte”, crezând că această terminologie ar împiedica vorbitorii de limbi minoritare să aibă pretenții care pot contesta unitatea națională. Acest trend a fost foarte bine ilustrat de Umberto Eco, care a spus într -un interviu -o limbă este un dialect care are o armată și o forță de poliție. Astfel încât statutul de limbă ar fi rezervat vorbitorilor limbii majoritare, care este, conform regulii, limba oficială și obligatorie a statului în cauză (...) În ceea ce privește popoarele care nu au un stat, identitatea lor în fața asimilărilor premeditate sau spontane, se bazează mai întâi pe limba lor, indiferent dacă este considerată ca o limbă sau ca un dialect. Este limba identității lor culturale, limba emoțiilor lor, raționamentul lor, legătura lor cu strămoșii, continuitatea lor istorică și culturală.”

Aș adăuga la acest rezumat obiectiv și emoționant al unei situații sociale, alte simple concluzii. Înființarea PEN Armân este recunoaștrea internațională a faptului că armâna este o limbă. Pentru cei care nu au aflat despre existența ei poate fi un prilej de admirație în fața diversității creative a oamenilor.

Pentru cei care au considerat-o și o consideră un dialect, este surpiza plăcută că vorbim despre o minunată evoluție, așa cum menționa academicianul Matilda Caragiu într-un volum din 1977: ”Un dialect se contopeşte, de regulă, în anumite condiţii, în limba respectivă, contribuind la îmbogăţirea acesteia. Atunci însă cînd dialectul, datorită unor împrejurări speciale, se desprinde de limba la care a aparţinut din punct de vedere genetic, devenind o arie izolată, el poate urma două căi: sau evoluează ca o limbă

aparte, sau rămâne multă vreme la stadiul de dialect pentru ca apoi să dispară.”

Pentru cei care, o lungă perioadă de timp, în mediile culturale și populare și-au exprimat opinia că aceasta nu este o limbă suficient de evoluată încât să poată fi scrisă, ar trebui să fie, iată, în sfârșit, un moment de sinceritate.

Стелиана Дулиу-Баздеки

РЕЗИМЕ

88. Међународни конгрес ПЕН-а, чији је домаћин у Упсали био Шведски ПЕН центар, имао је своју тему „Моћ речи – будући изазови за слободу изражавања“. Био је то конгрес који је Армãнима (познатим и као Цинцари, Власи или Аромуни) широм света донео једно од најважнијих међународних признања у погледу њиховог идентитета, постојања световне, модерне и савремене књижевности на њиховом матерњем језику.

Тако је Цинцарски ПЕН, основан у Београду, са седиштем у Старом Сланкамену, са огромним бројем гласова примљен у велику породицу Међународног ПЕН-а. Од првог ПЕН клуба писаца, насталог у Лондону 1921. године, стигао је у преко 140 центара широм света, а Цинцари су присутни и кроз своје књижевно стваралаштво. Историјски тренутак, за који су, наравно, заслужни они који нису хтели да забораве свој матерњи језик и овековечили га писањем, вековима, али и несебичности, вештини и одлучности појединих личности, које су се више од петнаест година обраћале међународним књижевним круговима, подржавајући потребу оснивања Цинцарског ПЕН центра; посебно треба поменути три од њих – књижевницу Лилу Кона, песникињу Киру Манцу и песника, прозаисту, есејисту и новинара Душана Гојкова.

Оснивачка скупштина Цинцарског ПЕН-а одржана је пре годину дана, у Београду, а недавно је, између 12. и 14. октобра, такође у Београду, организован Други конгрес овог ПЕН центра, овога пута и званично признатог.

Догађај је био од великог значаја, о чему сведочи и присуство госпође Алме Ризвановић, саветнице у Министарству културе, госпође Олене Папуге, државног секретара у Министарству за људска права и националне

мањине у Србији, гђе. академкиње Катице Ћулавкове, потпредседнице Међународног ПЕН-а и господин Ромеди Арквинт, пастор, писац, швајцарски политичар, који представља Ретороманe, потпредседник удружења Convivenza.

У уводној речи госпођа Алма Ризвановић је прецизирала: „Сви народи који су остали и живели на земљи Републике Србије исткали су нешто од свог културног наслеђа за ову земљу, чинећи је још вреднијом и занимљивијом. Цинцари (Армӑни) то су учинили на посебан начин, успешно (...) Цинцари су покретачка снага развоја, и у многоме су антиципирали данашње европске вредности".

Члан Европске академије наука и уметности, потпредседник Међународног ПЕН-а, акад. Катица Ћулавкова је професор теорије књижевности, креативног писања и књижевне херменеутике на Универзитету „Свети Ћирило и Методије" у Скопљу и аутор бројних томова поезије, прозе, есеја, лингвистичких студија. Она је одлучно и са академским аргументима подржала оснивање Цинцарског ПЕН центра. Она је у свом говору поздравила ово достигнуће и изразила уверење да ће то бити успешан центар.

Ромеди Арквинт је током свог рада са мањинама у Европи био забринут. Као потпредседник Међународног центра за мањине Convivenza, познати политичар и писац, укључио се у промоцију малобројних мањина које имају посебан значај у европском етничком мозаику. „Квалитет није квантитет" желео је да нагласи у свом говору, позивајући на дијалог, доступност и мултикултуралност.

Елена Манцу-Ленц из Немачке, чланица ЕЛЕН-а, Европске мреже за лингвистичку равноправност, међународне организације која штити и промовише мање коришћене европске језике, одржала је занимљив говор о значају очувања матерњег језика у породици, у условима

припадности мањини. „Моје искуство са ЕЛЕН-ом је почело 2018. године, у Даблину. Била сам пријатно изненађена када сам видела да су сви чланови ЕЛЕН-а показали интересовање за цинцарску културу и идентитет. Суштина је да је језик индивидуална одлука. Језик остаје идентитет и начин изражавања културе. Језик почиње у породици. Матерњи језик је добитак, то је отварање врата јединственом идентитету, култури и менталитету. Они се не могу заменити ничим другим."

У срцу мисије Међународног ПЕН-а је трансформативна моћ књижевности и писане речи, способне да промовишу мирну дебату и дијалог. Овај други конгрес укључио је у програм представљање књига, рецитале поезије, дебате о темама које се обрађују.

Представљена је књига „Iroi Laspusitsi“, цинцарски превод романа „Укаљани хероји“, ауторке Корнелије Голне, који је 2016. године објавила Издавачка кућа Го-Бос прес. Роман је преведен и на румунски и објављен у издавачкој кући Еикон. У представљању овог издања помиње се: „Корнелија Голна, ћерка оца Цинцара из Грчке и мајке Румунке, одрасла је и студирала у Сједињеним Државама, где је магистрирала на класичним језицима. Постоје и преводи ове књиге на грчки и турски. Корнелија Голна живи у Холандији са супругом, писцем и преводиоцем Јаном Вилемом Босом“. Роман је породична сага и говори о ауторовом деди, Цинцару из османске провинције Македоније, који је живео у бурним годинама 1903-1908, када је покрајина била изложена крвавим међуетничким сукобима. О овом издању професор Теде Кал (Универзитет у Јени, аутор – између многих других студија – дела Istoria Aromanilor – Историја Армãна) је казао: „то је једна од најзанимљивијих и најуспешнијих књига које сам прочитао“.

Роман, мукотрпна хроника на скоро 600 страница, представља гледиште о сложеним догађајима који су драматично и дефинитивно обележили живот Цинцара на Балкану. Како аутор прецизира на насловној страни цинцарске верзије: „Irou ti un iasti prudot ti altu – Херој за неке људе је издајник за друге“. Цинцарски превод је дело списатељице Марије Бара-Кал и диван је језички еп, са посебном књижевном снагом и експресивношћу, одличан доказ сложености тако мало познатог језика – језика Армãна.
Још један представљени том био је онај политичког активисте – архитекте Сотириса Блетсаса. Емотивна су ауторова сећања из детињства на прогон ђака који нису знали службени језик у грчким школама (говорили су само армãнски) и због тога су били изоловани. Његова књига ме је подсетила на чувени роман велшког писца Ричарда Левелина „Како је била зелена моја долина” и на тренутак када је наставница енглеског натерала малу ученицу да носи плочу око врата на којој је написао: „Нећу више говорити велшки“.
Али ово издање је било посебно посвећено поезији. „Сјајне речи, светлеће речи, са ритмом и музиком – ево поезије!“ рекао је француски романтичарски писац Теофил Готје.
Песникиња Кира Манцу, која се свом енергијом бавила промоцијом и модерном конструкцијом армãнског језика, опширно је приказала списе који су познати и спасени од уништења на матерњем језику: из првог познатог текста, „Грчка писма“, која су преживела уништење – натпис Нектарија Тарпу из 1731. године, пронађен на дрвеној икони откривеној у Албанији и Кавалиотијева „Протопирија“ из 1770. године, штампана у Венецији, до данашњих песничких антологија са импресивним бројем песника у односу на величину ове распрострањене заједнице у целом свету.
Представљена је једна од најзначајнијих антологија армãнске поезије, која је временом објављивана, сугестивног наслова:

„Avigljitori di zboara“ – „Чувари речи“, штампана 2019. године, у Солуну, Грчка. Ово изванредно достигнуће је поново заслуга Кира Манцуа и песника и преводиоца Георгија Екархоса из Грчке. Књига обухвата стваралаштво дванаест савремених песника, који пишу у „Limba di Dada“, на свом матерњем језику, писаца различитих узраста и из различитих земаља на мапи света, окупљених у овом двојезичном тому – армãнском и грчком.
Роман „Нисам познат, али сам Армãн” и документарни филм „Armãnii de la faimosii Manakia la nu sunt faimos”, представљени су на Конференцији у Београду. Приказан је филм, што је наишло на велику захвалност.
Последњег дана састанка, Кира Манцу и Тома Енахе одржали су рецитал цинцарске поезије из представљених књига.
Други Цинцари из Европе, људи заинтересовани за питање Армãна, учествовали су на овом скупу у Београду и одржали кратке говоре: Аурика Пиха из Међународног румунског Радија, Оани Никола из Armãn Cultural Sutsata из Букурешта, писац Кристо Гоки из Албаније, Мирела Муша и Софија Арапај, песникиње цинцарско-албанског порекла, тренутно настањене у Грчкој, инжењер Нику Батури, економиста Анка Пирвушоиу-Врана, књижевница Зорица Милошевић Цинцарка.

Закључак

Веома занимљив говор на француском језику изнео је српски преводилац Владимир Павловић, мишљења која могу бити део закључака овог састанка:
„Више пута сам чуо да се каже да Цинцари немају своју државу. На први поглед је савршено тачно, али у формалном смислу (...) Да ли је за жаљење? Не мислим тако. У свакој држави у којој они живе појединачно, а понекад и

колективно дају веома важан допринос као грађани те државе (...) Наравно, међу појединим народима ће увек постојати тенденција да већина мањинске језике сматра „дијалектима“, верујући да би ова терминологија спречила говорнике мањинских језика да имају ставове које могу довести у питање национално јединство. Овај тренд је веома добро илустровао Умберто Еко, који је у једном интервјуу рекао – „језик је дијалект који има војску и полицију”. Тако да би статус језика био резервисан за говорнике већинског језика, који је по правилу службени и обавезан језик дотичне државе (...) Што се тиче народа који немају државу, њихов идентитет пред смишљеним или спонтаним асимилацијама, заснива се прво на њиховом језику, било да се сматра језиком или дијалектом. То је језик њиховог културног идентитета, језик њихових емоција, њиховог расуђивања, њихове повезаности са својим прецима, њиховог историјског и културног континуитета“.

Додала бих овом објективном и емотивном сажетку друштвене ситуације и друге једноставне закључке. Оснивање Цинцарског ПЕН-а је међународно признање чињенице да је цинцарски језик. За оне који нису знали за његово постојање, то може бити прилика да се диве креативној разноликости људи.

За оне који су га сматрали и још увек сматрају дијалектом, пријатно је изненађење што је реч о дивној еволуцији, како је академик Матилда Карађиу споменула у тому из 1977. године: „Дијалект се, по правилу, спаја под одређеним услова, на том језику, доприносећи његовом богаћењу. Али када се дијалекат, услед посебних околности, одвоји од језика коме је припадао са генетске тачке гледишта, постајући изоловано подручје, он може да иде на два пута: или еволуира као посебан језик, или остаје на дијалекту. позорница дуго времена да би потом нестала“.

За оне који су дуго времена у културним и популарним круговима износили мишљење да цинцарски није довољно развијен језик да би се могао писати, коначно би требало да дође тренутак искрености.

Steliana Duliu-Bajdechi

SUMMARY

Hosted in Uppsala by the Swedish PEN Centre, the 88th PEN International Congress had as its own theme "The Power of Words - Future Challenges for Freedom of Expression". It was a Congress that brought for the Armãns (known also as Vlachs or Aroumanians) all over the world one of the most important international recognitions regarding their identity, that of the existence of a secular, modern and contemporary literature in their mother tongue.

So, with an overwhelming number of votes, Armãn PEN, based in Belgrade, was admitted to the great PEN International family. From the first PEN club of writers, created in London in 1921, it has reached over 140 centres around the world, and Armãns are also present through their literary creations. A historical moment, which is due, of course, to those who did not want to forget their mother tongue and immortalized it through writing, for centuries, but also to the selflessness, skill and determination of some personalities, who, for more than 15 years, approached the international literary circles, supporting the need to establish the Armãn PEN Centre; we should mention three of them in particular - the writer Lila Cona, the poet Kira Mantsu and the poet, prose writer, essayist and journalist Dušan Gojkov.

The first meeting for the creation of Armãn PEN took place a year ago, in Belgrade, and recently, between October 12-14, also in Belgrade, was organized the Second Congress of Armãn Writers, this time enjoying the official recognition.

The event was one of a great importance, as have been evidenced by the presence of Mrs. Alma Rizvanović, adviser in the Ministry of Culture, Mrs. Olena Papuga, Secretary of State in the Ministry for Human Rights and National Minorities in Serbia, Mrs. academician Katica Kulavkova, vice-president of PEN

International and to Mr. Romedi Arquint, pastor, writer, Swiss politician, representing the Retoromans, vice-president of the Convivenza association.

In the opening speech, Mrs. Alma Rizvanović specified: "All the peoples who stayed and lived on the land of the Republic of Serbia woven something from their cultural heritage for this country, making it even more valuable and interesting. The Cincari (Armãns) did this in a special way, successfully (...) The Cincari are the driving force of development, and, in many aspects, they anticipated today's European values".

Member of the European Academy of Sciences and Arts, vice-president of PEN International, acad. Katica Kulavkova is a professor of Literary Theory, Creative Writing and Literary Hermeneutics at "Saints Cyril and Methodius" University in Skopje and the author of numerous volumes of poetry, prose, essays, linguistic studies. She has supported decisively and with academic arguments the establishment of the Armãn PEN Centre. In her speech she welcomed this achievement and expressed her belief that it will be a successful centre.

Romedi Arquint was concerned throughout his work with minorities in Europe. As the vice-president of Convivenza (International Centre for Minorities), a well-known politician and writer, he became involved in the promotion of the few minorities, which have their special importance in the European ethnic mosaic. "Quality is not quantity" he wanted to emphasize in his speech, urging dialogue, availability, and multiculturalism.

Elena Mantzu-Lenz from Germany, a member of ELEN, the European Network for Linguistic Equality, an international organization that protects and promotes less used European languages, gave an interesting speech about the importance of preserving the mother tongue in the family, in the conditions of belonging to a minority. "My experience with ELEN started in 2018, in Dublin. I was pleasantly surprised to see that all ELEN

members showed interest in Armãn culture and identity. The bottom line is that language is an individual decision. Language remains identity and a way of expressing culture. Language begins in the family. The mother tongue is a gain, it is the opening of a door to a unique identity, culture, and mentality. They cannot be replaced by anything else."

At the heart of PEN International's mission is the transformative power of literature and the written word, capable of promoting peaceful debate and dialogue. This second congress included in the program book launches, poetry recitals, debates on the topics addressed.

The book "Iroi Lăspusitsi", an Armãn translation of the novel "Tainted Heroes", written by Cornelia Golna, published in 2016 by the Go-Bos Press Publishing House, was presented. The novel was also translated into Romanian and published by Eikon Publishing House. In the presentation of this edition, it is mentioned: "Cornelia Golna, the daughter of an Armãn father from Greece and a Romanian mother, grew up and studied in the United States, where she obtained her master's degree in classical languages. In 2004, her novel City of Man's Desire, a Novel of Constantinople appeared, which was translated into Greek and Turkish. Cornelia Golna lives in the Netherlands with her husband, the writer and translator Jan Willem Bos." The novel is a family saga and tells the story of the author's grandfather, an Armãn from the Ottoman province of Macedonia, living in the tumultuous years 1903-1908, when the province was subject to bloody inter-ethnic conflicts. About this volume, Professor Thede Kahl (University of Jena, the author - among many other studies - of the work Istoria aromânilor-The History of the Aroumanians) said that it is "one of the most interesting and successful books I have read".

The novel, a laborious chronicle spread over almost 600 pages, is a point of view about complex events that dramatically and

definitively marked the life of Armãns in the Balkans. As the author specifies right on the cover of the Armãn version: “Irou ti un iasti prudot ti altu – A Heroe for some people is a traitor for others”. The Armãn translation belongs to the writer Maria Bara-Kahl and is a wonderful linguistic epic, with special literary force and expressiveness, an excellent proof of the complexity of such a little-known language - the Armãn language.

Another volume presented was that of the political activist - the architect Sotiris Bletsas. The author's childhood memories of the persecution of pupils which did not know the official language, in Greek schools (they spoke only Armãn), and for that they were isolated, were emotional. His book reminded me of a famous novel by the Welsh writer Richard Llewellyn "How Green Was My Valley" and of a moment when a little schoolgirl was forced by her English teacher to wear a plaque around her neck on which he wrote: "I will no longer speak Welsh".

But this edition was specifically dedicated to poetry. "Shining words, luminous words, with a rhythm and a music - here is poetry!" said the French romantic writer Theophile Gautier.

The poet Kira Mantsu, who was involved with all her energy in the promotion and modern construction of the Armãn language, made an extensive presentation of the writings known and saved from destruction in the mother tongue: from the first known text, dated and written in Greek letters, which survived the destruction - Nectarie Tărpu's inscription from 1731, found on a wooden icon discovered in Albania and Cavallioti's Protopiria from 1770, printed in Venice, to today's poetry anthologies with an impressive number of poets compared to the size of this widespread community in the whole world.

One of the most important anthologies of Armãn poetry, published over time, was presented, suggestively titled: "Avigljitori di zboarâ" – “Watchmen of words”, printed in 2019, in Thessaloniki, Greece. This extraordinary achievement is again

due to the efforts of Kira Mantsu and the poet and translator Ghiorghios Exarhos from Greece. The book includes the creations of twelve contemporary poets, who write in the "Limba di Dadâ", in their mother tongue, writers of different ages and from different countries on the world map, brought together in this bilingual volume - Armãn and Greek.

Another volume presented was the bilingual Armãn-Albanian one, which includes the poems of Kira Mantsu, entitled "Pânea di Zboarâ" – Bread of Words, the Albanian translation belonging to another great Armãn poet, Spiru Fuchi, also a special effort to promote Armãn culture in Albania.

Another newly published book launched at the congress was the volume of poems signed by Toma Enache, director, journalist, and Armãn poet from Romania. He is the author of the first film spoken in Armãn “Nu hiu faimos ama hiu Armãn” – “I’m not famous but I’m Aroumanian” and of the documentary “Armânii, de la faimoșii Manakia la nu sunt faimos”, - “The Aromanians from the Famous Manakia Brothers to I’m not Famous” broadcasted at the meeting in Belgrade, which was widely appreciated.

On the last day of the meeting, Kira Mantsu and Toma Enache gave a recital of Armãn poetry from the presented volumes.

Other Armãns from Europe, people interested in the Armãn issue, participated in this meeting in Belgrade and gave short speeches: Aurica Piha from Radio Romania International, Oani Nicola from the Armãn Cultural Sutsata from Bucharest, the writer Kristo Goci from Albania, Mirela Musha and Sofia Arapaj, poets of Albanian origin currently settled in Greece, engineer Nicu Baturi, economist Anca Pîrvuțoiu-Vrană, writer Zorica Milošević Cincarka.

Conclusion

A very interesting speech in French was presented by the Serbian translator Vladimir Pavlović, opinions that can be part of the conclusions of this meeting:
"Several times I have heard it said that Armãns do not have their own state. At first sight it is perfectly true, but in a formal sense (...) Is it regrettable? I do not think so. In every state in which they live they individually and sometimes collectively make a very important contribution as citizens of that state (...) To be sure, there will always be a tendency among certain peoples for the majority to regard minority languages as "dialects", believing that this terminology would prevent speakers of minority languages from having claims that may challenge national unity. This trend was very well illustrated by Umberto Eco, who said in an interview - "a language is a dialect that has an army and a police force". So that the language status would be reserved for the speakers of the majority language, which is, according to the rule, the official and mandatory language of the state in question (...) As regarding peoples who do not have a state, their identity in the face of premeditated or spontaneous assimilations, is based first on their language, whether it is considered as a language or as a dialect. It is the language of their cultural identity, the language of their emotions, their reasoning, their connection to their ancestors, their historical and cultural continuity."
I would add to this objective and emotional summary of a social situation, other simple conclusions. The establishment of PEN Armãn is the international recognition of the fact that Armãn is a language. For those who did not know about its existence, it can be an opportunity to admire the creative diversity of people.
For those who considered it and still consider it as a dialect, it is a pleasant surprise that we are talking about a wonderful

evolution, as the academician Matilda Caragiu mentioned in a volume from 1977: "A dialect merges, as a rule, under certain conditions, in that language, contributing to its enrichment. But when the dialect, due to special circumstances, separates from the language to which it belonged from a genetic point of view, becoming an isolated area, it can follow two paths: either it evolves as a separate language, or it remains at the dialect stage for a long time to then disappear."
For those who, for a long time, in the cultural and popular circles expressed the opinion that Armãn was not a sufficiently evolved language to be written, here should finally be a moment of honesty.

RAPORTU TI LUCURLU AL TSENTRU ARMÃNESCU 2021-2022

Anlu aestu era mplinu di numirosi activitati ligati cu registratsia al PEN anostru tu Sãrbii, ca cum shi apruchearea uffitsiala ca membru la PEN Internatsionalu cari s-featsi la 88 Congresu, Uppsala, Suedia, di la 27 di yizmãciunji pãnã la protlu di xumeduru 2022.

Anu tu cari u asptiptamu pricunushterea a protãljei anostra institutsii pi nivelu internatsionalu. Cãtse, intrarea al PEN tsentrulu tu naima marea shi naima chibara organizatsii a scritorloru ditu lumea, ti tuts noi Armãnjli easti unã datã isturichescã.
Tora, alumta anostra ti realizeari ndrepturli minoritari, lingvistichi, culturali shi di identitati tu staturli iu bãnãmu, va s-hibã, avemu nadii, multu ma lishoarã.
Avemu nadii shi ca calea a scritorloru anoshtsã cãtrã la dghivãsitorloru va s-facã ma lishoarã, shi ca tu soni, Pen tsentrul anostru, ca unã organizatsii di citii a tutuloru poets, eseishtsã, novelishtsã, scritori di dramã, jurnalishtsã... va s-apucã s-lji aveaglji shi s-li prezenteadtzã membrili anoshtsã shi literatura anoastrã tu lumea tutã.
Tinjisits Armãnji, tinjisits membri al PEN, vã oru intrata al PEN Armãnescu tu PEN Internatsionalu, vã hãristusescu a tutuloru ti contributlu a cati un di voi shi ti marli agiutorlu delegatsia

anostrã s-lu prezenteascã PEN Armãnescu ãn personalu la Congreslu Uppsala.

Tora, pi shcurtu va vã aducu aminti calea cari u imnamu di la dzuãa di fundarea , 10 di yizmãciunji 2021 pãnã azã.

- Secretariatlu gheneralu al PEN anostru li ndreapsi shi li pitricu pi aradã tuti documentii cãftati shi prividzuti dupu Statutlu al PEN internatsionalu shi cari li dimandã Secretariatlu al PEN Internatsionalu tu chirolu a candidaturãljei.Angrãpsimu sheapti versiuni di cati un documentu (Statut, Actu di Constitutsia, Protocolu di la Adunarea Constituitivã, Act ti alidzeari a reprezentantul a Tsentrului, etc.), pãnã nu agiumsimu la documentili finali cari suntu uidisiti cu naima nãili nomuri tu Sãrbii, tu Uniunea Europeana shi tu Anglia - cu tsi agiumsimu proti di tuti PEN tsentrurli s-li andridzemu tuti documentili dupu nãuli nomuri al PEN Internatsionalu.Cum shtits, tuti anostri documenti suntu tricuti pi trei limbi: pi armãneashti (ti membrili), pi sãrbeashti (ti furnjia ca nã li caftã Agentsia ti registrari ali Republica Sãrbia) shi pi limba engleza shi francezã (limbi uffitsiali al PEN Internatsional).
- Agentsia ti registrari ali Republica Sãrbia daãaa ori nã u turnã aplicatsia ti registrari.Tãsh la treilja oarã lu apruchemu Numerlu di idetificari shi di taxã. Adrãmu shi vula dupu dizainul al Zoran Cardula, artistul anostru di Crushuva, cari nã deadi mari agiutari gratis ti tuti creatsiili di dizajn, shi acuri lji hãristusimu ditu inimã.
- Nitsi dishcljidearea a contului la Banca nu tricu fãrã pruvlemi, ama tora turi formallitati sunu ndreapti.
- Numirlu iubilaru, № 50 a revistãljei electronicã *Hãbãrgiulu literaru balcanicu*, revista ti literatura shi artã balcanica[5]

[5]https://www.academia.edu/81968630/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_50

era dedicatu a fundatsiiljei al PEN Armãnescu. BKG № 50 li prezenta tuti documenti importanti ti Pen anostru: Carta al PEN Internatsionalu shi tuti raporti: Statutlu al PEN tsentrul Armãnescu, Protocolu di la Adunarea Constituitivã cu lista integralã a membriloru cu simnaturã a membriloru - fundatori, *Doru ti limba di dadã*, text a li Lila Cona, angrapsitu cãstine ti Adunarea Constituitiva al PEN tsentrul Armãnescu, zborlu al Nikola Minov spusu Dzuãaa Natsionalã a Armanjloru, 23. maiu.
Tu sonea alushtui numiru u bãgãmu shi Detsizia ti registratsia shi apricatsia ti fundarea a subiectiloru di obligatori di taxã ti PEN Tsentrul Armãnescu.
Hãbãrgiulu balcanicu ti literatura tu trei numiri (No 48[6], No 49[7], No 50[8])u publicã Antologhia bilingvalã a poeziiljei armãneascã andreaptã di Lila Cona *Limba teasã pritu eti.*

- PEN International cu mari anghãtanu li mutrea shi li valorizea tuti raportuli anoshtsã di lucru shi na calisea online tu ma multi adunari tematichi.
- Activitatea anostrã eara ma multu shutsãtã cãtrã activitatea a Comitetlui ti ndrepturi lingvistichi shi di tradutseari (TRLC) iu avumu ocazii s-li prezentãmu limba shi literatura armãneascã.
- Cu ocazia a Dzuuljei a limbãljei di dadã, 21 di schurtu, TRLC adreapsi registrearea a niscanti schurti video-emisiuni.Prezidenta Lila Cona luo parti zu aestu proectu cu interpretatsia a poeziiljei armãneascã, pi limba armãneascã.

[6]https://www.academia.edu/64520276/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_48
[7]https://www.academia.edu/75063929/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_49
[8]https://www.academia.edu/81968630/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_50

- 15 shi 16 di cirisharu s-dizvarti conferentsa anuaã al TRLC al PEN Internatsionalu shi panel discusii ti anvãrtusheari al limbãljei di dadã. PEN Armãnescu eara cãlisitu s-li prezenteascã acivitatili a lui tu chirolu tricutu (di la fundarea pãnã tu meslu di cirishar).
- Secretarlu gheneralu al PEN ArmĂnescu, Dushan Gojkov luo parti tu vãrã dzatsi tribini temathichi di irinjia, tu online adunãri a gruplui Earthmates, shi deadi un intervju al Tarik Gunerselu, scritoru Turku.Tema alushtui intervju, anamisa di alti lucri, eara, isturia a literaturãljei armãneascã.Tu aestu chiro Dushan Gojkov sã struvusi shi adrã ligaturã cu niscantsã coleghi ditu PEN ali Turkii (Istanbul), ditu Gãrtsii (Sãrunã) shi Arbinishii (Indjia), ashi shi cu Uniunea a Scritorloru ditu Rumãnii, shi eara tu comunicatsiia cu alti PEN tsentruri (Ditu Anglia, Chile, Portugalu, Slovenia, Croatsia, Bosnia shi Hertsegovina shi Vãrgãria).
- Vitse-prezidenta ti diaspora, Kira Mantsu shi Elena Mantsu – Lenz partitsiparã la Adunarea Ghererala al ELEN,tu Spanii (raportulu vã lu pitricumu ma ninti).
- Cu ocaziia a Dzuãaljei Natsionalã a Armãnjloru, 23 di Maiu Lila Cona partitsipã la sãrbaturearea alisheti data importantã Bucureshti iu avu shi prezentatsii a cãrtsãloru: Antologhia a poeziiljei contemporanã armãneascã shi Presa armãneascã tu eta a Amirãriiljei Ottomana cari li organizã Sutsata culturalã di Bucureshti. Avu shi mari tinjii s-li ghinueascã Armãnlji adunats la Dzuãa Natsionalã shi sã si struvuseascã cu multsã Armãnji shi tiniramea armãneascã ditu Rumanii.La prezentarea a cãrtsãloru zburarã shi Kira Mantsu, Nicola Trifon, Aurica Piha shi prezidentul a Sutsatãljei culturalã, Alexandru Gica.
- Tu meslu augustu Lila Cona sã struvusi Scopia, Machidunina di Aratsi cu vitse-prezidenta ti Machidunia di Aratsi, Maria Nikolova cari organizã unã prezentatsii a cãrtsãloru armãneshtsã.Cu aesta ocazii sã struvusi shi cu dascalji pi limba

armãneascã shi cu multsa Armãnji di la comunitatea armãneascã di Scopia.

- Vitse-prezidentsãlji al PEN Armãnescu ditu tuti craturli balcanichi pitricurã raporturli aloru ti activitatili tu chirolu tricutu. (Tuti raporturli putets s-li aflats pi aestã adresa: armanescu.pen.tsentru@gmail.com).
- Doilji meshi ditu soni era dedicats a ndridzerloru ti partitsiparea anostrã la 88 Congresu al PEN Internatsionalu Uppsala.
- La 88 Congresu luomu parti la Measa anvarligushea ti limbili njits (Lila Cona) shi la panel ti literatura balcanica (Dushan Gojkov).
- Lila Cona fu cãlisita s-lu prezenteadza PEN armanescu la Adunarea Ghenerala a 88 Congresu.
- Dzãlili a Congreslui avumu multi andamusi cu raprezentantsãlji ditu ma multsa PEN tsentri shi zburãmu ti colaboratsia cu PEN ditu Reghionlu (Slovenia, Croatsia, Bosnia, N. Machidunia, Turkia, Montenegro, Ungaria); nã andãmusimu shi cu PEN tsentrurli fãrã cratu aloru acuri limbili tragu origina di limba latina (PEN frãntsescu, italianu shi retoroman ditu Helvetsia), cu tsentrul Bascu shi Catalan, cu PEN Austria, PEN Esperanto, PEN clublu ditu Frãntsia.
- Dinãoarã dupu turnarea di la Congreslu al PEN internatsionalu, deadun cu Convivenza ditu Helvetsia, tsentrul internatsionalu ti minoritati europeani, s-dizvãrti Prota Conferentsia di Beligradi ti Armãnjli la cari luoarã parti:

1. Kira Mantsu, poeta, vitse-prezidenta al PEN armãnescu ti diaspora (Romania - Ghermania)
2. Yiani Mantsu (Ghermania, fundatoru al PEN armãnescu)
3. Elena Lenc-Mantsu, poeta shi activista (Ghermania)
4. Toma Enache, poetu, jurnalistu, regisor di film shi di theatru, actor, vitse-prezidentu ti Rumãnia

5. Aurica Piha, jurnalista la Radio internatsionalu Romania (redactsia armãneascã).
6. Steliana Bajdechi Duilu, poeta shi jurnalista di Constantsa, Romãnia
7. Nicu Baturi, poetu, pictoru, dramaturgu shi ghinifãcãtoru di Constantsa, Romania
8. Oani Nicolae, activistu,membru la Sutsata culturala, ghinifãcãtoru (Romãnia)
9. Elena Nicolae, activista, (Romãnia)
10. Zorica Milošević-Cincarka, scritoara (Sãrbia)
11. Sotiri Bletsa, vitse-prezidentu al PEN ti Gãrtsii
12. Irena Bletsa, activista (Gãrtsia)
13. Sofia Doku, poeta (Arbinishia)
14. Mirela Musha, poeta (Arbinishia)
15. Miroslav Cera Mihailović, poet, vitse-prezidentu al PEN ti Sãrbii
16. Vladimir Pavlović, traducatoru di literatura shi publitsistu (Sãrbia)
17. Maria Bara, traducatorã shi jurnalistã (Austria, Romania)
18. Thede Kahl, academician, balcanolog, prof. Univerzitaru la Universitatea di JENI (Austria, Ghermania)
19. Anca Vrana,poeta (Romãnia, Austria)
20. Corneila Golna,scritoara (Romania, Olanda)
21. Kristo Goci, vitse-prezidentu al PEN ditu Arbinishii
22. Mladena Prelić, Institut Etnograf a Academiiljei di shtintsa shi artã ali Sãrbii
23. Alma Rizvanović,consiljera spsetsialã al Ministrãljei ti cultura ali Sãrbii
24. Olena Papuga, secretara di statu la Ministerlu ti ndreprutli di omu, minoritati shi dialogu sotsialu ali Sãrbii, 25. Romedi Arquint , vitse-prezidentu ali Convivenza (Helvetsia)
26. Catsitsa Ciulavcova, vitse-prezidenta al PEN Internatsionalu shi membru ali Academiiljei ti shtintsã shi artã ali Machidunii.

27. Lila Cona, prezidenta al PEN-a Armãnescu (Sãrbia)

Oaspits, membri a sutsatãljei armãneascã-sãrbeascã di Beligradi „Lunjina“:

- Dimitrije Nikolajević, ex-prezidentu ali SCD „Lunjina“
- Ljiljana Nikolajević, membru ali SCD „Lunjina“
- Marin Bodrožić, ex-secreataru ali „Lunjina“
- Aleksandar Gerušević, membru a Comitetlui executiv ali SCD „Lunjina“
-Tomi Janakijević,membru ali „Lunjina“
- Lila Buza, membru a CE ali „Lunjina“
-Spomenka Bojanić, sekretar a li „Lunjina“
- Nadica Filipović, membru al CE ali „Lunjina“
- Anita Steria, ex-secretara ali„Lunjina“
- Biljana Gerušević, membru ali „Lunjina“

Medii

- TV Vojvodina (redactsia ti minoritats)
- Agentsia TANJUG
- TV nationala ali Machidunii (redactsia armaneasca)
- RTS – Serviciu public (TV statala) redactsia ti cultura
- Jurnalu „Politika”

- Tema a Protaljei Conferentsii di Beligradi ti Armanjli era: Rola a scritorloru tu apãrarea libertatiiljei tra expresii pi limba di dadã
- La dischliderea, Zboru di ghinueara avura: Prezidentul ali Convicenza, Raoul Blindebacher (lu adghivusi domnul Romedi Arquint), Catitsa Ciulavcova tu numa al PEN Internatsionalu, Alma Rizvanović tu numa al Ministerlui ti Cultura, Olena Papuga, secretara di statu la Ministerlu ti ndrepturi di om,

miniritati shi dialogu sotsial, Dragana Živančević, di la PEN tsentrul ditu Australia shi PEN ali Sarbii, Slavitsa Mastikosa, ditu PEN ex-egzil ditu Ghirmanii shi membru di la Uniunea a scritorloru ditu Sarbii, Elena Mantsu-Lenz di la ELEN, Lila Cona, prezidenta, Kira Mantsu, vitse-prezidenta ti diaspora. Tboru tsanura shi Toma Enache, poetu, vitse-prezidentu al PEN ditu Rumanii, Sotiri Bletsa ditu Gartsii, Hrista Goci ditu Arbinishii.

- Ti limba ca semnu spetsificu a identitatiljei natsionalã a populiloru fara statu aloru zburara: Romedi Arquint di la Convivenza, Kira Mantsu, Elena Mantsu-Lenz, Katitsa Ciulavcova, Vladimir Pavlović shi Lila Cona (tuti texturli pi trei limbi).
- Ca un njicu simvul decorativ andreapsimu shi una njica expozitsii di caduri di poets cu cãrtsaloru aloru.
- La aeasta Conferentsii pãrãstasimu shi dauã cãrtsã: romanlu ali Cornelia Golna, armãnipsitu di Maria Bara „Iroi Lãspusits“ iu cu mari inspiratsii shi shteari zburarã autora, Cornelia Golna, traducãtora Maria Bara shi acad. Thede Kahl.
- Sotiri Bletsa nu u prezentã cartea a lui „Zburãts armãneashti“ cari inshi tu Gãrtsii tora ayonja shi cari zburashti ti catandisa a Armãnjloru tu Gãrtsii shi nica ma multu ti experientsa a lui personalã, ca Armãnu tu Gãrtsii.
- Tu soni, la hotelu Palace pãrãstisimu unã mushatã searã di poezii, iu Kira Mantsu, Toma Enache shi Aurica Piha adghivusirã poezii armãneascã. Poezii dghivusirã shi Mirela Musha, Hrista Goci ditu poezia ali Sofii Docu Arapaj. Domnul Romedi Arquint nã prezentã ndauã cãntits shi giocuri retoromani. Membrili ali Lunjina cãntarã ndauã cãntits armãneshtsã deadun cu tuts Armãnjli la tsina shi seara di poezii.
- Tu bitisita a meslui xumeduru prezidenta Lila Cona adrã unã cali cãtrã Moscopolea, deadun cu echipa di la Televiziunea

statala ali Sãrbii ti adrari a unlui documentaru ti Ortodoxia tu Arbinishii shi ti Armanjli di Moscopolea, capitala spiritualã a Armãnjloru.

- Tu idghuil chiro Lila Cona sã struvusi Tirana cu prezidenta al PEN ali Arbinishii, Entela Kasi, shi cu poetslji shi activishtãslji armãneshtsa. Avu harauã sã si struvusească shi s-adara intervju co preftul armãnescu di Moscopolea, domnul Tomas Samaras, shi cu domnul Vaslili Dzega di Curciaua.Deadun cu Hrista Goci li vizitã bãseritsli ortodoxi di Elbasan, manastirlu sãrbeascu, smt. Jovan Vladimir dit seculu XI, baserica metropolitana, ayiu Nicola, shi 5 multu veclji bãseritsi ditu seculu VI tu hoara Shelten (apropea di Elbasan). Preftul Tomas Samaras na zburã ti optuli bãserits armãneshtsa cari armasirã (di 24 cãti era tu eta VII, VIII shi XIX pãnã la azvarnuiearea ditu soni ali Moscopolea 1821.), di bana a Armãnjlor azã tu naima marea sãrmanitsã spiritualã, tsentrul cultural shi comercial acuri toarali arhundi suntu vizibili la cati jgljoatsã Moscopolea. Preftul Samaras nã spusi ca optuli bãsearitsi (Aiyu Nicola, Ayiu Juan Patidzatoru, Aiyu Atanasi, Stã Maria, Stã Vinirea) shi alanti suntu discljisi tu dzuãa a ayiulu, mea liturghia, pãtagiunea, ncurunarea shi dghivasea ti mortsã s-dizvãrtescu la bãserica Aiyu Nicola pi limba armãneascã, ama shi pi arbinisheascã ma s-aibã pistimenji Arbineshi tu bãsearica. „Dumidzã lji pitricu Apostolji a lui s-alagã pitu lumea shi s-lã spunã a oaminjloru ca Dumidzã li cunoshti tuti limbili..“ nã spusi pãrintili Samaras. (Filmu documentaru putets s-lu videts pi **You Tube**[9])
- 18 di brumaru 2022. prezidenta shi secretarlu gheneralu avurã unã andamusi online cu Secretariatlu al PEN Internatsionalu (Aurelia Dondo) cari spusi interesu ti activitatili al PEN Armãnescu dupu aprucherea la PEN

[9] https://youtu.be/1Gj1OJMgicM

Internatsionalu shi nica ma multu ti planurli ti anlu yinitoru shi cum ma ghini s-nã ligãmu cu comiteturli al PEN internatsionalu shi cu Secretariatlu. Doamna Aurelia Dondo u informamu ti Prota Conferenntsii di Beligradi ti Armãnjli, ti filmul documentaru ti Moscopole, shi ti lucrili tsi li avemu tu planu dupu Adunarea ghenerala al PEN online, ama shi ti problemili cu cari na struvusimu, naima multu pi planu di finansii.

- Ashi cum shtits Adoilu Congres al PEN armãnescu cari eara prividzut s-tsãnã Beligradi tu idgiul chiro cu Prota Conferentsii di Beligradi ti Armãnjli, nu putumu s-lu tsãnem di furnjia ca nu aveamu cvorum.

IZVEŠTAJ O RADU PEN TSENTRU ARMÃNESCU 2021-2022.

Ovo je bila godina ispunjena brojnim aktivnostima vezanim za registraciju našeg PEN-a na teritoriji Republike Srbije, kao i za definitivni prijem u članstvo Međunarodnog PEN-a, koji se konačno dogodio na 88. Kongresu, koji je održan u Uppsali, Švedska od 27. septembra do 1. oktobra 2022.
Godina u kojoj smo svi iščekivali priznanje naše prve međunarodno priznate institucije. Jer, ulazak našeg PEN centra u najveću i najplemenitiju organizaciju književnika sveta jeste za sve Armãne istinski istorijski datum. Sada će naša borba za ostvarivanje manjinskih, jezičkih, kulturnih i identitetskih prava u zemljama u kojima živimo biti, nadamo se, mnogo lakša.
Nadamo se da će i našim književnicima sad put do čitalaca biti mnogo lakši i jednostavniji, i da ćemo najzad uspeti da, kao krovna organizacija svih armãnskih pesnika, esejista, novelista, dramskih pisaca, novinara… zaštitimo i predstavimo i naše članove i našu književnost čitavom svetu.

Dragi Armãni, poštovani članovi PEN-a, čestitamo vam ulazak PEN armãnescu u Međunarodni PEN, zahvaljujemo svima vama na vašem doprinosu i pomoći da nas naša delegacija i lično predstavlja na Kongresu u Uppsali.
Sada ukratko želimo da vas podsetimo na put kojim smo prošli od datuma osnivanja, 10. septembra 2021. do danas.

- Generalni sekretarijat našeg PEN centra je pripremio i sukcesivno prosleđivao sva neophodna dokumenta koja su propisana Statutom Međunarodnog PEN-a i koja je Sekretarijat Međunarodnog PEN-a tražio od nas u vreme kandidature. Pisano je sedam verzija svakog dokumenta (Statut, Osnivački akt, Zapisnik sa Osnivačke skupštine, Akti o izboru zastupnika Udruženja, itd.), dok nismo došli do finalnih, koji su usklađeni sa najnovijim zakonima u Republici Srbiji, Evropskoj Uniji i Engleskoj - čime smo ispred svih PEN centara u svetu. Kao što znate, sva naša dokumenta su obavezno na tri jezika - cincarskom (zbog članstva), srpskom (zbog Agencije za privredne registre Republike Srbije) i engleskom ili francuskom (zvanični jezici Međunarodnog PEN-a).
- Agencija za privredne registre Republike Srbije je dva puta odbijala našu prijavu u registar privrednih subjekata. Tek iz trećeg puta uspeli smo da dobijemo Poreski identifikacioni broj i Matični broj delatnosti našeg Udruženja.
- Usledilo je pravljenje pečata po dizajnu Zorana Kardule, našeg člana iz Kruševa, koji je bio toliko ljubazan da besplatno kreira grafički portfolio Armãnskog PEN centra i kojem se ponovo beskrajno zahvaljujemo.
- Ni otvaranje računa u banci nije proteklo bez problema - ali, sve je sada, nadamo se, rešeno.
- Jubilarni, pedeseti broj *Balkanskog književnog glasnika*[10], časopisa za balkansku književnost i umetnost je bio posvećen osnivanju Armãnskog PEN centra. BKG № 50 doneo je naša najvažnija dokumenta i sve izveštaje: Povelju Međunarodnog PEN-a, Statut PEN tsentru armanescu, Zapisnik sa Osnivačke skupštine PEN tsentru armãnescu sa potpunim spiskom i potpisima svih osnivača našeg PEN centra, *Čežnja za*

[10]https://www.academia.edu/81968630/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_50

maternjim jezikom – tekst Lile Cona, pisan posebno za Osnivačku skupštinu, potom govor Nikole Minova o 23. maju, Nacionalnom danu Armãna.

Na kraju ovog broja je faksimil *Rešenja o jedinstvenoj registracionoj prijavi osnivanja pravnih lica i drugih subjekata i registracije u jedinstveni registar poreskih obveznika Cincarskog PEN centra*.

Balkanski književni glasnik je u tri svoja broja (№ 48[11], № 49[12], № 50[13]) u nastavcima objavio i kompletnu dvojezičnu antologiju armanske poezije koju je pripremila Lila Cona *Jezik pamti vekove - Limba teasa pritu eti*.

- PEN International je veoma pažljivo pratio i ocenjivao sve naše redovne izveštaje o radu i uključivao nas je u online rad tematskih skupova.
- Naša aktivnost je pre svega bila usmerena na učešće u radu *Komiteta za jezička i prevodilačka prava* (TRLC) gde smo imali mogućnost da prezentujemo naš jezik i književnost. Povodom Dana maternjeg jezika, 21. februara TRLC je organizovao snimanje kratkih video emisija. Predsednica Lila Cona učestvovala je u ovom projektu predstavljanjem našeg jezika, interpretiranjem poezije na armãnskom.
- 15. i 16. juna održana je godišnja konferencija Komiteta za prevodilačka i jezička prava Međunarodnog PEN-a i panel diskusija o jačanju maternjeg jezika. Cincarski PEN je pozvan

[11] https://www.academia.edu/64520276/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_48

[12] https://www.academia.edu/75063929/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_49

[13] https://www.academia.edu/81968630/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%BA%D1%9A%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8_%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_50

da učestvuje i predstavi svoje aktivnosti u proteklom periodu (od osnivanja do juna meseca).

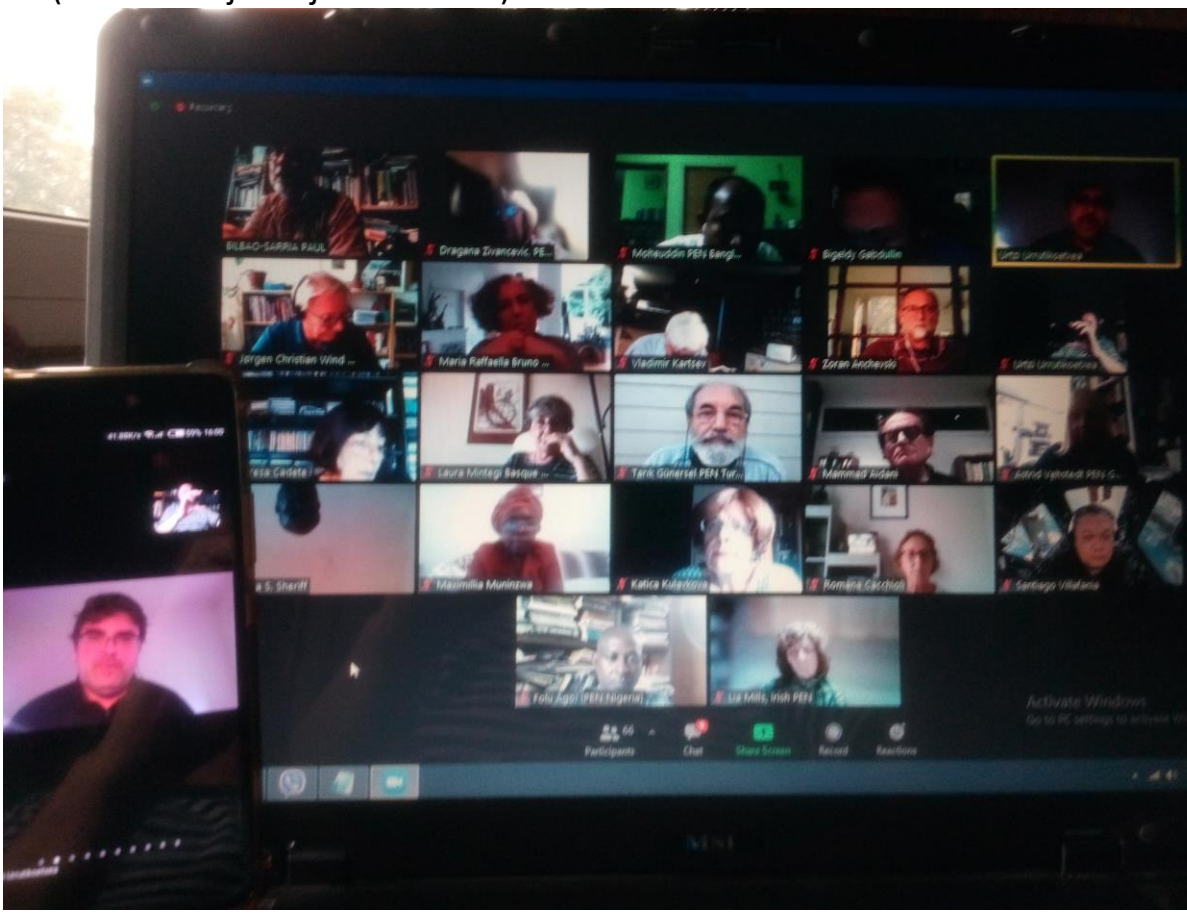

- Generalni sekretar PEN armãnescu, Dušan Gojkov je učestvovao u radu desetak tematskih tribina o miru, u online sastancima grupe *Earthmates*, i dao je intervju Tarıku Günerselu. Tema intervjua je bila, između ostalog, i istorija balkanske, i posebno, armãnske književnosti.
- U tom periodu Dušan Gojkov je ostvario i lične susrete sa kolegama iz PEN centara Turske (u Istanbulu), Grčke (u Solunu) i Albanije (u Indjiji), kao i sa predstavnicima *Uniunea Scriitorilor din România*, a bio je i u stalnoj komunikaciji sa drugim PEN centrima (posebno Engleske, Čilea, Portugala, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Bugarske).

- Na početku rata u Ukrajini, objavili smo i zajedničku osudu našeg PEN centra ovog, i svih ostalih ratova, koju je potpisala Lila Cona.
- Prisustvovali smo, do sad, na 34 „Dijaloga o ratu - Dialogues on War - Діалоги про війну" koje organizuje Ukrajinski PEN.
- Potpredsednica PEN-a za dijasporu, Kira Mantsu i članica PEN-a Elena Lenz-Mantsu učestvovale su u radu Generalne skupštine ELEN-a u Španiji (o čemu ste izveštaj ranije dobili).
- Lila Cona je povodom Nacionalnog dana Armãna 23. maja, učestvovala na obeležavanju ovog značajnog datuma u Bukureštu, gde je bila organizovana i promocija "Antologije savremene cincarske poezije" i "Cincarske štampe u doba Otomanske imperije".
- U avgustu mesecu Lila Kona se u Severnoj Makedoniji sastala sa potpredsednicom PEN za Severnu Makedoniju i takođe održala promociju "Antologije savremene cincarske poezije" i "Cincarske štampe u doba Otomanske imperije".
- Potpredsednici PEN armãnescu iz svih balkanskih zemalja dostavili su svoje pismene izveštaje o svojim aktivnostima u tom periodu. (Svi izveštaji su dostupni na zahtev Generalnom sekretarijatu na adresi armanescu.pen.tsentru@gmail.com).
- Poslednja dva meseca bili su posvećeni pripremama za učešće na 88. kongresu Međunarodnog PEN-a u Uppsali.
- Na 88. kongresu smo učestvovali na *Okruglom stolu o malim jezicima* (Lila Cona) i *Panelu o balkanskim književnostima* (Dušan Gojkov).
- Lila Kona je bila pozvana da na Generalnoj Skupštini Kongresa predstavi PEN armãnescu.
- Tokom održavanja Kongresa ostvarili smo mnogobrojne susrete sa više PEN centara i načelno dogovorili saradnju sa PEN centrima iz našeg regiona (Slovenija, Hrvatska, BiH, Crna Gora, Makedonija, Turska, Mađarska); posebno sa PEN centrima naroda bez sopstvenih država a čiji su jezici

romanskog porekla (Francuski, Italijanski i Retoromanski, te PEN centar iz Švajcarske), kao i Austrijskim, Baskijskim i Katalonskim PEN centrima i Esperanto centrom sa čijim smo predstavnicima intenzivno sarađivali tokom Kongresa. Sa Austrijskim PEN centrom dogovorili smo i objavljivanje "Antologije savremene cincarske poezije" (samo valja pronaći prevodioca sa armanskog na nemački).

- Odmah nakon povratka sa Kongresa, naš PEN je, zajedno sa švajcarskom organizacijom Convivenza koja se bavi malim jezicima otvorio već ranije pripremljenu *Prvu beogradsku konferenciju o Cincarima*, na kojoj su prisustvovali:

1. Kira Mancu, pesnikinja (Rumunija - Nemačka)
2. Jani Mancu, (Nemačka)
3. Elena Lenc-Mantsu, pesnikinja i aktivista (Nemačka)
4. Toma Enake, novinar, pesnik, pozorišni i filmski reditelj (Rumunija)
5. Aurika Piha, novinarka Međunarodnog radija Rumunije, armanska redakcija (Rumunija)
6. Steliana Baždeki Duiu, novinarka i pesnikinja, Konstanca (Rumunija)
7. Niku Baturi, pesnik, slikar, dramaturg (Rumunija)
8. Oani Nikolae, aktivista, (Rumunija)
9. Elena Nikolae, aktivistkinja, (Rumunija)
10. Zorica Milošević-Cincarka, spisateljica (Srbija)
11. Sotiri Bleca, aktivista (Grčka)
12. Irena Bleca, aktivistkinja (Grčka)
13. Sofija Doku, pesnikinja (Albanija)
14. Mirela Muša, pesnikinja (Albanija)
15. Miroslav Cera Mihailović, pesnik (Srbija)
16. Vladimir Pavlović, prevodilac i publicista (Srbija)
17. Marija Bara, prevodilac i novinar, (Rumunija, Austrija)
18. Tede Kal, akademik, balkanolog,prof. Univerziteta u JENI (Austrija, Nemačka)

19. Anka Vrana, pesnikinja (Rumunija, Austrija)
20. Korneila Golna, književnica (Rumunija, Holandija)
21. Kristo Goči, aktivista (Albanija)
22. Mladena Prelić, Etnografski institut Akademije nauka i umetnosti Srbije (Srbija)
23. Alma Rizvanović,specijalna savetnica Ministarke za kulturu i informisanje Srbije (Srbija)
24. Olena Papuga, državna sekretarka Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog (Srbija)
25. Romedi Arkuint, potpredsednik Convivenza (Švajcarska)
26. Katica Kulavkova, potpredsednica Međunarodnog PEN-a i redovni član Akademije nauka i umetnosti Republike Makedonije (Severna Makedonija)
27. Lila Kona, predsednica PEN-a Arman (Srbija)

Gosti, članovi Srpsko-armanskog društva Beograd „Lunjina“:

- Dimitrije Nikolajević, bivši predsednik SCD „Lunjina“
- LJiljana Nikolajević, član SCD „Lunjina“
- Marin Bodrožić, bivši sekretar SCD „Lunjina“
- Aleksandar Gerušević, član UO SCD „Lunjina“
- Tomi Janakijević, član SCD „Lunjina“
- Lila Buza, član UO SCD „Lunjina“
- Spomenka Bojanić, sekretar SCD „Lunjina“
- Nadica Filipović, član UO scd „Lunjina“
- Anita Steria, bivši sekretar SCD „Lunjina“
- Biljana Gerušević, član SCD „Lunjina“

Mediji

- TV Vojvodina (rubrika za manjine)
- Agencija TANJUG
- Makedonska nacionalna TV (vlaška redakcija)

- RTS - Javni servis Srbije (redakcija za kulturu)
– Dnevni list „Politika”

- Tema Prve Konferencije o Armãnima je bila: Uloga književnika u odbrani slobode izražavanja na maternjem jeziku.
- Na otvaranju Konferencije, pozdravne reči su uputili: Predsednik Convivenze, Raoul Bluindebacher (pročitao je potpredsednik Romedi Arquint), akad. Katica Ćulavkova, u ime Međunarodnog PEN-a, Alma Rizvanović, u ime Ministarstva za kulturu Republike Srbije, Olena papuga, državna sekretarka u ime Ministarstva za ljudska, manjina prava i društveni dijalog, Dragana Živančević, PEN Australija i PEN Srbije, Slavica Mastikosa, Srpski PEN u egzilu, Nemačka i Udruženja književnika Srbije, Elena Mantsu-Lenz u ime ELEN, Lila Cona, Kira Mantsu. Skup su pozdravili i Toma Enache, potpredsednik Cincarskog PEN centra za Rumuniju, Sotiri Bletsa za Grčku, Hrista Goci za Albaniju.
- O jeziku kao specifičnom obeležju identiteta malih naroda, govorili su: Romedi Arquint iz Convivence, Kira Mantsu o armanskoj književnosti, Toma Enache, Katica Ćulavkova, Sotiri Bletsa, Lila Cona, Vladimir Pavlović i dr. (Sva izlaganja u prilogu).
- Simbolični dekor Konferencije je bila mala izložba fotografija pisaca –naših članova sa njihovim knjigama. Tokom Konferencije su bile i dve promocije knjiga: Roman „Okaljani heroji“ Kornelije Golna i „Govorite armanski“ Sotira Blece. O romanu „Okaljani heroji“ govorili su autorka, Maria Bara – koja je prevela roman sa engeskog na armãnski jezik i Tede Kal; veoma nadahnuto i inspirativno o junacima romana koji su tipični pripadnici Armãna sa obronaka Pinda i Gramosa.
- Sotiri Bleca je predstavio svoju knjigu „Govorite armãnski“ koja je nedavno izašla iz štampe na grčkom jeziku a u kojoj naširoko govori o položaju Armãna u Grčkoj i o svom sopstvenom iskustvu kao pripadnika Armãna u ovoj zemlji.

- Poslednje večeri u hotelu Palace je organizovano javno čitanje poezije, uz večeru. Čitali su Kira Mantsu, Mirela Muša i Hrista Goci (iz zbirke Sofie Docu Arapaj), a Toma Enache je recitovao i svoju, kao i poeziju drugih pesnika koji su bili odsutni. Romedi Arquint nam je izveo retoromanske pesme i folklorni ples, a članovi „Lunjine“ su zajedno sa svim prisutnima na večeri otpevali nekoliko armanskih pesama.
- Krajem oktobra meseca predsednica Lila Kona je zajedno s ekipom RTS (dokumentarna serija Kvadratura kruga) otputovala u Albaniju, Moskopolje na snimanje dokumentarnog filma o pravoslavlju i Moskopolju, duhovnoj prestonici Armana.
- Tokom boravka u Albaniji Lila Kona se susrela s predsednicom PEN Albanije, Entelom Kasi, s kojom je dogovorila bližu saradnju u okviru regiona i sa armanskim pesnicima iz Albanije.
- Posebna radost je bio ponovni susret s Moskopoljem, susret sa sveštenikom Tomasom Samarom koji služi u armanskim hramovima u Moskopolju i Vasilisom Dzegom koji nas je upoznao sa položajem Armana u Korči.

U pratnji Hrista Gocija posetila je drevni grad Elbasan gde je obišla srpski manastir iz XI veka sv. Jovan Vladimir, mitropolijsku crkvu sv. Nikola i nekoliko divnih bazilika iz vizantijskog doba (VI vek) u okolini Elbasana.

Otac Samara je govorio o osam crkava u Moskopolju (od ukupno 24 koliko ih je bilo u XVII, XVIII i XIX veku, kada je Moskopolje potpuno razrušeno, 1821. godine) i o životu preostalih Armana koji danas žive u nekadašnjoj duhovnoj i kulturnoj prestonici čiji su tragovi raskoši i bogatstva još uvek vidljivi.

Otac Samara nam je saopštio da je aktivno svih osam preostalih crkava (sv. Nikola, Sv. Atanasije, Sv. Petka, Bogorodica, manastir sv. Jovana Krstitelja i dr.), ali se svakodnevna liturgija kao i obredi krštenja, venčanja i opela uglavnom održavaju u crkvi sv. Nikole.

U ostalim hramovima se služi liturgija u dane njihove slave. Liturgija se uglavnom vrši na armanskom jeziku, ali i na albanskom ukoliko na službi ima i pravoslavnih Albanaca, jer, kako je rekao, svi Armani govore i albanski jezik. Pritom je dodao da je „Gospod poslao svoje apostole da obaveste narode o dobroj vesti, na njihovim jezicima, jer On poznaje sve jezike...“ (dokumentarni film može da se pogleda na **You Tube**[14]).

- 18. novembra 2022. predsednica i generalni sekretar su imali online sastanak sa Sekretarijatom Međunarodnog PEN-a. Sastanku je predsedavala Aurelia Dondo iz Sekretarijata. Lila Cona je prvo podnela detaljan izveštaj o aktivnostima Cincarskog PEN centra od 88. Kongresa Međunarodnog PEN-a do početka novembra (sve pomenuto u ovom izveštaju).

Generalni sekretar, Dušan Gojkov govorio je o planovima za sledeću godinu:

- Registracija svih potpredsedničkih centara u zemljama: Albanija, Grčka, Severna Makedonija, Bugarska, Rumunija (Srpsko potpredsedništvo, koje je automatski registrovano u Beogradu, za sad predstavlja i Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Sloveniju i Crnu Goru), te planovi za registraciju potpredsedničkog centra u Zapadnoj Evropi;
- Planovi za otvaranje internet radija Cincarskog PEN centra;
- Planovi za pokretanje „Cincarskih svezaka“ (gl. urednik Nikola Trifon);
- Planovi za organizovanje festivala cincarske drame.

[14] https://youtu.be/1Gj1OJMgicM

REPORT ON THE WORK OF THE ARMAN PEN CENTRE 2021-2022.

This was a year filled with numerous activities related to the registration of our PEN as a non-profit and non-governmental organization on the territory of the Republic of Serbia, as well as the definitive admission to the membership of the International PEN, which finally took place at the 88th Congress, which was held in Uppsala, Sweden from 27 September to October 1, 2022.
The year in which we were all waiting for the recognition of our first internationally recognized institution. Because the entry of our PEN centre into the largest and noblest organization of writers in the world is a truly historic date for all Armans. Now our struggle for minority, linguistic, cultural and identity rights in the countries we live in will be, we hope, much easier.
We hope that now the path to readers will be much easier and simpler for our writers, and that we will finally succeed in protecting and presenting our members and our literature to the whole world as an umbrella organization of all Arman poets, essayists, novelists, playwrights, journalists... the world.
Dear Armans, respected members of PEN, we congratulate you on the entry of PEN Arman into the International PEN, we thank you all for your contribution and help to have our delegation personally represent us at the Congress in Uppsala.
Now we would like to briefly remind you of the journey we have taken since the date of establishment, September 10, 2021, until today.

• The General Secretariat of our PEN Centre prepared and successively forwarded all the necessary documents prescribed by the Statute of the International PEN and which the Secretariat of the International PEN requested from us at the time of candidacy. Seven versions of each document were written

(Statute, Founding Act, Minutes of the Founding Assembly, Acts on the election of representatives of the Association, etc.), until we reached the final ones, which are harmonized with the latest laws in the Republic of Serbia, the European Union and England - by which we in front of all PEN centres in the world. As you know, all our documents must be in three languages - Arman (because of our members), Serbian (due to the Agency for Business Registers of the Republic of Serbia) and English or French (the official languages of the International PEN).

• The Agency for Business Registers of the Republic of Serbia rejected our application to the register of business entities twice. It was only the third time that we managed to get the Tax Identification Number and Registry Number of our Association's activity.

• This was followed by the making of a seal according to the design of Zoran Cardula, our member from Kruševo, who was so kind as to create a graphic portfolio of the Arman PEN Centre for free, and to whom we are again endlessly grateful.

• Even opening a bank account was not without problems - but, hopefully, everything is now resolved.

• The jubilee fiftieth issue of the Balkan Literary Herald, a magazine for Balkan literature and art, was dedicated to the founding of the Arman PEN Centre. BKG № 50 brought our most important documents and all reports: Charter of International PEN, Statute of PEN tsentru armănescu, Minutes from the Founding Assembly of PEN tsentru armănescu with a complete list and signatures of all the founders of our PEN centre, "Longing for the mother tongue" - text by Lila Con, written especially for the Founding Assembly, followed by Nikola Minov's speech on May 23, Arman National Day.

At the end of that issue is a facsimile of the Decision on the single registration application for the establishment of legal

entities and other entities and registration in the single register of taxpayers of the Arman PEN Centre.

In three of its issues (№ 48, № 49, № 50), the Balkan Literary Herald published a complete bilingual anthology of Arman poetry prepared by Lila Cona, "Jezik pamti vekove - Language Remembers Centuries - Limba teasa pritu eti".

• PEN International very carefully monitored and evaluated all our regular work reports and included us in the online work of thematic meetings.

• Our activity was primarily focused on participation in the work of the Committee for Language and Translation Rights (TRLC), where we had the opportunity to present our language and literature. On the occasion of Mother Language Day, on February 21, TRLC organized the recording of short video shows. President Lila Cona participated in this project by presenting our language, interpreting poetry in Arman.

• On June 15 and 16, the annual conference of the Committee for Translation and Language Rights of the International PEN and a panel discussion on strengthening the mother tongue was held. Arman PEN is invited to participate and present its activities in the past period (from its foundation to June).

• Secretary General of PEN Armănescu, Dušan Gojkov, participated in the work of a dozen thematic forums on peace, in the online meetings of the Earthmates group, and gave an interview to Tarık Günersel. The topic of the interview was, among other things, the history of Balkan, and especially, Arman literature.

• During that period, Dušan Gojkov had personal meetings with colleagues from the PEN centres of Turkey (in Istanbul), Greece (in Thessaloniki) and Albania (in Indija), as well as with representatives of Uniunea Scriitorilor din România, and he was in constant communication with other PEN centres (especially

England, Chile, Portugal, Slovenia, Croatia, Bosnia and Herzegovina and Bulgaria).

• At the beginning of the war in Ukraine, we published our PEN centre's joint condemnation of this and all other wars, signed by Lila Cona.

• We have attended, so far, 34 "Dialogues on War - Діалоги про війну" organized by the Ukrainian PEN.

• PEN Vice President for Diaspora, Kira Mantsu and PEN member Elena Lenz-Mantsu participated in the work of the General Assembly of ELEN in Spain (about which you received the report earlier).

• On the occasion of the Arman National Day on May 23, Lila Cona took part in the celebration of this significant date in Bucharest, where the promotion of "Anthology of Contemporary Arman Poetry" and "Arman Press in the Age of the Ottoman Empire" was organized.

• In August, Lila Cona met with the vice-president of PEN for North Macedonia in North Macedonia and also held the promotion of "Anthology of Contemporary Arman Poetry" and "Arman Press in the Age of the Ottoman Empire".

• Vice-presidents of PEN Armănescu from all Balkan countries submitted their written reports on their activities during that period.

(All reports are available upon request to the General Secretariat at armanescu.pen.tsentru@gmail.com).

• The last two months were devoted to preparations for participation in the 88th Congress of the International PEN in Uppsala.

• At the 88th Congress, we participated in the Round Table on Small Languages (Lila Cona) and the Panel on Balkan Literatures (Dušan Gojkov).

• Lila Kona was invited to present PEN Armănescu at the General Assembly of the Congress.

• During the Congress, we had numerous meetings with several PEN centres and in principle agreed on cooperation with PEN centres from our region (Slovenia, Croatia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Macedonia, Turkey, Hungary); especially with the PEN centres of peoples without their own countries whose languages are of Romance origin (French, Italian and Romansh, and the PEN centre from Switzerland), as well as the Austrian, Basque and Catalan PEN centres and the Esperanto centre, whose representatives we cooperated intensively with during the Congress. We also agreed with the Austrian PEN Centre to publish the "Anthology of Contemporary Arman Poetry" (we will just need to find a translator from Arman to German).

• Immediately after returning from the Congress, our PEN, together with the Swiss organization Convivenza, which deals with small languages, opened the previously prepared First Belgrade Conference on Armans, which was attended by:

1. Kira Mantsu, poet, vice-president of PEN armănescu for Diaspora (Romania - Germany)
2. Yiani Mantsu (Germany, founding member of PEN armănescu)
3. Elena Lenz-Mantsu, poet and activist (Germany)
4. Toma Enache, poet, journalist, film and theatre director, actor, vice-president for Romania (Romania)
5. Aurica Piha, journalist at Radio International Romania (Redactsia armănească).
6. Steliana Bajdechi Duilu, poet and journalist from Constanta (Romania)
7. Nicu Baturi, poet, painter, playwright from Constanta (Romania)
8. Oani Nicolae, activist, member of la Sutsata culturala (Romania)
9. Elena Nicolae, activist, (Romania)
10. Zorica Milošević-Cincarka, writer (Serbia)

11. Sotiri Bletsa, vice-president for Greece (Greece)
12. Irena Bletsa, activist (Greece)
13. Sofia Doku, poet (Albania)
14. Mirela Musha, poet (Albania)
15. Miroslav Cera Mihailović, poet, vice-president for Serbia, Croatia, Bosnia-Herzegovina, Montenegro and Slovenia (Serbia)
16. Vladimir Pavlović, translator of literature and publicist (Serbia, France)
17. Maria Bara, translator and journalist (Austria, Romania)
18. Thede Kahl, academician, Balkanologist, prof. University of Jena (Austria, Germany)
19. Anca Vrana, poet (Romania, Austria)
20. Corneila Golna, writer (Romania, Holland)
21. Kristo Gozzi, vice-president for Albania (Albania)
22. Mladena Prelić, Ethnographical Institute of Serbian Academy of Arts (Serbia)
23. Alma Rizvanović, special council at the Ministry of Culture, Serbia (Serbia)
24. Olena Papuga, Secretary of State for the Ministry of Human Rights, Minorities and Social Dialogue of Serbia,
25. Romedi Arquint, Vice-President of Convivenza (Helvetia)
26. Katica Kulavkova, vice-president of PEN International and academician.
27. Lila Cona, president of al PEN Armănescu (Serbia)

Members of Serbian-Arman Cultural Society "Lunjina":
- Dimitrije Nikolajević, ex-president of SCD "Lunjina"
- Ljiljana Nikolajević, member of SCD "Lunjina"
- Marin Bodrožić, ex-secretary of SCD "Lunjina"
- Aleksandar Gerušević, member of the Executive Committee of SCD "Lunjina"
- Tomi Janakijević, member of SCD "Lunjina"
- Lila Buza, member of the CE of SCD "Lunjina"

- Spomenka Bojanić, secretary of SCD "Lunjina"
- Nadica Filipović, member of CE of SCD "Lunjina"
- Anita Steria, ex-secretary of SCD "Lunjina"
- Biljana Gerušević, member of SCD "Lunjina"

The media

- TV Vojvodina (Office for Minorities)
- TANJUG Agency
- TV Macedonia (Redactsia Armaneasca)
- RTS – Serbian Public Service
- Journal "Politika"

• The theme of the First Conference on Armans was: The role of writers in the defence of freedom of expression in the mother tongue.
• At the opening of the Conference, welcoming words were delivered by: President of Convivenza, Raoul Bluindebacher (read by Vice-President Romedi Arquint), acad. Katica Kulavkova, on behalf of the International PEN, Alma Rizvanović, on behalf of the Ministry of Culture of the Republic of Serbia, Olena Papuga, State Secretary on behalf of the Ministry of Human, Minority Rights and Social Dialogue, Dragana Živančević, PEN Australia and PEN Serbia, Slavica Mastikosa, Serbian PEN In Exile, Germany and the Writers' Association of Serbia, Elena Mantsu-Lenz on behalf of ELEN, Lila Cona, Kira Mantsu. Toma Enache, vice president of the Arman PEN Centre for Romania, Sotiri Bletsa for Greece, Hrista Goci for Albania also greeted the gathering.
• The following spoke about language as a specific feature of the identity of small nations: Romedi Arquint from Convivenza, Kira Mantsu on Arman literature, Toma Enache, Katica Kulavkova, Sotiri Bletsa, Lila Cona, Vladimir Pavlović and others. (All presentations are already sent).

• The symbolic decor of the Conference was a small exhibition of photos of writers - our members with their books. During the Conference, there were also two book promotions: the novel "Tainted Heroes" by Kornelija Golna and "Speak Armenian" by Sotiris Bletsas. The author, Maria Bara - who translated the novel from English to Arman, and Tede Kahl spoke about the novel "Tainted Heroes", very inspired and inspiring about the heroes of the novel who are typical members of Armãn from the slopes of Pinda and Gramos.

• Sotiri Bleca presented his book "Speak Arman", which was recently published in Greek, in which he talks extensively about the position of Armenians in Greece and about his own experience as an Arman in this country.

• On the last evening, a public reading of poetry was organized at the Palace Hotel, along with dinner. Kira Mantsu, Mirela Musha and Hristo Goci (from the collection of Sofia Docu Arapaj), and Toma Enache recited his poetry as well as the poetry of other poets who were absent. Romedi Arquint performed Romanesque songs and folk dance for us, and the members of "Lunjina" sang several Arman songs together with all those present at the dinner.

• At the end of October, President Lila Cona together with the crew of RTS (documentary series "Squaring the Circle") travelled to Albania, Moskopolje to shoot a documentary film about Orthodoxy and Moskopolje, the spiritual capital of Armans.

• During her stay in Albania, Lila Cona met with the president of PEN Albania, Entela Kasi, with whom she arranged closer cooperation within the region and with Arman poets from Albania.

A special joy was the reunion with Moskopolje, the meeting with the priest Tomas Samar, who serves in the Arman temples in Moskopolje, and Vasilis Dzega, who introduced us to the position of Armans in Korca.

Accompanied by Hristo Goci, she visited the ancient city of Elbasan, where she visited the Serbian monastery from the 11th century of St. Jovan Vladimir, Metropolitan Church of St. Nicholas and several wonderful basilicas from the Byzantine era (6th century) in the vicinity of Elbasan.
Father Samar spoke about eight churches in Moskopolje (out of a total of 24 in the 17th, 18th and 19th centuries, when Moskopolje was completely destroyed in 1821) and about the life of the remaining Armans who today live in the former spiritual and cultural capital of which they are traces of opulence and wealth are still visible.
Father Samara informed us that all eight remaining churches are active (St. Nicholas, St. Athanasius, St. Petka, the Mother of God, the monastery of St. John the Baptist, etc.), but the daily liturgy as well as the rites of baptism, weddings, and funerals are mostly held in the church of St. Nicholas. In other temples liturgy is served on the days of their glory. The liturgy is mostly performed in the Arman language, but also in Albanian if there are Orthodox Albanians at the service, because, as he said, all Armans also speak the Albanian language. At the same time, he added that "the Lord sent his apostles to inform the nations about the good news, in their languages, because He knows all languages..." (the documentary film can be viewed on You Tube - https://youtu.be/1Gj1OJMgicM).
• On November 18, 2022, the president and secretary general had an online meeting with the International PEN Secretariat. The meeting was chaired by Aurelia Dondo from the Secretariat. Lila Cona first submitted a detailed report on the activities of the Arman PEN Center from the 88th International PEN Congress to the beginning of November (all mentioned in this report).
The General Secretary, Dušan Gojkov, spoke about the plans for next year:

- Registration of all vice-presidential centers in the countries: Albania, Greece, North Macedonia, Bulgaria, Romania (Serbian vice-presidency, which is automatically registered in Belgrade, for now also represents Croatia, Bosnia and Herzegovina, Slovenia and Montenegro), and plans for the registration of the vice-presidential centers in Western Europe;
- Plans for the opening of the Arman PEN Center internet radio;
- Plans for the launch of "Arman Volumes" (chief editor Nikola Trifon);
- Plans for the organization of the Arman Drama Festival.

Народна библиотека Србије, Београд

82
БАЛКАНСКИ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК № 52
Стари Сланкамен, јесен – зима 2022.

[Електронски извор] / Главни и одговорни уредник Душан Гојков. – Електронски часопис, посебно издање. – 2004. Бр. 0-1 – - Београд
(Маријане Грегоран 69): Балканско књижевно друштво, 2004 –
Интернет претраживач
Насл. са насл. екрана. – Опис извора дана 13. 06. 2006. – Нулти, пробни број изашао 24. новембра 2004. године
ISSN 1452-9254 = Балкански књижевни гласник (Online)
COBISS.SR-ID 141175564

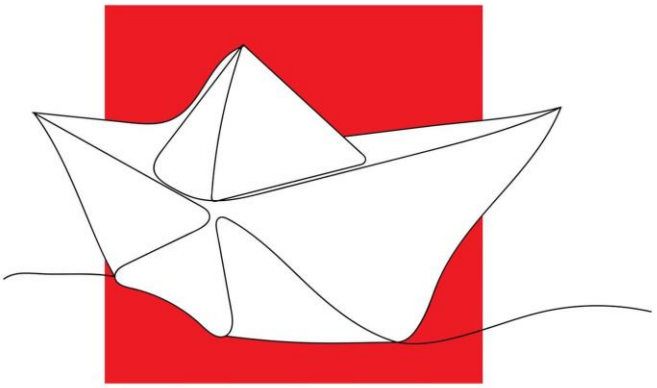

ISSN 1452-9254
COBISS.SR-ID 141175564
PUBLIÉ DANS LES BALKANS